

Česká zemědělská univerzita v Praze

Provozně ekonomická fakulta

Katedra ekonomiky

Diplomová práce

Finanční gramotnost mladistvých v České republice

Denisa Nováková

© 2021 ČZU v Praze

ČESKÁ ZEMĚDĚLSKÁ UNIVERZITA V PRAZE

Provozně ekonomická fakulta

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

Bc. Denisa Nováková

Ekonomika a management

Provoz a ekonomika

Název práce

Finanční gramotnost mladistvých v České republice

Název anglicky

Financial literacy of adolescents in the Czech Republic

Cíle práce

Hlavním cílem této diplomové práce je zjistit současný stav finanční gramotnosti mladistvých v České republice. Dílčími cíli jsou identifikace a analýza faktorů, které ovlivňují finanční gramotnost mladistvých a nalézt možné rozdíly mezi finanční gramotností mladistvých studujícími na základní škole a na víceletém gymnáziu.

Metodika

V teoretické části diplomové práce budou vymezeny základní pojmy a definice týkající se finanční gramotnosti. V rámci vlastní práce bude s využitím odborných publikací a aktuálních vědeckých článků zmapována finanční gramotnost mladistvých v České republice. Získání dat o faktorech ovlivňujících finanční gramotnost mladistvých pro druhou část praktické práce proběhne přes dotazníkové šetření cíleného na studenty ve věku 15 let. Bude vytvořena soustava vhodných ukazatelů, zvolena délka zkoumaného období, připraveny dotazníky a vytvořeno doporučení pro zlepšení finanční gramotnosti mladistvých.

Doporučený rozsah práce

60-80 stran

Klíčová slova

finanční gramotnost, finanční vzdělávání, OECD, PISA, Ministerstvo financí, standard finanční gramotnosti

---

Doporučené zdroje informací

BERTL, Ivan. Kapitoly o finanční gramotnosti. Praha: Triton, 2012. ISBN 978-80-7387-622-7

BRABEC, Jiří. Finanční gramotnost: srozumitelně a bez překážek. Plzeň: ABC Finančního vzdělávání, 2016. ISBN 978-80-905057-1-1

ČERNOHORSKÝ, Jan. Základy financí. Praha: Grada, 2011. ISBN 978-80-247-3669-3

DVOŘÁKOVÁ, Zuzana. Finanční vzdělávání pro střední školy: se sbírkou řešených příkladů na CD. Praha: C.H. Beck, 2011. ISBN 978-80-7400-008-9

KAŠOVÁ, Jitka a Lukáš IŠTENČIN. Výchova k finanční gramotnosti. Plzeň: Fraus, 2012. ISBN 978-80-7238-107-4

Předběžný termín obhajoby

2019/20 LS – PEF

Vedoucí práce

prof. Ing. Miroslav Svatoš, CSc.

Garantující pracoviště

Katedra ekonomiky

Elektronicky schváleno dne 2. 12. 2019

prof. Ing. Miroslav Svatoš, CSc.

Vedoucí katedry

Elektronicky schváleno dne 2. 12. 2019

Ing. Martin Pelikán, Ph.D.

Dekan

V Praze dne 31. 03. 2021

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že svou diplomovou práci "Finanční gramotnost mladistvých v České republice" jsem vypracovala samostatně pod vedením vedoucího diplomové práce a s použitím odborné literatury a dalších informačních zdrojů, které jsou citovány v práci a uvedeny v seznamu použitých zdrojů na konci práce. Jako autorka uvedené diplomové práce dále prohlašuji, že jsem v souvislosti s jejím vytvořením neporušila autorská práva třetích osob.

V Praze dne 31. 3. 2021

Poděkování

Ráda bych touto cestou poděkovala vedoucímu mé diplomové práce panu prof. Ing. Miroslavu Svatošovi, CSc. za cenné rady, vstřícný přístup a čas, který mi při zpracování této práce věnoval.

Finanční gramotnost mladistvých v České republice

Abstrakt

Tématem diplomové práce je „Finanční gramotnost mladistvých v České republice“. Mladistvými jsou pro tuto práci myšleni žáci devátých tříd základních škol a věkově odpovídající studenti víceletých gymnázií. Hlavním cílem závěrečné práce je zjistit současný stav finanční gramotnosti mladistvých v České republice. Dílčími cíli jsou identifikace a analýza faktorů, které ovlivňují finanční gramotnost mladistvých, a nalezení možných rozdílů mezi finanční gramotností žáků studujících na základní škole a na víceletém gymnáziu. Mezi zkoumanými faktory jsou pohlaví, typ školy a nejvyšší dosažené vzdělání každého z rodičů.

Výzkum je realizován pomocí dotazníkového šetření, prostřednictvím kterého je zjišťována úroveň finanční gramotnosti mladistvých. Na základě sekundárního šetření jsou dále stanoveny čtyři hypotézy, které jsou testovány statistickými metodami pomocí dvouvýběrového F-testu a t-testu a následně dle výsledku buď přijaty, nebo zamítnuty. Na základě výsledků jsou na závěr práce navržena doporučení pro zlepšení finanční gramotnosti mladistvých.

Klíčová slova: finanční gramotnost, finanční vzdělávání, OECD, PISA, Ministerstvo financí, standard finanční gramotnosti, pohlaví, typ školy, vzdělání rodičů

Financial literacy of adolescents in the Czech Republic

Abstract

The main topic of this thesis is the financial literacy of adolescents in the Czech Republic. For the purposes of the research, the adolescent group comprises students of the ninth grade in primary schools and students of corresponding age attending grammar schools. The main aim of this thesis is to assess the current level of financial literacy of adolescents in the Czech Republic. Secondary aims are to identify and analyse factors that affect financial literacy of adolescents and seek potential differences between students attending elementary schools and those attending grammar schools. The analysed factors include sex, type of school and the educational attainment of both parents.

The research method used to analyse the financial literacy of adolescents is a questionnaire. Based on the findings, four hypotheses are proposed, and two-sample F-test and T-test are applied to either accept or reject them. Finally, recommendations for developing the financial literacy in adolescents are proposed at the end of the thesis.

Keywords: financial literacy, financial education, OECD, PISA, The Ministry of Finance, financial literacy standard, sex, type of school, parental educational attainment

Obsah

1 Úvod	12
2 Cíl práce a metodika	13
2.1 Cíl práce	13
2.2 Metodika	13
3 Teoretická východiska	15
3.1 Finanční gramotnost.....	15
3.1.1 Definice finanční gramotnosti	15
3.1.2 Rozdělení finanční gramotnosti	15
3.1.3 Národní strategie finančního vzdělávání v České republice.....	16
3.1.4 Národní strategie finančního vzdělávání 2.0 v České republice.....	19
3.2 Finanční vzdělávání na základních a středních školách.....	19
3.2.1 Standardy finanční gramotnosti	20
3.2.2 Revize Standardu finanční gramotnosti	22
3.3 Subjekty podporující finanční vzdělávání.....	24
3.3.1 Projekty finančního vzdělávání	26
3.4 Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj	29
3.4.1 OECD a finanční vzdělávání	29
3.4.2 Finanční vzdělávání mladistvých.....	30
3.5 Vybrané pojmy z oblasti finanční gramotnosti	31
3.5.1 Základní finanční produkty.....	32
3.5.2 Inflace	37
3.5.3 Osobní a rodinný rozpočet.....	39
3.5.4 Zadluženost a dluhová past.....	40
3.5.5 Ochrana spotřebitele	41
3.6 Faktory působící na rozvoj finanční gramotnosti během života	43
4 Vlastní práce	47
4.1 Dotazníkové šetření.....	47
4.1.1 Vyhodnocení otázek dotazníkového šetření	47
4.1.2 Shrnutí výsledků testu finanční gramotnosti	66
4.2 Vliv vybraných faktorů na úroveň finanční gramotnosti	67
4.2.1 Vliv pohlaví	67
4.2.2 Vliv typu studující školy.....	71
4.2.3 Vliv vzdělání rodičů.....	75
4.3 Hypotézy	82
4.3.1 Stanovení hypotéz.....	82

4.3.2	Testování pracovních hypotéz	83
5	Výsledky a diskuse	90
5.1	Výsledky testu finanční gramotnosti.....	90
5.2	Výsledky vlivu vybraných faktorů.....	94
5.3	Doporučení.....	101
6	Závěr.....	103
7	Seznam použitých zdrojů	106
8	Přílohy	109

Seznam obrázků

Obrázek 1	Standard finanční gramotnosti pro základní vzdělávání (1. okruh)	21
Obrázek 2	Standard finanční gramotnosti pro střední vzdělávání (1. okruh).....	22
Obrázek 3	Aktualizovaný Standard finanční gramotnosti (1. okruh).....	23
Obrázek 4:	Výplatní páska.....	53
Obrázek 5:	Legenda ke grafu č. 11	58

Seznam tabulek

Tabulka 1:	Přehled projektů finančního vzdělávání pro žáky ZŠ, žáky SŠ a pedagogy	27
Tabulka 2:	Přehled projektů finančního vzdělávání pro ostatní cílové skupiny	28
Tabulka 3:	Přehled odpovědí u otázky „Co je inflace?“	48
Tabulka 4:	Výsledky testu	66
Tabulka 5:	Vyhodnocení otázek č. 1-3 (pohlaví)	68
Tabulka 6:	Vyhodnocení otázek č. 4-6 (pohlaví)	69
Tabulka 7:	Vyhodnocení otázky č. 7 (pohlaví).....	69
Tabulka 8:	Vyhodnocení testu (pohlaví)	71
Tabulka 9:	Vyhodnocení otázek č. 1-3 (typ školy).....	72
Tabulka 10:	Vyhodnocení otázek č. 4-6 (typ školy).....	72
Tabulka 11:	Vyhodnocení otázky č. 7 (typ školy).....	73
Tabulka 12:	Vyhodnocení testu (typ školy).....	74
Tabulka 13:	Vyhodnocení otázek č. 1-3 (vzdělání matky).....	77
Tabulka 14:	Vyhodnocení otázek č. 1-3 (vzdělání otce)	77
Tabulka 15:	Vyhodnocení otázek č. 4-6 (vzdělání matky).....	78
Tabulka 16:	Vyhodnocení otázek č. 4-6 (vzdělání otce)	78
Tabulka 17:	Vyhodnocení otázky č. 7 (vzdělání matky).....	79
Tabulka 18:	Vyhodnocení otázky č. 7 (vzdělání otce)	79
Tabulka 19:	Vyhodnocení testu (vzdělání matky)	81
Tabulka 20:	Vyhodnocení testu (vzdělání otce)	81
Tabulka 21:	F-test (pohlaví)	83
Tabulka 22:	T-test (pohlaví)	84
Tabulka 23:	F-test (typ školy).....	85
Tabulka 24:	T-test (typ školy)	86
Tabulka 25:	F-test (vzdělání matky).....	87

Tabulka 26: T-test (vzdělání matky).....	87
Tabulka 27: F-test (vzdělání otce)	88
Tabulka 28: T-test (vzdělání otce)	89

Seznam grafů

Graf 1: Míra inflace v České republice (v %), v letech 2000–2020	38
Graf 2: Co to je kontokorent?	49
Graf 3: Jaký je rozdíl mezi debetní a kreditní kartou?	50
Graf 4: Pevný výdaj	50
Graf 5: Určení výhodnosti úvěru	51
Graf 6: Jednoduché úročení	52
Graf 7: Určení čisté mzdy	54
Graf 8: Kapesné	55
Graf 9: Spoření.....	56
Graf 10: Přehled o vlastních finančních prostředcích.....	56
Graf 11: Rozhodování při nakupování.....	58
Graf 12: Půjčka na spotřební věci.....	59
Graf 13: Zájem o brigádu.....	60
Graf 14: Zdroje informací z oblasti financí	61
Graf 15: Informovanost dětí o finančních záležitostech ze strany rodičů	63
Graf 16: Vzdelání matky.....	63
Graf 17: Vzdelání otce.....	64
Graf 18: Pohlaví.....	65
Graf 19: Typ školy.....	65
Graf 20: Vzdelání matky respondentů	76
Graf 21: Vzdelání otce respondentů	76
Graf 22: Porovnání úspěšnosti jednotlivých kategorií.....	94

Seznam příloh

Příloha 1: Standard finanční gramotnosti pro základní vzdělávání (verze 2007).....	109
Příloha 2: Standard finanční gramotnosti pro střední vzdělávání (verze 2007)	110
Příloha 3: Standard finanční gramotnosti (verze 2017)	110
Příloha 4: Dotazník	110

Seznam použitých zkratk

GYM – gymnázium

INFE – International Network on Financial Education

MŠMT – Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy

NSFV – Národní strategie finančního vzdělávání

NSFV 2.0 – Národní strategie finančního vzdělávání 2.0

OECD – Organisation for Economic Co-operation and Development

PaSV – primární a sekundární vzdělávání

PISA – Programme for International Student Assessment

TERV – terciální vzdělávání

ZŠ – základní škola

1 Úvod

V dnešní době, kdy finanční produkty používají nejen dospělí, ale začínají je používat již děti na základních školách, je důležité se v rámci finančního vzdělávání zaměřit především na segment mladé generace. Mladí občané nevěnují dostatečnou pozornost tomu, za co své peníze utratí, a pravděpodobně je ani nenapadne varianta si peníze odkládat stranou, například na spořicí účet. V jejich věku je normální žít přítomností a utrácet za nové, mnohdy nepotřebné věci. I proto je nezbytné finančně vzdělávat mladistvé a připravovat je na budoucnost i v této oblasti.

Dle dosavadních průzkumů však zaostávají ve finanční gramotnosti i dospělí, kteří by měli jít příkladem. Mnozí z nich jsou rodiči, jejichž chování jejich děti napodobují, a to platí i v oblasti financí. I z tohoto důvodu se stát a různé další organizace věnují také zvyšování finanční gramotnosti dospělých. I když je úloha rodičů v oblasti výchovy a vzdělávání dětí, včetně finanční gramotnosti, velmi důležitá, nezastupitelnou roli by měla hrát škola.

Školství by mělo zajistit odbornost a také kvalitu finančního vzdělávání. Ne všichni rodiče jsou totiž v této oblasti natolik zkušení, aby svým dětem mohli předat správné a ucelené informace. Jedním z významných kroků, který v tomto směru učinila Česká republika, bylo zavedení povinného finančního vzdělávání pro žáky a studenty základních a středních škol. Výuka je však vedena dle uvážení jednotlivých škol a je tedy mnoho cest k dosažení jednoho konkrétního cíle – zvýšení úrovně finančních znalostí a dovedností, které by měli žáci dosáhnout.

Finanční svět je sám o sobě velmi rozmanitý a komplikovaný a skrývá v sobě nespočet rizik. Tato rizika se zvyšují i například díky neustále se zrychlující digitalizaci a automatizaci finančních produktů a služeb. Důležitost finanční gramotnosti se tak stále zvyšuje. Proto se autorka rozhodla zaměřit práci již na žáky devátých tříd základních škol a věkem odpovídající studenty víceletých gymnázií, ve kterých spatřuje velký potenciál z hlediska finančního vzdělávání, ale zároveň také rizikovou skupinu na poli finančního trhu.

2 Cíl práce a metodika

2.1 Cíl práce

Hlavním cílem této diplomové práce je zjistit současný stav finanční gramotnosti mladistvých v České republice. Dílčími cíli jsou identifikace a analýza faktorů, které ovlivňují finanční gramotnost mladistvých, a nalezení možných rozdílů mezi finanční gramotností mladistvých studujících na základní škole a na víceletém gymnáziu. Vybrané faktory budou zvoleny na základě sekundárního šetření české a zahraniční odborné literatury, která se problematikou finanční gramotnosti zabývá.

Dalším dílčím cílem je na základě získaných poznatků navrhnout doporučení ke zlepšení finanční gramotnosti u mladé generace.

2.2 Metodika

Diplomová práce bude rozdělena na dvě hlavní části, a to část teoretickou a praktickou. Teoretická část závěrečné práce bude vypracována metodou deskripce, a to na základě studia české i zahraniční odborné literatury a dalších informačních zdrojů zabývajících se problematikou finanční gramotnosti a finančního vzdělávání (studie, odborné články). V úvodu teoretické části bude vymezen pojem finanční gramotnost, následně popsán stávající systém finančního vzdělávání na základních a středních školách v České republice a shrnuty projekty zaměřující se na finanční vzdělávání. V závěru této části práce budou vysvětleny základní vybrané finanční pojmy a popsány některé konkrétní faktory působící na rozvoj finanční gramotnosti během života.

Data potřebná pro praktickou část budou získána prostřednictvím kvantitativního šetření za použití metody elektronického dotazníkového šetření, které bude probíhat prostřednictvím internetových stránek Vypnto.cz. Z důvodu zacílení na žáky devátých tříd základních škol a věkově odpovídající studenty víceletých gymnázií bude distribuce dotazníků provedena s pomocí ředitelů či zástupců jednotlivých škol, kteří online dotazník rozešlou žákům a studentům cílové skupiny.

Otázky dotazníku budou formulovány s ohledem na cíle závěrečné práce, kde autorka bude vycházet ze struktury a základních principů mezinárodních šetření. Tyto otázky budou následně upraveny na poměry České republiky a přizpůsobeny rozsahu diplomové práce.

Dotazník obsahuje celkem 19 otázek, které jsou zaměřené jak na znalost finančních pojmů, tak i na postoje a chování v oblasti financí (viz příloha č. 4). Sběr dat probíhal od 11. 1. 2021 do 7. 2. 2021. Šetření se zúčastnilo celkem 371 respondentů, 8 z nich však bylo z důvodu nevhodných odpovědí vyřazeno. Pro analýzu dotazníku zaměřeného na finanční gramotnost tak bylo pracováno s odpověďmi 363 respondentů. Cílová skupina je tvořena žáky devátých tříd základních škol a věkem odpovídajícími studenty víceletých gymnázií. Přestože mají výsledky dotazníkového šetření vypovídající schopnost, z důvodu menší zastupitelnosti respondentů v jednotlivých krajích České republiky a menší velikosti vzorku, nelze výsledky dotazníkového šetření aplikovat na celou Českou republiku. Jedním z důvodů zapojení menšího počtu respondentů je i současná situace s pandemií COVID-19, kvůli které byla spolupráce se školami obtížnější. Výsledky dotazníkového šetření jsou okomentovány a zobrazeny pomocí grafů a tabulek.

Na základě rešerše zahraniční odborné literatury, která se danou problematikou zabývá, jsou vybrány konkrétní faktory, u kterých je zkoumán jejich vliv na úroveň finanční gramotnosti, a dle toho stanoveny pracovní hypotézy. Vybranými faktory jsou pohlaví, typ školy a vzdělání obou z rodičů. Stanoveny jsou celkem 4 hypotézy, které jsou následně pomocí statistického testování ověřeny.

Každá z těchto čtyř hypotéz je v tomto výzkumu statisticky testována pomocí dvouvýběrového F-testu pro rozptyl z hlediska významnosti rozdílu dvou výběrových rozptylů a pomocí t-testu z hlediska významnosti rozdílu dvou výběrových průměrů. Hladina významnosti testu je stanovena pro všechny testované faktory na $\alpha = 0,05$. Tato zvolená hladina představuje 95% jistotu správného rozhodnutí a také zároveň 5% pravděpodobnost, že nulová hypotéza bude zamítnuta, ačkoli bude platit. Na základě výsledků jsou dané hypotézy buď potvrzeny nebo zamítnuty.

V závěru práce jsou zjištěné výsledky vyhodnoceny a na jejich základě jsou navržena doporučení pro zlepšení finanční gramotnosti mladistvých.

3 Teoretická východiska

Teoretická část diplomové práce se věnuje vysvětlení základních pojmů z oblasti finanční gramotnosti a finančního vzdělávání.

3.1 Finanční gramotnost

V posledním desetiletí získala finanční gramotnost a s ní spojené finanční vzdělávání na významu, a to především díky propracovanějším produktům finančního průmyslu. S novými finančními produkty přichází i větší rizika a je potřeba umět tyto produkty správně užívat a rozumět pojmům z finančního světa. V této kapitole proto bude teoreticky vymezena problematika finanční gramotnosti, národní strategie finančního vzdělávání a klíčové pojmy z oblasti finanční gramotnosti.

3.1.1 Definice finanční gramotnosti

V České republice byla finanční gramotnost definována od roku 2006 jako: „*soubor znalostí, dovedností a hodnotových postojů občana nezbytných k tomu, aby finančně zabezpečil sebe a svou rodinu v současné společnosti a aktivně vystupoval na trhu finančních produktů a služeb. Finančně gramotný občan se orientuje v problematice peněz a cen a je schopen odpovědně spravovat osobní/rodinný rozpočet, včetně správy finančních aktivit a finančních závazků s ohledem na měnící se životní situace.*“ (Ministerstvo financí ČR, 2010)

Avšak členové pracovní skupiny pro finanční vzdělávání ji v roce 2017 upravili a odsouhlasili novou definici finanční gramotnosti, která zní takto: „*Finanční gramotnost je soubor znalostí, dovedností a postojů nezbytných k dosažení finanční prosperity prostřednictvím zodpovědného finančního rozhodování.*“ (Pracovní skupina pro finanční vzdělávání, 2017)

3.1.2 Rozdělení finanční gramotnosti

Definice finanční gramotnosti je strukturovaná a dle Národní strategie finančního vzdělávání, kterou vytvořilo Ministerstvo financí České republiky ji lze jako správu osobních a rodinných financí dále členit na tři vzájemně provázané složky: peněžní gramotnost, cenovou gramotnost a rozpočtovou gramotnost.

- Peněžní gramotnost tvoří kompetence, které jsou nezbytné pro správu a transakci hotovostních a bezhotovostních peněz a dále pro správu nástrojů k tomu určených. Například platební nástroje či běžný účet, který se stal samozřejmostí, ne-li nutností, současné doby.
- Cenovou gramotnost tvoří kompetence, které jsou nutné pro porozumění cenovým mechanismům, inflaci, principu „ceny peněz“ v čase, rozdílu mezi nominální a reálnou úrokovou sazbou a porozumění cenám finančních nástrojů a služeb v podobě úrokových sazeb a různých poplatků.
- Rozpočtovou gramotnost tvoří kompetence nutné pro správu osobního a rodinného rozpočtu. Mezi tyto kompetence se řadí například schopnost vést osobní či rodinný rozpočet, stanovovat finanční cíle a rozhodovat o alokaci finančních zdrojů v časovém kontextu. Dále je tvořena i schopností zvládat všemožné životní situace z finančního hlediska. Do rozpočtové gramotnosti jsou též zahrnuty dvě specializované složky. Jsou jimi: správa finančních aktivit (např. pojištění, investice a vklady) a správa finančních závazků (např. úvěry, leasing). Znalost daných složek předpokládá dobrou orientaci na trhu finančních produktů a služeb a schopnost produkty a služby mezi sebou porovnávat a vybrat produkt, který je nejvhodnější v dané životní situaci. (Círus & Círus, 2016), (Ministerstvo financí ČR, 2010)

3.1.3 Národní strategie finančního vzdělávání v České republice

Usnesení o Národní strategii finančního vzdělávání (dále jen „NSFV“) bylo přijato vládou České republiky v květnu 2010. NSFV představuje ucelený systematický přístup ke vzdělávání a posílení finanční gramotnosti občanů České republiky, jejímž cílem je vytvořit efektivní systém finančního vzdělávání pro zvyšování úrovně finanční gramotnosti obyvatel České republiky. (Ministerstvo financí ČR, 2010)

Účelem strategie je především formulace hlavních problémů a navazujících prioritních úkolů, specifických úloh a rolí klíčových aktérů v oblasti finančního vzdělávání. NSFV je aktualizovanou strategií původního dokumentu Strategie finančního vzdělávání z roku 2007, přičemž reagovala na tehdejší situaci v oblasti finanční gramotnosti obyvatel České republiky. Strategie navazovala na mnoho koncepčních kroků

v oblasti ochrany spotřebitele a v oblasti vzdělávání a zároveň vycházela z doporučení mezinárodních organizací (např. OECD). (Ministerstvo financí ČR, 2010), (Círus, a další, 2016)

Pro úspěšnost finančního vzdělávání je potřeba, aby byly prostřednictvím jednotlivých vzdělávacích aktivit pokryty všechny oblasti finanční problematiky a aby tak nebyla opomenuta některá z marginálních oblastí financí nebo skupina občanů. Proto byly pomocí NSFV vymezeny tři prioritní oblasti pro budoucnost, tři principy finančního vzdělávání a rovněž struktura finančního vzdělávání, která je postavena na dvou pilířích.

Mezi prioritní oblasti, které si zaslouží více pozornosti od subjektů podílejících se na snaze posílit finanční gramotnost občanů se řadí:

- Aktivní a odpovědná účast na finančním trhu – je potřebná aktivní role občanů jako spotřebitelů (znalosti spotřebitelských práv a odpovědný přístup k využívání finančních produktů a služeb). Cílem je efektivní rozhodování občanů.
- Prevence proti předlužení – vzhledem k výraznému nárustu zadlužení českých domácností v průběhu posledních let, a to především nízkopříjmových skupin obyvatelstva, které nejsou schopny splácet své závazky (důkazem je tomu například stále rostoucí počet exekucí či počet úvěrů na běžný provoz domácnosti) je nutné, aby občané dokázali posoudit své finanční možnosti. Je proto důležité, aby si lidé vytvářeli rodinný rozpočet, který jim napomůže se orientovat, za co své peníze utrácejí a podle kterého se budou řídit. A především, aby v případě nutné nouze vzít si půjčku, dokázali splácet dluhy a nedostali se tak do dluhové spirály.
- Zajištění na stáří – v současné době nabývá na důležitosti, aby si každý občan začal sám šetřit na stáří a nespolehal pouze na zabezpečení od státu. Vzhledem ke zlepšující se lékařské péči a nižší porodnosti dochází ke stárnutí populace. V následujících dekadách bude též odcházet do důchodu silnější generace tzv. Husákových dětí a stát nebude schopen zajistit očekávané hmotné zabezpečení. Je proto žádoucí, aby si lidé pořídili vhodný produkt nebo formu zajištění na stáří a k tomu je potřeba znalost finanční problematiky. (Ministerstvo financí ČR, 2010), (Círus, a další, 2016)

V návaznosti na výše uvedené prioritní oblasti jsou NSFV vymezeny tři principy finančního vzdělávání:

- Princip obecnosti – vzdělávací aktivity a projekty mají rozvíjet a zvyšovat úroveň finanční gramotnosti tak, aby se občané orientovali a měli základní přehled ve finančních produktech a službách, přičemž se nesmí jednat o propagaci konkrétních produktů.
- Princip odbornosti – pro zajištění správného finančního vzdělávání je nezbytné, aby odborný obsah byl šířen prostřednictvím odborných vzdělavatelů, kteří musí mít jak schopnosti a dovednosti pedagogické, tak ekonomické.
- Princip zacílení – cílová skupina musí být přesně vymezena a musí být respektovány její vzdělávací specifika tak, aby mohly být využity vhodné vzdělávací programy či projekty, a to vhodnou formou informačního kanálu.

(Ministerstvo financí ČR, 2010)

Z důvodu lepšího zasáhnutí celé populace ve finančním vzdělávání a velkým rozdílům v přístupu vzdělávání mladé generace (žáků) a dospělých byla vymezena struktura finančního vzdělávání, která je založena na dvou pilířích. První pilíř se zaměřuje na počáteční vzdělávání, kterým se rozumí vzdělávání předškoláků, žáků základních a středních škol a studentů vysokých škol. Druhý pilíř představuje finanční vzdělávání další, tedy vzdělávání dospělých jako spotřebitelů finančních produktů. Další vzdělávání je též označováno jako vzdělávání celoživotní. V počátečním vzdělávání je garantem úrovně vzdělávání stát, především prostřednictvím Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy (dále jen „MŠMT“). Vzdělávání ve druhém pilíři by mělo být zajištěno zejména soukromým sektorem (např. sdružení finančních institucí či sdružení spotřebitelů). (Ministerstvo financí ČR, 2010), (Círus, a další, 2016)

3.1.4 Národní strategie finančního vzdělávání 2.0 v České republice

V lednu 2020 bylo vládou přijato usnesení o Národní strategii finančního vzdělávání 2.0 (dále jen „NSFV 2.0“), která nahrazuje NSFV vydanou v roce 2010 a určuje hlavní směr, kterým se má v dalších letech finanční vzdělávání ubírat.

Cílem NSFV 2.0 je, stejně jako u předchozí strategie, zvyšování úrovně finanční gramotnosti populace v České republice. Hlavní změnou nové národní strategie je především vytvoření nových skupin dospělé populace, díky čemu se lze lépe zaměřit na specifické potřeby daných skupin při finančním vzdělávání. Mezi tyto skupiny patří sociálně ohrožení občané (senioři, nezaměstnaní či lidé čerpající pomoc v hmotné nouzi), tak i skupiny lidí, který daným ohroženým skupinám pomáhají (sociální pracovníci, policisté, zaměstnanci úřadu práce apod.).

V návaznosti na rostoucí zájem veřejných, komerčních i neziskových subjektů podílet se na realizaci finančně vzdělávacích projektů začal postupně vznikat nový Národní registr projektů finančního vzdělávání. Registr bude obsahovat pouze projekty, které budou splňovat dané principy finančního vzdělávání NSFV 2.0 (princip objektivit, nezávislosti, odbornosti a zacílení) a budou tedy v souladu se strategií. Registr by tak mohl pomoci dosáhnout dalšího cíle NSFV 2.0, kterým je posílení partnerství mezi státem a soukromými osobami v oblasti finančního vzdělávání, a které by mohlo být založené na oboustranných přínosech. (Ministerstvo financí ČR, 2020)

3.2 Finanční vzdělávání na základních a středních školách

Pro účinné fungování počátečního vzdělávání a zamezení rizika vynechání některé z oblasti finanční problematiky byl v prosinci 2007 vytvořen Systém budování finanční gramotnosti na základních a středních školách. Systém vytvořilo Ministerstvo financí společně s Ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy a Ministerstvem průmyslu a obchodu. Žáci základních a středních škol představují klíčovou skupinu ve finančním vzdělávání. Žáci základních škol začínají poprvé pracovat s penězi zcela na základě jejich rozhodnutí. Peníze získávají například prostřednictvím kapesného a mohou je převážně utratit za co chtějí, ale teprve postupem času začínají vnímat hodnotu peněz a rozumět základním pojmům a principům ve finančním světě. Ne všichni žáci ale dokáží porozumět základní finanční problematice sami a proto je pro stát prioritou poskytnout jim komplexní základní finanční vzdělání. Naproti tomu žáci středních škol se začínají osamostatňovat

a s tím se pojí i větší zodpovědnost za spravované peníze. Je proto potřeba připravit mladistvé na budoucnost, kdy budou mít větší finanční výdaje a i z tohoto důvodu je důležité jim ve finančním vzdělávání věnovat větší pozornost.

Systém budování finanční gramotnosti proto pro sjednocený přístup k výuce finanční gramotnosti na základních a středních školách, tedy v počátečním vzdělávání, stanovuje základní formu výuky a vymezuje role jednotlivých subjektů v rámci zajištění finančního vzdělávání. Výuka finanční gramotnosti byla postupně implementována do rámcových vzdělávacích programů a od září 2013 je finanční vzdělávání ve školách povinné. Přestože jsou základní kroky v rámci finančního vzdělávání vymezeny, školy mohou k výuce určitým způsobem přistupovat po svém a zvolit si tak, jakým způsobem budou finanční gramotnost vyučovat.

Dalšími důležitými dokumenty, které jsou součástí systému budování, jsou Standardy finanční gramotnosti. Standardy určují cílovou úroveň finanční gramotnosti, které by měli dosáhnout žáci různých stupňů vzdělání. Více budou popsány v následujících kapitolách. (Ministerstvo financí ČR, 2007)

3.2.1 Standardy finanční gramotnosti

Pro výuku finanční gramotnosti na základních a středních školách byly v roce 2007 vymezeny tři standardy finanční gramotnosti. Standardy se dělí dle cílových skupin a to na:

- Standard finanční gramotnosti pro žáka 1. stupně základní školy.
- Standard finanční gramotnosti pro žáka 2. stupně základní školy.
- Standard finanční gramotnosti pro žáka střední školy.

Stupeň finanční gramotnosti, který je určen pro žáky posledního ročníku střední školy se považuje též za stupeň finanční gramotnosti dospělého člověka.

Standardy finanční gramotnosti byly postupně implementovány do rámcových vzdělávacích programů a zároveň jsou používány při tvorbě dalších vzdělávacích projektů a programů, které napomáhají rozvíjet finanční znalosti a zvyšovat tak finanční gramotnost žáků i dospělých. Současně jsou využívány při měření a hodnocení úrovně finanční gramotnosti, kde představují kritérium pro měření dané úrovně finanční gramotnosti. (Ministerstvo financí ČR, 2007)

Na následujících obrázcích (obrázek č. 1 a č. 2) jsou zobrazeny části standardů finanční gramotnosti zaměřující se na oblast peněz a způsobů placení. Z obrázků lze porovnat jednotlivé předpokládané/očekávané úrovně znalostí.

Obrázek 1 Standard finanční gramotnosti pro základní vzdělávání (1. okruh)

Peníze	
1. stupeň ZŠ	2. stupeň ZŠ
Obsah	Obsah
- hotovostní a bezhotovostní forma peněz	- nakládání s penězi
- způsoby placení	- tvorba ceny
- banka jako správce peněz	- inflace
Výsledky	Výsledky
- používá peníze v běžných situacích	- na příkladech ukáže vhodné využití různých nástrojů hotovostního a bezhotovostního placení
- odhadne a zkontroluje cenu nákupu a vrácené peníze	- na příkladu ukáže tvorbu ceny jako součet nákladů, zisku a DPH
	- objasní vliv nabídky a poptávky na tvorbu ceny a její změny
	- popíše vliv inflace na hodnotu peněz

Zdroj: Ministerstvo financí ČR, 2007

Z obrázku č. 1 vyplývá, že očekávané znalosti žáků prvního stupně základních škol jsou pouze okrajové. Žáci by měli například rozumět pojmům hotovostní a bezhotovostní peníze, znát způsoby placení či umět popsat jakou funkci má banka jako správce peněz. Zároveň by měli umět platit penězi v běžných situacích a zvládnout zkontrolovat cenu nákupu a přepočítat vrácené peníze. Žáci druhého stupně základních škol už by měli mít širší přehled a větší znalosti. Měli by se během studia naučit například tvorbu ceny, rozumět pojmu inflace a popsat vliv inflace na hodnotu peněz. Veškeré nové znalosti zároveň navazují na znalosti již získané na prvním stupni.

Na obrázku jsou znázorněny pouze očekávané znalosti z oblasti peněz. Ve standardech jsou dále vymezeny okruhy hospodaření domácnosti a finanční produkty. Žáci prvního stupně by tak měli dále rozumět pojmům jako rozpočet, příjmy a výdaje domácností, úspory a půjčky či reklamace. Výsledkem by mělo být, že žáci budou schopni vysvětlit, proč je dobré si spořit, kdy je nutné si půjčovat a jak vracet dluhy. Žáci druhého stupně by měli dále znát různé typy rozpočtu a jejich odlišnosti, základní práva spotřebitelů, služby bank či rozumět pojmům jako pojištění a úročení. Výsledkem by měla být schopnost sestavit jednoduchý rozpočet domácnosti, rozlišit pravidelné a jednorázové příjmy, umět zvážit nezbytnost jednotlivých výdajů či vysvětlit rozdíl mezi debetní

a kreditní kartou. Celý Standard finanční gramotnosti pro základní vzdělávání je k nahlédnutí v příloze 1. (Ministerstvo financí ČR, 2007)

Obrázek 2 Standard finanční gramotnosti pro střední vzdělávání (1. okruh)

Peníze	
Obsah	Výsledky
- placení (v tuzemské i zahraniční měně)	- používá nejběžnější platební nástroje, smění peníze za použití kursovní listku
- tvorba ceny	- stanoví cenu jako součet nákladů, zisku a DPH - vysvětlí, jak se cena liší podle zákazníků, místa, období... - rozpozná běžné cenové triky (cena bez DPH...) a klamavé nabídky
- inflace	- vysvětlí podstatu inflace a její důsledky na příjmy obyvatelstva, vklady a úvěry, dlouhodobé finanční plánování a uvede příklady, jak se důsledkům inflace bránit

Zdroj: Ministerstvo financí ČR, 2007

Na obrázku č. 2 jsou zobrazeny očekávané znalosti žáků středních škol. Mladiství by měli zcela rozumět základním pojmům a některé z nich by měli zvládnout vysvětlit více do detailu. Například vysvětlit podstatu inflace a její důsledky na příjmy obyvatelstva či znát, jak se důsledkům inflace bránit. Dále by měli umět používat běžné peněžní nástroje, vysvětlit, jak se liší cena (podle místa, období, zákazníka, atd) nebo rozpoznat základní cenové triky a klamavé nabídky.

I tento Standard dále vymezuje předpokládané znalosti v oblasti hospodaření domácnosti a finančních produktů. Jeho součástí je již ale i oblast práva spotřebitele. V této oblasti jsou zahrnuty předpisy na ochranu spotřebitele a obsah smluv. Žáci by tak po získání daných znalostí měli například zvládnout vysvětlit, jak uplatňovat svá práva v pozici spotřebitele (při nákupu zboží či služeb, a to včetně finančních produktů). Samozřejmě i zde platí, že v každé vyšší úrovni standardu je zahrnuto osvojení všech nižších úrovní finanční gramotnosti, jež jsou postupně prohlubovány. Úplný Standard pro žáky středních škol je přiložen v příloze 2. (Ministerstvo financí ČR, 2007)

3.2.2 Revize Standardu finanční gramotnosti

V důsledku větších zkušeností s výukou finanční gramotnosti, vyšší vyspělostí žáků a nových skutečností na finančním trhu, byl vytvořen nový Standard finanční gramotnosti, který vychází z předchozích Standardů, ze standardů OECD/INFE (International Network on Financial Education) a slovenského standardu. Členové Pracovní skupiny pro finanční

vzdělávání tak v březnu 2017 odsouhlasili aktualizovaný Standard finanční gramotnosti, který má za cíl posílit standard pro základní školy a zvýšit tak cílovou úroveň finanční gramotnosti. (Ministerstvo financí ČR, 2017)

Z přílohy č. 3 je patrné, že v aktualizované verzi Standardu jsou upravené okruhy finančního vzdělávání, a to na oblast nakupování a placení, hospodaření domácností, přebytek rozpočtu domácnosti a schodek rozpočtu domácnosti. Na následujícím obrázku (obrázek č. 3) je znázorněn okruh nakupování a placení, ze kterého je viditelné, že aktualizovaný Standard má nejen změněné okruhy vzdělávání, ale že jsou jednotlivé okruhy z předchozího Standardu spojeny a částečně rozšířeny o nové znalosti.

Obrázek 3 Aktualizovaný Standard finanční gramotnosti (1. okruh)

A. Nakupování a placení

1. ZŠ

1.1 I. stupeň

1. používá hotové, případně bezhotovostní peníze
2. odhadne a zkontroluje cenu nákupu a doklad, případně vrácenou hotovost
3. při nákupu srovnává zboží podle ceny či jednotkové ceny

1.2 II. stupeň

1. nakupování
  - a. vysvětlí stanovení ceny podle nákladů, poptávky a konkurence
  - b. na příkladu vysvětlí, jak reklamovat zboží či službu, a na koho se obrátit v případě stížnosti či sporu
  - c. popíše vliv inflace na hodnotu peněz
  - d. rozpozná nekalé obchodní praktiky
2. bezhotovostní placení
  - a. popíše výhody a rizika bezhotovostního placení a vysvětlí, jak bezpečně platit
  - b. vysvětlí odlišnosti a omezení debetní a kreditní karty
  - c. popíše možnosti kontroly pohybu a stavu prostředků na účtu

2. SŠ

1. nakupování
  - a. zkontroluje ukázky vzorového dokladu a smlouvy
  - b. uvede příklad důsledků neznalosti smlouvy, včetně všeobecných podmínek
  - c. kriticky posoudí nabídku zboží a služeb (podle vlastních či vyhledaných informací)
2. placení
  - a. vybere vhodný způsob placení
  - b. vybere vhodnou možnost směny cizí měny a vypočte částku potřebnou pro tuto směnu
3. inflace
  - a. vysvětlí vliv inflace na příjmy, vklady, úvěry
  - b. navrhne, jak se občan může chránit proti mírné a proti vysoké inflaci

Zdroj: Ministerstvo financí ČR (2017)

Díky standardům implementovaných do rámcových vzdělávacích programů se předpokládá, že finanční vzdělávání dětí a mladistvých je částečně připraví na budoucnost a budou tak schopni řešit své případné finanční problémy včas. Očekává se, že mladí lidé budou mít větší přehled o svých příjmech a výdajích a budou tak žít úměrně svým finančním možnostem. Dále se předpokládá, že si budou vytvářet finanční rezervy a díky tomu budou zabezpečeni na případ, kdy nebudou moci pracovat a nebudou tak schopni dosahovat svých příjmů a mohli by se tak kvůli tomu dostat do dluhů. (Ministerstvo financí ČR, 2017)

3.3 Subjekty podporující finanční vzdělávání

Finanční vzdělávání je pojem, o němž se v poslední době hodně mluví a jehož důležitost neustále roste. Na jeho realizaci se účastní několik subjektů, které spolu úzce spolupracují. Každý subjekt má svoji roli, kterou se na realizaci podílí.

Klíčovou institucí ve finančním vzdělávání je Ministerstvo financí České republiky. Právě tato instituce má na starosti zajišťovat oblast finančního vzdělávání a též je za tuto oblast odpovědná. Jeho role spočívá především ve vytváření politiky a koncepce finančního vzdělávání. Dále ve zpracovávání strategických návrhů, řízení Pracovní skupiny pro finanční vzdělávání, spolupráci s mezinárodními organizacemi v rámci finančního vzdělávání či podpoře při implementaci finančního vzdělávání do rámcových vzdělávacích programů. Ministerstvo též zabezpečuje měření úrovně finanční gramotnosti obyvatel a je odborným konzultantem co se týče obsahu projektů finančního vzdělávání.

Další velmi důležitou institucí je Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy, které v první řadě odpovídá za stav a rozvoj vzdělávací soustavy a za zavádění rámcových vzdělávacích programů pro počáteční vzdělávání. V rámci finančního vzdělávání má dále za úkol hlavně implementaci standardu finanční gramotnosti do rámcových vzdělávacích programů a zajištění metodické podpory pro učitele. Ministerstvo zároveň uděluje akreditace dalším vzdělávacím institucím a programům zajištěných jinými subjekty, které nabízejí finanční vzdělávání.

Jako další subjekty veřejné správy spolupracující v rámci finančního vzdělávání lze uvést Ministerstvo průmyslu a obchodu, které mimo jiné podporuje vzdělávání spotřebitelů, jako nejučinnějšího nástroje ochrany spotřebitele, Ministerstvo práce a sociálních věcí, které například ve spolupráci s Úřadem práce finančně vzdělává prioritní

cílové skupiny a sociální pracovníci přispívají k finančnímu vzdělávání prostřednictvím sociálního poradenství, kdy lidem poskytují důležité informace v rámci finanční gramotnosti. Dalším je Ministerstvo vnitra, které se zabývá prevencí kriminality a jedním z nástrojů prevence je právě finanční vzdělávání. Za zmínku stojí též Ministerstvo spravedlnosti, jenž se například podílí na poskytování finančního vzdělávání osobám ve ztížené sociální situaci, tedy osobám odsouzeným ve výkonu trestu odnětí svobody a osobám odsouzeným k alternativním trestům. Ministerstvo poskytuje finanční vzdělávání také zaměstnancům a příslušníkům Vězeňské služby České republiky. (Ministerstvo financí ČR, 2010), (Ministerstvo financí ČR, 2020)

Důležitá je rovněž činnost České národní banky. Centrální banka České republiky vykonává dohled nad celým finančním trhem a jejím hlavním cílem činnosti je péče o cenovou stabilitu. V rámci finančního vzdělávání podporuje zvyšování finanční gramotnosti v obou pilířích. Přibližuje veřejnosti základní principy fungování ekonomiky, peněžního oběhu a finančního trhu a je především nezávislým odborným konzultantem. V počátečním vzdělávání podporuje svými aktivitami nejen žáky, ale zaměřuje se i na podporu přípravy učitelů pro výuku finanční gramotnosti. Banka vytváří výukové materiály, uskutečňuje výstavy a podporuje různé aktivity zaměřené na finanční vzdělávání, jako je například Ekonomická olympiáda, Experti do škol či soutěž o nejlepší esej na téma finanční gramotnosti pro studenty středních škol. V oblasti dalšího vzdělávání pomáhá centrální banka lidem orientovat se ve světě financí například prostřednictvím svého webu s názvem Peníze na útěku (dostupného z <https://www.penizenauteku.cz/>), který je zaměřen na finanční vzdělávání, či realizuje vlastní vzdělávací aktivity prostřednictvím médií nebo ve spolupráci s univerzitami třetího věku. (Česká národní banka, 2020)

Významnou roli v oblasti finančního vzdělávání a zvyšování finanční gramotnosti mají i různá profesní sdružení, spotřebitelská sdružení, neziskové organizace, vzdělávací instituce, média a další subjekty. Profesní sdružení, jimiž jsou například organizace zastupující zájmy bank či pojišťoven, vnímají finančně gramotného občana jako přínos pro finanční trh, a proto realizují projekty finančního vzdělávání a poskytují informační servis pro spotřebitele. Spotřebitelská sdružení a neziskové organizace zastávají důležitou úlohu v ochraně spotřebitele a jeho vzdělávání, a to obzvláště realizací projektů finančního vzdělávání, poskytováním poradenství, prosazováním transparentnosti nabízených

produktů na finančním trhu, a hlavně ochranou práv spotřebitelů. Povinné finanční vzdělávání poskytují žákům a studentům základní a střední školy. Další vzdělávací instituce v dalším vzdělávání poskytují finanční vzdělávání pro konkrétní skupiny obyvatel. Vyšší odborné a vysoké školy podporují finanční gramotnost svých studentů, svých pedagogů i těch budoucích a realizují kurzy celoživotního vzdělávání. Role médií je též neméně důležitá. Prostřednictvím médií mohou být osloveni občané, kteří by se jinak zvyšováním finanční gramotnosti nezabývali. Nové znalosti lze samozřejmě získat třeba z televizního zpravodajství, ale oslovit mladou generaci je lepší například prostřednictvím různých on-line her, videí či elektronických testů. Z médií lze snadno a rychle získat nespočet vzdělávacích článků, které poskytují informace a varování z oblasti financí. Díky jejich možnosti rychle reagovat na současnou situaci ve světě, je lze využít například i při vzdělávání během nouzového stavu. (Ministerstvo financí ČR, 2020), (Opletalová, a další, 2014)

3.3.1 Projekty finančního vzdělávání

V současné době existuje nespočet vzdělávacích projektů zaměřených na zvyšování finanční gramotnosti. Projekty, které jsou v souladu se Standardem finanční gramotnosti a zároveň splňují principy finančního vzdělávání, lze přehledně nalézt na internetových stránkách Ministerstva financí České republiky. K dohledání jsou konkrétně na portálu „Finanční gramotnost aneb Proč se finančně vzdělávat?“ dostupné na www.financnigramotnost.mfcr.cz v sekci Národní registr projektů. Registr vznikl především pro lepší orientaci v široké nabídce projektů a snadnější vyhledávání projektů vhodných pro konkrétní cílové skupiny. (Ministerstvo financí ČR, 2020)

Pro ještě lepší přehlednost je níže v tabulkách č. 1 a č. 2 uveden přehled projektů, který je rozdělen dle konkrétních cílových skupin pro finanční vzdělávání. V tabulce č. 1 lze nalézt projekty určené pro cílové skupiny zabývajícími se v této diplomové práci, jimiž jsou žáci ZŠ a žáci SŠ. Je zde uveden též přehled projektů pro pedagogy, jejichž odborná znalost finanční gramotnosti je pro výuku mladistvých nezbytná. Stát se proto neustále snaží zjednodušit pedagogům přístup k odborným informacím.

Tabulka 1: Přehled projektů finančního vzdělávání pro žáky ZŠ, žáky SŠ a pedagogy

Prioritní cílová skupina / Název programu	
Žáci ZŠ	
Abeceda peněz	Osobní finance aneb jak proplout bez nehody světem financí
Bankéři do škol	PISA 2021 šetření v oblasti finanční gramotnost
Bankovkovi	Semináře zaměřené na posílení finanční gramotnosti dětí navštěvujících Základní školy na Praze 3
European Money Quiz	Soutěž Finanční gramotnost
Expozice ČNB „Lidé a peníze“	Webové stránky Bezpečné banky
Finanční gramotnost do škol	Webové stránky Finanční vzdělávání.cz
Finanční gramotnost s Prima rádcem	Zlatka.in
Finanční vzdělávání ČSOB pro školy	Zvýšení schopnosti nakládat s vlastními a rodinnými penězi prostřednictvím dluhového poradenství
Návštěvnické centrum ČNB	
Žáci SŠ	
Abeceda peněz	Osobní finance aneb jak proplout bez nehody světem financí
Bankéři do škol	PISA 2021 šetření v oblasti finanční gramotnost
Expozice ČNB „Lidé a peníze“	Soutěž Finanční gramotnost
Finanční gramotnost do škol	Webové stránky Bezpečné banky
Finanční gramotnost s Prima rádcem	Webové stránky Finanční vzdělávání.cz
Finanční hospodaření s hrou FinGRplay.cz	Zlatka.in
Finanční vzdělávání ČSOB pro školy	Zvýšení schopnosti nakládat s vlastními a rodinnými penězi prostřednictvím dluhového poradenství
Návštěvnické centrum ČNB	
Pedagogové (budoucí a stávající)	
Abeceda peněz	Finanční vzdělávání ČSOB pro školy
Bankovkovi	Návštěvnické centrum ČNB
Digifolio Finanční gramotnost	Osobní finance aneb jak proplout bez nehody světem financí
Expozice ČNB „Lidé a peníze“	penizenauteku.cz
Finanční gramotnost do škol	Webové stránky Bezpečné banky
Finanční gramotnost s Prima rádcem	Webové stránky Finanční vzdělávání.cz
Finanční hospodaření s hrou FinGRplay.cz	Zlatka.in

Zdroj: vlastní zpracování na základě Ministerstva financí, 2020

V registru jsou dále projekty určené pro tyto cílové skupiny: senioři, nezaměstnaní evidovaní na Úřadu práce, příjemci pomoci v hmotné nouzi, zaměstnanci veřejného sektoru (stávající i budoucí zaměstnanci) a jiné (například zaměstnanci s dluhy nebo personalisté). (Ministerstvo financí ČR, 2020)

Tabulka 2: Přehled projektů finančního vzdělávání pro ostatní cílové skupiny

Senioři	
ABC PRO SPOTŘEBITELE aneb jak se vyznat	Finanční gramotnost s Prima rádcem
Abeceda peněz	Zvýšení schopnosti nakládat s vlastními a rodinnými penězi prostřednictvím dluhového poradenství
Návštěvnické centrum ČNB	
Nezaměstnaní evidovaní na ÚP, Příjemci pomoci v hmotné nouzi	
Financial Literacy International Programme	Webové stránky Bezpečné banky
Finanční gramotnost s Prima rádcem	Webové stránky Finanční vzdělávání.cz
penizenauteku.cz	Zvýšení schopnosti nakládat s vlastními a rodinnými penězi prostřednictvím dluhového poradenství
Zaměstnanci veřejného sektoru	
Financial Literacy International Programme	Webové stránky Bezpečné banky
Finanční gramotnost s Prima rádcem	Webové stránky Finanční vzdělávání.cz
penizenauteku.cz	Zvýšení schopnosti nakládat s vlastními a rodinnými penězi prostřednictvím dluhového poradenství
Jiné (zaměstnanci s dluhy a personalisté)	
	Jak přežít dluhy

Zdroj: vlastní zpracování na základě Ministerstva financí, 2020

Z tabulek vyplývá, že nejvíce projektů je v současné době zaměřených právě na počáteční vzdělávání, tedy na žáky ZŠ (17 projektů) a žáky SŠ (15 projektů). Jak již bylo zmíněno výše, pro počáteční vzdělávání je též důležitá odborná znalost pedagogů v oblasti finanční gramotnosti. Díky tomu se pedagogové, současní i budoucí, stali další cílovou skupinou, které je věnována velká pozornost a pro kterou je nyní v registru projektů určeno konkrétně 14 projektů. Z tabulky č. 2 je patrné, že dalším cílovým skupinám je věnováno již méně projektů. To může být dáno například tím, že mladé lidi (žáky a studenty) lze snadněji vést k finančnímu vzdělání než dospělé, kteří mnohdy mají pocit, že tomu již rozumí dostatečně, a proto se nechtějí dále vzdělávat. Lepší finanční gramotnost mladistvých by tak do budoucna mohla znamenat menší zadluženost občanů, nižší neschopnost splácet pohledávky či menší počet exekucí apod.

Podat návrh na zápis konkrétního projektu do registru projektů (či jeho výmaz) můžou pouze členové Pracovní skupiny pro finanční vzdělávání. V registru tedy nejsou uvedeny všechny projekty, přestože některé již podmínky zápisu mohou splňovat.

Projekty soukromých i neziskových organizací jsou z velké části finančně podporovány, a to různými fondy Evropské unie nebo národními, regionálními

a komunálními institucemi. Takovými projekty jsou například „Finanční gramotnost do škol“, „penizenauteku.cz“ či „Peníze do škol“ apod. (Ministerstvo financí ČR, 2020) Projekty mají opět podpořit zvyšování finanční gramotnosti a to poradenskou, konzultační, metodickou a publikační činností. Cílem je předejít vzniku a následného nárůstu nadměrného zadlužování obyvatel, zvyšování schopnosti hospodařit, nakládat s penězi a pomoci celkově se orientovat ve světě financí. (Opletalová, a další, 2014)

3.4 Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj

Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj (Organisation for Economic Co-operation and Development – dále jen „OECD“) je mezinárodní organizace, která sdružuje členské země a partnery ke společné spolupráci na klíčových globálních problémech a která jim prostřednictvím doporučení na základě analýz a statistik pomáhá vytvářet lepší politiku pro lepší život. Cílem OECD je tedy spolupráce členských států se záměrem dosáhnout dlouhodobého ekonomického rozvoje a poskytnout jim možnost vzájemného porovnání zkušeností a pomoci získat odpovědi na společné problémy. (OECD, 2021) V rámci OECD se tak členské státy snaží zkoordinovat své postupy v nespočtu oblastí jako je například ekonomika, obchod, věda a technika, životní prostředí, zemědělství či vzdělávání. (Ministerstvo životního prostředí, 2020)

Organizace vznikla před šedesáti lety, když v Paříži roku 1960 byla podepsána Smlouva o založení OECD, která v roce 1961 vstoupila v platnost. V současnosti je v organizaci 37 členských zemí, Česká republika je členem od roku 1995. (OECD, 2021)

3.4.1 OECD a finanční vzdělávání

Problematice finančního vzdělávání se OECD začala více věnovat od roku 2002, kdy spustila jedinečný projekt za účelem zvýšit finanční gramotnost po celém světě. Se záměrem upozornit na význam finanční gramotnosti a pomoci se zlepšením finančního vzdělávání vytvořila OECD v roce 2008 Mezinárodní síť pro finanční vzdělávání (International Network on Financial Education – dále jen „INFE“) s cílem sbírat vzájemně srovnatelné údaje a důkazy, na jejichž analýze pak vypracovávat metodiky pro měření dopadu, sdílet zkušenosti a vyzkoušené postupy v rámci finančního vzdělávání, rozvíjet

výzkum a srovnávací analýzu, navrhnout nástroje politiky a podporovat účinnou implementaci a monitorování v oblasti finančního vzdělávání.

Důležitost finančního vzdělávání se s rozvíjejícími finančními službami, větší vlastní finanční odpovědností ve stáří a složitějším finančním světem neustále zvyšuje, a proto OECD vydává různá doporučení, provádí měření finanční gramotnosti, navrhuje inovativní metody pro zvyšování finanční gramotnosti a poskytuje členským zemím pomoc v různých oblastech problematiky finančního vzdělávání. Mezi čtyři klíčové oblasti týkající se finančního vzdělávání, kterými se nyní OECD/INFE zabývá, patří:

- Stanovení standardů, jejich implementace a hodnocení.
- Finanční vzdělávání a dopad digitalizace.
- Finanční vzdělávání na pracovišti.
- Dopad stárnutí populace a potřeby starších spotřebitelů.

V současné době se OECD/INFE zaměřuje na finanční gramotnost nejen dospělých a mladistvých, ale řeší též problematiku finančního vzdělávání pro mikropodniky, malé a střední podniky či finanční vzdělávání pro ženy. Finanční vzdělávání konkrétně pro ženy je zařazeno z důvodu finančního posílení postavení žen, které v předchozích měřeních finanční gramotnosti dosáhly horších výsledků než muži. (OECD, 2021)

3.4.2 Finanční vzdělávání mladistvých

Pro posouzení gramotnosti mladistvých využívá OECD program PISA (Programme for International Student Assessment, dále jen „PISA“), který je považován za jeden z největších a také z nejdůležitějších mezinárodních šetření v rámci měření výsledků vzdělávání ve světě. Prostřednictvím šetření PISA je zjišťována a hodnocena úroveň gramotnosti patnáctiletých žáků, kteří jsou v průběhu měření zpravidla žáky posledního ročníku základní školy a v tomto věku taky ve většině zemí končí povinná školní docházka. Měření je uskutečňováno jednou za tři roky a zaměřuje se na zjišťování (měření) schopností dětí využívat své znalosti a dovednosti v oblasti čtení, matematiky a přírodních věd. V rámci testování může každá země využít možnost zúčastnit se navíc měření finanční gramotnosti mladistvých. Česká republika tuto možnost využila pouze v šetření PISA 2012, kdy se testování účastnilo celkem 297 vybraných škol z České republiky a testováno bylo celkem 6 413 českých žáků. Další šetření probíhala v roce 2015 a 2018, v těchto letech však Česká republika nevyužila možnosti měření finanční gramotnosti

mladistvých a proto na rozdíl například od Slovenské republiky, která tuto možnost využila ve všech šetření PISA, nemá dostatek dat pro porovnání finanční gramotnosti mladistvých za celé období a nemůže tak zhodnotit, zda se finanční gramotnost u žáků během let zvýšila nebo naopak snížila. Následující testování mělo být uskutečněno v roce 2021, ale kvůli současné situaci ve světě s onemocněním Covid-19, se měření odložilo na rok 2022. Česká republika však uvedla, že v nadcházejícím šetření, tedy v PISA 2022, se zapojí i do testování volitelné oblasti, tedy modulu zaměřeného na finanční gramotnost. (Česká školní inspekce, 2020)

OECD se snaží zvyšovat povědomí o problematice finanční gramotnosti a zvyšovat tak finanční vzdělání dětí a mládeže různými způsoby. Jedním z nich je i mezinárodní kampaň Global Money Week, jejímž organizátorem je právě OECD. Global Money Week má za cíl zlepšovat povědomí o penězích, způsobu jejich získávání a především jak s nimi efektivně hospodařit. Snaží se především o to, aby dnešní mladá generace byla schopna se v budoucnu orientovat na finančním trhu a byla schopna předcházet budoucím krizím díky lepšímu finančnímu vzdělání. (OECD, 2021) Přestože se Global Money Week soustředí především na mladou generaci (žáky, studenty), mezi její další cílové skupiny patří i učitelé, veřejnost a též skupiny ohrožené předlužením a sociálně vyloučené skupiny, kterým finanční vzdělání může napomoci získat zpět finanční jistotu. (Yourchance o.p.s., 2021)

3.5 Vybrané pojmy z oblasti finanční gramotnosti

V problematice finanční gramotnosti se lze setkat s nepřehledným množstvím různých pojmů, alespoň těm základním je pro život nutné porozumět. Zahrnuje například nespočet finančních produktů, některé z nich jsou součástí života téměř každého občana. Základním produktem je běžný účet, který je brán už jako samozřejmost dnešní doby. Dalším důležitým pojmem, kterému by měli porozumět již žáci na základní škole, je osobní či rodinný rozpočet, který je jedním z důležitých nástrojů pro správu osobních financí. Díky tvorbě rozpočtu a plánování financí lze v životě předejít situacím, kdy člověk nebude mít dostatek finančních prostředků a mohl by se tak snadno dostat do dluhové pasti.

3.5.1 Základní finanční produkty

Finanční produkty lze rozdělit podle různých kritérií, nejjednodušším je rozdělení do základních oblastí, a to na bankovní účty, platební karty, spoření a půjčky. Dále sem lze řadit pojištění a investování. Z důvodu, že tyto produkty nabízejí převážně banky, mluví se o nich často též jako o bankovních produktech.

Bankovních účtů existuje několik typů, neznámější je běžný účet, který je v dnešní době považován za standard, který používá většina obyvatel. Dalšími typy jsou běžný účet v cizí měně, dodatkový běžný účet (např. pro dítě), termínovaný vklad, spořicí účet, úvěrový účet a jiné. Bankovní účty lze též rozdělit na osobní účty (pro občany) a podnikatelské účty, které jsou, jak již název napovídá, určeny pouze pro podnikatele a firmy. (Noveský, 2009)

Běžný účet

Vedení běžného účtu je základní bankovní službou využívanou pro uložení peněz. Běžný účet zprostředkovává jednoduchý a rychlý platební styk (převod peněz) prostřednictvím jednorázových či trvalých příkazů k úhradě a inkasních plateb. Trvalé příkazy (např. pravidelná platba nájemného) a inkasní platby (např. SIPO platba) jsou vhodné používat při pravidelných platbách, avšak jejich nevýhoda spočívá ve větším poplatku, který si banka účtuje za položku. Dříve byl běžný účet využíván i ke spoření, ale v současné době je na všech běžných účtech nulový nebo téměř nulový úrok, a proto dnes účet slouží především k zasílání peněz – mzda či důchod. Z platebního účtu lze nejen provádět převody peněz ve prospěch jiných účtů, ale je možné s penězi manipulovat prostřednictvím bankomatu nebo na pokladně na pobočce dané banky. Banky ale od fungování poboček pomalu upouštějí a ke vkládání hotovosti na účet upřednostňují používat vkladové bankomaty.

Pro běžný účet, který pro klienta banka nebo jiná finanční instituce vede, jsou charakteristické další navazující služby. Nejpoužívanější z nich je vydání platební karty, o které bude více zmíněno v následující kapitole. Dále je to především využívání přímého bankovníctví prostřednictvím internetu nebo mobilní aplikace, možnost využití úvěru a různé druhy pojištění. Tyto navazující služby jsou převážně klientovi nabízeny společně s vedením účtu jako jeden produkt za celkovou cenu. (Noveský, 2009), (Česká bankovní asociace, 2020)

Platební karty

Především k běžným účtům se zároveň vydávají platební karty, které jsou elektronickým platebním prostředkem a lze je použít například při platbě v obchodě, k nákupu přes internet anebo k výběru z bankomatu. Existuje několik druhů platebních karet, jež je nutné rozlišovat. V případě, kdy by člověk zacházel např. s kreditní kartou bezmyšlenkovitě a nehlídal si své peněžní prostředky, a to především z dlouhodobého hlediska, mohlo by to mít nepříjemné důsledky v podobě zadlužení až případných exekucí kvůli nesplacení dluhů včas.

Platební karty lze rozdělit podle způsobu zúčtování na debetní a kreditní kartu, podle způsobu provedení na elektronické a embosované karty, podle použité technologie nebo dle použitelnosti na domácí a mezinárodní karty. Domácí karty lze využít k placení v obchodech a k výběrům v bankomatech pouze na území České republiky, ale z důvodu rozmachu placení v zahraničí se od těchto karet upouští a banky již vydávají výhradně mezinárodní platební karty.

Pro účely diplomové práce je nejdůležitější rozdělení platebních karet dle způsobu zúčtování, tedy rozdělení na debetní a kreditní kartu. Debetní karta je zpravidla navázána na běžný účet v bance, pomocí níž může držitel čerpat své finanční prostředky na účtu. Slouží tedy především k platbě v obchodech a k výběrům peněz z bankomatů. Debetní karty lze rozdělit též na dva druhy, a to v závislosti na typu smlouvy o vedení běžného účtu, kterou v bance uzavřete. Dle typu smlouvy lze s debetními kartami platit buď pouze do vyčerpání vlastních finančních prostředků na účtu nebo smlouva umožňuje čerpání i cizích prostředků (čerpání úvěru), tedy vznik záporného zůstatku. V druhém případě se jedná o takzvaný kontokorent, kdy pomocí debetní karty můžete čerpat půjčku až do předem stanovené výše. Tato půjčka pak musí být splacena v dohodnuté době. Zároveň úroková sazba u těchto půjček je velmi vysoká, a proto by se kontokorent měl využívat zcela výjimečně a pouze na krátkou dobu. Druhým typem je kreditní karta, která na rozdíl od debetní není navázána na běžný účet. Používání je zcela stejné jako u debetní karty, při platbách a výběrech hotovosti se kreditní karta z vnějšího pohledu chová stejně, ale hlavní rozdíl je v tom, že při každé provedené platbě pomocí této karty se začíná čerpat úvěr. Splacení tohoto úvěru je zpravidla prováděno jednou měsíčně v předem stanoveném termínu. Je vhodná k okamžitému překlenutí dočasného nedostatku peněžních prostředků,

protože po určitou dobu je tento úvěr bezúročný. Bezúročnost platí pouze pro platby kartou, výběry z bankomatu jsou automaticky převáděny do režimu úročené půjčky. Nevýhodou úvěru je nejen vysoká úroková sazba, ale dalo by se říct, že i též snadnost, se kterou kartu můžeme získat. V případě, že člověk používá více kreditních karet a platí s nimi lehkovážně, může se rychle stát, že se dostane do takzvané dluhové pasti, která mnohdy končí ztrátou majetku v důsledku exekucí. (Brabec, a další, 2016), (Škvára, 2016)

Spoření

Spoření, a to v jakékoli formě, je v životě velmi důležité. A to především proto, abychom si vytvořili nezbytnou rezervu pro situace, které v životě nelze předvídat. Mezi takové situace se řadí nejčastěji ztráta zaměstnání, vážný úraz, nemoc či různé havárie a mimořádné události vzniklé v důsledku živelních pohrom (např. rozbitá střecha poškozená silnou bouří nebo velké škody na majetku zapříčiněné povodněmi). Lidé si ale mnohem častěji šetří za účelem financování výdajů, které v životě nejsou zcela pravidelné a kterými si chtějí dopřát „něco navíc“. Mezi takové výdaje lze řadit například dovolenou nebo nákup nového auta. Další typický výdaj, na který šetří především rodiče malých dětí, je vzdělání dětí.

Možností, jak spořit peníze, existuje hned několik. Počínaje spořicíím účtem, přes stavební spoření, termínované vklady, vkladní knížku až po penzijní spoření. Základním bankovním produktem je právě spořicí účet, který slouží k ukládání volných peněžních prostředků za účelem jejich alespoň malého zhodnocení. Přestože úroková sazba na spořicíích účtech není moc vysoká, zhodnocují peníze alespoň o něco lépe než běžný účet a peněžní prostředky jsou stále rychle k dispozici. Peníze lze na spořicí účet posílat z jakéhokoliv jiného účtu, tedy peníze tam může poslat kdokoliv, ale vybrat, respektive převést peníze ze spořicího účtu jinam může pouze majitel účtu. Jako výhodu u spořicího účtu lze považovat, že peníze jsou takzvaně odložené stranou a člověk je nemá tolik „na očích“ jako na běžném účtu, ze kterého peníze utratí rychleji a snadněji. (Noveský, 2009)

Další velmi oblíbenou formou spoření je stavební spoření. Jedná se o specifický produkt, který kombinuje spoření a možnost poskytnutí úvěru. V období spoření lze při splnění stanovených podmínek navíc získat státní podporu. Při uzavření smlouvy o stavebním spoření se nejprve stanoví takzvaná cílová částka, tedy kolik si klient přeje

celkově naspořit. Nejprve probíhá fáze spoření, ve které si klient ukládá většinou v pravidelných platbách určité částky na účet stavebního spoření, které se mu pravidelně úročí a při splnění podmínek se k tomu jednou ročně přičte státní příspěvek ve formě zálohy. Státní podpora činí 10 % z naspořené částky v daném roce, maximálně ale 2 000 Kč za rok. Pro úplnou státní podporu za daný rok je tedy třeba naspořit 20 000 Kč. Pokud klient splní určité podmínky (doba spoření, pravidelnost spoření apod.), může požádat o úvěr, čerpat úvěr však není podmínkou. Výhodou stavebního spoření je relativně vysoký výnos, kterého je dosaženo díky státní podpoře. Vzhledem k nízkému riziku a celkem vysokému výnosu se jedná o bezkonkurenční produkt na trhu. Nevýhoda tohoto produktu je však doba spoření, která je zákonem stanovena na minimálně šest let. Pokud minimální doba spoření není dodržena a klient si vybere naspořené peníze dříve, ztrácí tak nárok na státní podporu, tzn. že přichází i o doposud připsané zálohy státní podpory. Další nevýhodou stavebního spoření jsou poplatky. Stavební spořitelny si za uzavření smlouvy účtují poplatek jako určité procento z výše stanovené cílové částky, dále jde o poplatky za vedení účtu a poplatky v případě poskytnutí úvěru.

Termínovaný vklad je produkt, který je vhodné využít ve chvíli, kdy člověk ví, že dané peněžní prostředky opravdu nebude na určitou dobu potřebovat. Slouží k uložení určité částky na předem stanovenou dobu. Během této doby platí předem domluvená úroková sazba, která je buď fixní nebo variabilní a mění se dle vyhlášených úrokových sazeb ČNB a podmínka, že klient nesmí své peníze vybrat. V případě předčasného vybrání peněz hrozí klientovi velká sankce. Výše výnosu u termínovaného vkladu se odvíjí od délky výpovědní lhůty a vyšší uložené částky. Tento produkt se též jako spořicí účet řadí mezi méně rizikové produkty z důvodu pojištění vkladu do výše až 100 000 eur.

Vkladní knížka je způsob spoření od kterého se již téměř upustilo. V současnosti ji nabízí pouze pár spořitelů a lze to chápat spíše jako marketingový tah, kdy nabízí vkladní knížku pro děti či důchodce. Vzhledem k upuštění od této formy spoření se nebude vkladní knížkou práce více zabývat. (Česká bankovní asociace, 2020)

Doplňkové penzijní spoření (dříve penzijní připojištění) je forma spoření na staří. Funguje na systému, kdy si člověk během doby, kdy aktivně vydělává, zároveň spoří na důchod, kdy vydělávat už nebude. Příjem většiny důchodců je v dnešní době téměř poloviční než průměrná mzda, a proto je důležité si zajistit peníze na důchod již během

produktivního věku. Jedná se o formu spoření, která je součástí třetího pilíře českého důchodového systému. Tato forma spoření na penzi je dobrovolná a její výhodou je podpora ze strany státu formou státního příspěvku ve výši až 2 760 Kč ročně, možnost příspěvku od zaměstnavatele a možnost daňové úlevy. Nevýhodou je doba nutná ke spoření peněz a možné změny podmínek v průběhu spoření, které mohou nastat kvůli změně v legislativě. Doplňkové penzijní spoření je spoření v účastnických fondech a díky tomu se více podobá investici do podílových fondů. O míře rizika a zhodnocení úspor tak může majitel doplňkového penzijního spoření rozhodovat částečně sám, a to výběrem spořitelny a formou spoření (spořicího produktu). Nárok na výplatu je pro všechny účastníky stejný a to v 60 letech. (KB Penzijní společnost, a.s., 2021)

Úvěry

Bankovní úvěry se rozlišují podle různých hledisek, mezi základní patří rozdělení z hlediska splatnosti (na krátkodobé, střednědobé a dlouhodobé), účelu (například na spotřební, provozní, investiční, překlenovací), zajištění (kryté a nekryté), dále z hlediska subjektu (například bankovní nebo veřejné), měny apod.

Krátkodobé úvěry tvoří podstatný objem aktivních obchodů bank. Řadí se sem úvěry se splatností do jednoho roku a jedná se o velmi využívanou formu úvěru. Mezi nejčastější formy krátkodobého úvěru patří kontokorentní úvěr a krátkodobý spotřebitelský úvěr. O kontokorentním úvěru bylo již zmíněno v kapitole o platebních kartách, jelikož se váže na používání běžného účtu, a tedy i debetní karty. Jedná se o úvěr, který je vhodný využít k překlenutí dočasného nedostatku finančních prostředků a váže se na běžný účet. Majitel účtu ho začíná čerpat až ve chvíli, kdy na svém běžném účtu nemá už žádné své peníze a díky tomu se může snadno stát, že klient začne utrácet více, než vydělá. Tento typ úvěru se sjednává na dobu neurčitou s podmínkou, že majitel musí minimálně jednou za stanovené období dostat svůj běžný účet do kladných čísel, nebo alespoň na nulu. (Hlačina, a další, 2017)

V rámci krátkodobého spotřebitelského úvěru si lze půjčit peníze prakticky na cokoli – elektroniku, vybavení domácnosti, nové auto, dovolenou či dokonce na nákup nemovitosti. Díky rychlé dostupnosti peněz (banky či jiné instituce půjčují zpravidla během jednoho dne) je tato forma úvěru velmi oblíbená. Na rozdíl od kontokorentního úvěru se ale uzavírá na dobu určitou. Vzhledem k vysoké rizikovosti takovéto půjčky

pro věřitele je u ní vysoká úroková sazba, a proto se velmi prodraží. V případě uzavření spotřebitelského úvěru má klient danou pevnou dobu splatnosti, kdy po celou dobu splácení platí stejnou výši splátek (anuitu). (Noveský, 2009)

Střednědobé úvěry jsou určeny dobou splatností, která je zpravidla čtyři až pět let, dlouhodobé úvěry jsou všechny ostatní (s delší dobou splatnosti). Přestože jsou tyto úvěry relativně málo likvidní, přinášejí bankám vyšší výnosy. Výnosy jsou zde ve formě úroků, které jsou hlavním zdrojem příjmů komerčních bank. Výše úrokových sazeb se odvíjí právě od likvidity a rizikovosti úvěrů a zároveň od doby splatnosti. Nejvíce využívaným dlouhodobým úvěrem je bezpochyby hypoteční úvěr, který je určený k financování pořízení nemovitosti a jeho splacení, včetně úroků a dalších poplatků, je zajištěné zástavním právem k nemovitosti. Jedná se tedy především o účelový úvěr, který je poskytován hlavně na koupi nebo výstavbu nemovitosti nebo k její rekonstrukci či modernizaci a nebo opravu. Zároveň lze využít i neúčelovou formu hypotečního úvěru, kde není omezeno použití půjčených peněz, ale kvůli tomu je zde vyšší úroková sazba. Účelové hypoteční úvěry se poskytují obvykle do výše 80 – 90 % a to na základě písemné smlouvy uzavřené mezi bankou a klientem. Doba splatnosti je zpravidla od pěti do třiceti let, doporučováno je ale využít splatnost alespoň na dvacet let. Z důvodu delší doby splatnosti je výhodou hypotečního úvěru menší měsíční splátka, další výhodou je pak možnost odečíst si každý rok částku zaplacenou na úrocích od základu daně z příjmu. (Polouček, 2013), (Noveský, 2009)

3.5.2 Inflace

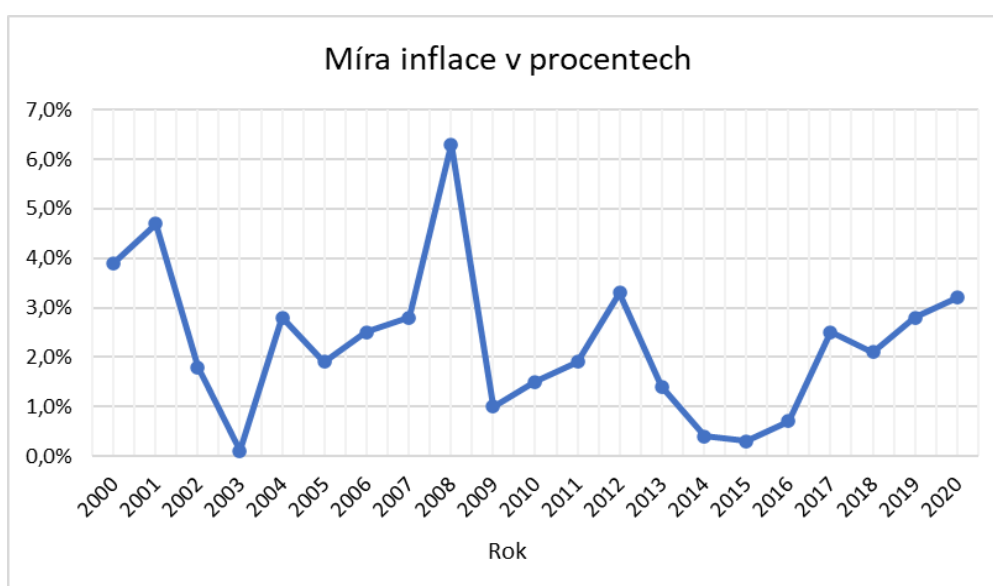
Inflace je definována jako růst cen, respektive růst cenové hladiny v čase a vyjadřuje se v procentech. Ukazuje, o kolik procent vzrostly ceny za uplynulé časové období, zpravidla za jeden rok nebo někdy také za jeden měsíc. Z definice vyplývá nejen že ceny zboží a služeb rostou, ale zároveň, že se snižuje kupní síla peněz a dochází tedy k jejich znehodnocení. To přesněji znamená, že člověk si za peníze, které má dnes, koupí za další rok méně zboží či služeb. Například dnes by si člověk za 100 Kč nakoupil více potravin než za 100 Kč v dalším roce. Opakem inflace je deflace, která naopak znamená, že ceny zboží a služeb se snížily. (Bárta, 2014)

Pro měření inflace se vychází z měření čistých cenových změn, které lze změřit například pomocí indexů spotřebitelských cen. Ceny, které jsou zahrnuty do výpočtu

inflace, vycházejí z takzvaného spotřebitelského koše, který pro Českou republiku stanovuje Český statistický úřad. Spotřebitelský koš obsahuje reprezentativní výrobky a služby (cca 700) a je do něj zařazeno potravinářské zboží (potraviny, nápoje), nepotravinářské zboží (oblečení, nábytek, potřeby pro domácnost, drogistické a drobné zboží, zboží pro osobní péči, zboží pro dopravu a volný čas a další) a služby (z oblasti bydlení a provozu domácností, služby opravárenské, zdravotnictví a sociální služby, vzdělávání, stravování a ubytování, finanční služby a další). Konkrétní složení spotřebního koše se pravidelně aktualizuje, neboť se v čase mění nejen ceny, ale též struktura spotřeby obyvatel. Tyto výrobky a služby pak poměřuje index spotřebitelských cen mezi dvěma obdobími, přičemž je jednotlivým reprezentantům spotřebního koše přisuzována jiná váha, která odpovídá podílu daného druhu spotřeby na celkové spotřebě domácností. (Filip, 2006)

Inflaci se snaží regulovat ČNB, která nastavuje takzvané inflační cíle. V současnosti je inflační cíl v celkové inflaci nastaven ve výši 2 %, ale skutečná inflace se od inflačního cíle odchyluje v důsledku nepředvídatelných šoků. ČNB se prostřednictvím měnové politiky snaží na tyto šoky reagovat a navrátit tak inflaci co nejbližší ke 2 %. (Česká národní banka, 2021) Průměrná roční míra inflace, která vyjadřuje procentní změnu průměrné cenové hladiny za dvanáct posledních měsíců proti průměru dvanácti předchozích měsíců, činí v roce 2020 3,2 %. (Český statistický úřad, 2021) Na grafu níže je znázorněna průměrná míra inflace za posledních 20 let.

Graf 1: Míra inflace v České republice (v %), v letech 2000–2020

Zdroj: vlastní zpracování na základě Českého statistického úřadu, 2021

Z grafu č. 1 vyplývá, že za posledních dvacet let vzrostla inflace nejvíce v roce 2008 o 6,3 % a dále v roce 2001 o 4,7 %. Na obzvláště vysokou míru inflace v roce 2008 měl vliv především nárůst regulovaného nájemného, cen služeb spojených s bydlením a také cen energií. Dále na to mělo vliv též reformní opatření přijaté vládou ČR, které zvýšilo několik druhů daní (např. DPH či spotřební daň u cigaret a tabáku). (Českomoravská konfederace odborových svazů, 2008) V případě posouzení míry inflace pouze za posledních deset let vzrostla inflace nejvíce v roce 2012 o 3,3 % a v roce 2020 o 3,2 %. Na zvýšení inflace v roce 2020 mělo vliv především zvýšení cen u potravin a nealkoholických nápojů a vyšší ceny v oblasti bydlení. (Oddělení statistiky spotřebitelských cen ČSÚ, 2021)

3.5.3 Osobní a rodinný rozpočet

Rozpočet, ať už osobní nebo rodinný, je jedním z hlavních nástrojů pro správu financí. Osobní rozpočet si tvoří jednotlivec, který je omezen pouze svými příjmy a výdaji. Rodinný rozpočet si naopak tvoří celá domácnost a zachycují se v něm příjmy a výdaje každého člena rodiny. Rozpočet jako takový, je plán finančního hospodaření a jednotlivcům i rodinám napomáhá jeho vytvoření k získání kontroly nad finanční situací rodiny. Rozpočet se skládá ze souhrnu příjmů a výdajů jedince či domácnosti za určité období. (Noveský, 2009)

Příjmy jsou peníze, které domácnost obdrží, kdy základním typem je čistý příjem ze zaměstnání či podnikání (po odečtu sociálního a zdravotního pojištění a po zdanění). K dalším častým typům příjmů lze řadit sociální dávky od státu (například přídatky na děti či podpora v nezaměstnanosti), dále stipendia, úroky z vkladů či pasivní příjmy, jako je například příjem z pronájmu. Výdaje jsou naopak peníze, které byly utraceny, a to na zajištění běžného chodu domácnosti, na bydlení a jednotlivé potřeby každého člena domácnosti. Mezi základní výdaje se řadí nájemné či splácení hypotéky, platba za elektřinu, vodu, nákup potravin, oblečení, výdaje na dopravu, platba za pojištění, daně a odvody nebo splácení dalších úvěrů a půjček. K výdajům patří také spoření, ať už jsou spořené částky na vytvoření rezervy na neočekávané výdaje (například pokud se rozbije pračka či auto) nebo si domácnost spoří peníze na věci, které si chce dopřát (například dovolená) a které v nejnnutnějším případě lze využít na něco jiného. Přestože jsou výdaje na rozdíl od příjmů mnohem flexibilnější částí rozpočtu, důležitým kritériem při tvoření

rozpočtu je důležitost daného výdaje pro rodinu. Vzhledem k neustále se měnícím příjmům i výdajům je vhodné rozpočet pravidelně přehodnocovat a aktualizovat. (Soukal, a další, 2015)

Podle toho, v jakém poměru jsou příjmy a výdaje může být rozpočet:

- Přebytkový – příjmy jsou vyšší než výdaje.
- Schodkový – příjmy jsou nižší než výdaje.
- Vyrovnaný – příjmy jsou na stejné úrovni jako výdaje.

Vyrovnaný stav rozpočtu v praxi není příliš častý. V případě přebytkového rozpočtu je vhodné zbylé peníze spořit například na spořicímu účtu či stavebním spoření nebo lépe, investovat je. Pokud vyjde rozpočet schodkový, je zapotřebí omezit výdaje, a to nejlépe pod úroveň příjmů. Další možností, jak snížit schodek je zvýšit své příjmy, to ale není mnohdy jednoduché. Pokud nelze využít ani jedné z možností, je poté nutné čerpat rezervy, které je zapotřebí vytvořit již v předešlých letech. V případě, že žádnou rezervu daný jedinec či rodina nemá, nebo už je zcela vyčerpaná, je zpravidla nutné si peníze půjčit. V tomto případě se však ve většině případů dostane rodina automaticky do dluhové pasti. Aby se těmto případům předcházelo, doporučuje se vytvořit si co nejdříve rezervu. Každá domácnost by měla mít stranou dané volné prostředky ve výši alespoň tří, nejlépe až šesti, měsíčních příjmů. (Noveský, 2009)

3.5.4 Zadluženost a dluhová past

V současné době jsou lidé ochotni se zadlužit kvůli svým nejrůznějším potřebám, ať už se jedná o zajištění bydlení nebo koupě dovolené. Mnohdy ale přecení své finanční možnosti nebo nastane neočekávaná situace jako je například ztráta zaměstnání a dostanou se do stavu, kdy nemají dostatek zdrojů ke splacení dluhu. Zadluženost tedy znamená situaci, kdy se jednotlivec nebo domácnost dostane na finančním trhu do pozice dlužníka. Zadlužení lze dělit na takzvané kvalitní a nekvalitní zadlužení, kdy „kvalitním“ zadlužením se rozumí pořízení úvěru na zajištění bydlení (např. hypoteční úvěr), „nekvalitní“ zadlužení je pak pořízení úvěru především na spotřební zboží. (Opletalová, a další, 2014)

V případě, kdy dlužník není schopen splácet své finanční závazky dostává se do předlužení. Člověk nezvládá včas uhradit jak své závazky ve formě úvěru, tak i s úvěrem spojené úroky, penále a další případné náklady, které s každou nezaplacenou splátkou narůstají. Zhoršuje se tak jeho finanční situace a kvůli tomu není schopen

si naspořit a je tak nucen znovu si půjčit další peníze. V tu chvíli se dostává do dluhové pasti. (Srováný, a další, 2020) Jako dluhová past je označován stav, kdy dlužník řeší splátku jednoho dluhu dalším dluhem, protože nemá dostatek jiných peněžních prostředků. To pak ve většině případů vede k exekucím nebo k osobnímu bankrotu. (Noveský, 2009)

3.5.5 Ochrana spotřebitele

Ochrana spotřebitele je jednou z podmínek pro dobře fungující tržní hospodářství a jejím cílem je pomoci lidem, kteří jsou v pozici spotřebitele, dělat informovaná rozhodnutí a efektivně řešit vzniklé situace a spory. (Noveský, 2009)

Z hlediska spotřebitelského práva je za spotřebitele považována nejčastěji fyzická osoba, která při uzavírání a plnění smlouvy s podnikatelem nebo při jiném jednání s ním, nejedná v rámci své obchodní či jiné podnikatelské činnosti. (Ministerstvo financí ČR, 2021)

Ochranu spotřebitele zastřešuje stát, a to především prostřednictvím regulace (formou zákonů) a dohledu, ale též dobrovolná sdružení, která si kladou za cíl informovat spotřebitele, naučit je odpovědnému rozhodování na trhu a zároveň prosazovat jejich zájmy ve státních orgánech a to například právě při vytváření zákonů, norem apod. (Veber, a další, 2011) Hlavní organizací, respektive ministerstvem, které řeší ochranu spotřebitelů, je Ministerstvo průmyslu a obchodu, které připravuje a navrhuje právní předpisy ve spojitosti se spotřebiteli a jejich právy. Dalším důležitým ministerstvem je Ministerstvo financí, které se soustředí na ochranu spotřebitele v rámci finančního trhu. (Nacher, 2015) Ochranu spotřebitele v České republice upravuje hned několik zákonů, vychází ale především z občanského zákoníku a ze zákona o ochraně spotřebitele. (Veber, a další, 2011) Dalšími zákony, ve kterých je upravována ochrana spotřebitelů, jsou například Zákon č. 526/1990 Sb., o cenách, Zákon č. 143/2011 Sb., o ochraně hospodářské soutěže nebo Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník a další. (Ondřej, a další, 2013)

Na finančním trhu je ochrana spotřebitele důležitá především kvůli nevyváženému postavení spotřebitele, jakožto nakupujícího finanční služby, ve vztahu k prodávajícímu, tedy k finančním institucím. Slabší postavení spotřebitele je dáno zejména informační převahou bankovních i nebankovních institucí, která je způsobena hlavně tím, že spotřebitel určité finanční produkty nakupuje jednou nebo pouze několikrát za život. Dále na tom má podíl i komplikovanost určitých finančních produktů, kdy k jejich

porozumění je zapotřebí nejen určitých znalostí, ale i předchozí zkušenosti. Přestože stát zajišťuje dohled a regulaci na finančním trhu, je nezbytné, aby spotřebitel sám nesl zodpovědnost za své finanční chování a neustále se finančně vzdělával. (Ministerstvo financí ČR, 2021)

V rámci finančního trhu působí různé finanční instituce a poněvadž se některé z nich soustředí především na osoby ve finanční nouzi, na osoby s nízkou finanční gramotností a neplaticí dlužníky a spoléhají pak na vymáhání dlužných částek, je nezbytné, aby stát jejich činnosti reguloval a dohlížel na ně. (Noveský, 2009)

Regulace a dohled spolu úzce souvisí a všeobecně platí, že musejí být uplatňovány společně. Regulaci lze chápat jako stanovení souboru závazných pravidel a norem, v rámci finančního systému ji pak lze chápat jako regulaci prováděnou pomocí vydávání zákonů, norem, vyhlášek a předpisů, prostřednictvím kterých jsou jednotlivým finančním institucím udělovány licence a povolení k provozování vymezených činností a vymezeny vlastnosti jednotlivých nabízených služeb. S tím je propojena kontrola dodržování daných zákonů, norem, vyhlášek a předpisů a tím se zabývá právě dohled, který v rámci finančního trhu vykonává například Česká národní banka jakožto centrální banka České republiky. (Rejnuš, 2014)

Česká národní banka dohlíží na:

- Dodržování zákazu používání nekalých obchodních praktik podle zákona o ochraně spotřebitele, kdy nekalou praktikou je například uvádění nepravdivých nebo zamlčení některých informací, které vedou spotřebitele k obchodnímu rozhodnutí, které by při úplných informacích neučinil.
- Dodržování zákazu diskriminace spotřebitele – diskriminací se v tomto případě rozumí rozlišování, vyloučení, omezení nebo naopak zvýhodnění spotřebitele na základě diskriminačního důvodu (například z důvodu národnosti).
- Dodržování povinností a pravidel pro informování o ceně služeb a způsobu jejich stanovení.
- Dodržování povinností stanovených novým občanským zákoníkem pro uzavírání smluv o finančních službách uzavíraných na dálku.

Dále Česká národní banka dohlíží na dodržování specifických povinností, které se vztahují k určitým finančním sektorům. Mezi tyto povinnosti se řadí například

povinnosti upravené zákonem o platebním styku, zákonem o spotřebitelském úvěru nebo zákony upravující poskytování pojištění a další. Pod dohled centrální banky spadají pouze vybrané subjekty, například banky, pojišťovny, směnárny a další (jejich seznam je uveden na stránkách České národní banky). V případě subjektů, které nespádají pod dohled České národní banky, dohlíží na dodržování povinností především česká obchodní inspekce nebo jiný určený orgán. (Ministerstvo financí ČR, 2021)

Dalším důležitým orgánem v rámci ochrany spotřebitelů na finančním trhu je finanční arbitr. Je to státem zřízený orgán, který má zajistit mimosoudní řešení některých sporů mezi spotřebiteli a vybranými institucemi na finančním trhu. Jeho činnost je upravena přímo v zákoně a to v Zákoně č. 229/2002 Sb., o finančním arbitrovi. Finančního arbitra a jeho zástupce, který v nepřítomnosti finančního arbitra zastupuje v plném rozsahu, jmenuje do funkce vláda na návrh ministra financí. (Mitášová, 2017)

Pravomoc finančního arbitra řešit spory jsou pouze v rámci sporů mezi spotřebiteli a finančními institucemi, které poskytují nebo zprostředkovávají platební služby, vydávají elektronické peníze, poskytují nebo zprostředkovávají úvěry, investice, kolektivní investování, životní pojištění, stavební spoření nebo směnu měn a to pouze v řízení, které je zahájeno na návrh spotřebitele. (Ministerstvo průmyslu a obchodu, 2016) Řízení je u finančního arbitra bezplatné, strany si pouze hradí své náklady, například na tisk dokumentů. Hlavním cílem finančního arbitra je vést strany sporu ke smírnému řešení, v případě že není smír možný, vydá arbitr rozhodnutí. (Kancelář finančního arbitra, 2021) V průběhu řízení není arbitr vázán návrhem a rozhoduje na základě získaných důkazů. Strany sporu pak mají patnáct dní na podání námítky či předložení podkladů a poté finanční arbitr do třiceti dnů své rozhodnutí buď potvrdí nebo změní. (Grossová, 2008) Nemůže však řešit spor v případě, že se o něm již vede řízení u soudu nebo před rozhodcem, nebo o něm již soud rozhodl. Dále není příslušný řešit spor v případě, kdy nenáleží do jeho působnosti a nebo spor je nebo už byl předmětem řízení před arbitrem. (Ministerstvo financí ČR, 2017)

3.6 Faktory působící na rozvoj finanční gramotnosti během života

Faktorů, které ovlivňují úroveň finanční gramotnosti člověka, existuje mnoho. U některých člověk ani během svého života nevnímá, že by ho nějakým způsobem ovlivňovali, a proto jim nevěnuje žádnou pozornost. Avšak i finanční gramotnost, stejně

jako například čtení či počítání, se člověk nenaučí sám od sebe a k jejímu získání tak potřebuje nějaké učitele či určité sdělení, kde může získávat informace. Jako základní faktor, který má veliký vliv na finanční gramotnost každého jednotlivce, lze uvést rodinu a s tím spojené prostředí, ve kterém člověk vyrůstá. Dalšími významnými faktory, které ovlivňují výši finanční gramotnosti a schopnost se finančně vzdělávat jsou věk, škola, zaměstnání a prostředí, ve kterém lidé později žijí. Značný význam mají i psychologické a sociální faktory, které mohou ovlivnit finanční chování, jako například motivace člověka a chuť se vzdělávat, psychická zátěž a stres, sociální opora, psychologické aspekty reklamy apod. (Noveský, 2009)

Podle Lusardi a Mitchell, které se zabývají finanční gramotností a finančním vzděláváním a které ve své studii v roce 2014 zkoumali různé faktory, které by mohli ovlivňovat výši finanční gramotnosti člověka, je tato oblast ve výzkumech stále částečně opomíjena. Ve své studii proto zjišťovali, jaký vliv má na úroveň finanční gramotnosti člověka například jeho věk, pohlaví, původ, vzdělání, pozice v zaměstnání či příjem domácnosti a další. Dle výsledků studie má značný význam na úroveň finanční gramotnosti věk. Ten způsobuje především proměnlivost úrovně finanční gramotnosti v průběhu celého života. Studie prokázala, že nejnižší úroveň finanční gramotnosti je v mladém věku, kdy děti a mladiství teprve získávají zkušenosti a také u starých lidí, kteří se již tolik neorientují v nových finančních produktech a o vzdělávání v této oblasti už nejeví takový zájem. Nejvíce gramotní jsou lidé ve věku přibližně od třiceti do čtyřiceti let. Pozoruhodný rozdíl byl však zjištěn v sebevědomí lidí při hodnocení svých znalostí v této oblasti. Přestože dle studie mají obě skupiny populace slabší úroveň finanční gramotnosti, starší lidé si v těchto znalostech více věří a častokrát přeceňují své finanční znalosti a dovednosti. Mladí lidé si naopak více uvědomují svoji neznalost v dané oblasti a proto jsou vhodnou cílovou skupinou pro finanční vzdělávání. (Lusardi, a další, 2014)

Dalším zkoumaným faktorem, u kterého byl ve studii od Lusardi a Mitchell zjištěn zřejmý vliv ve vztahu k finanční gramotnosti, bylo pohlaví. Studie prokázala vyšší finanční gramotnost u mužů než u žen a to nejen z hlediska znalostí, ale též finančního chování. Výsledky mohou být však ovlivněny tím, že muži jsou v této oblasti sebevědomější a jsou ochotní více riskovat. Ženy jsou naopak opatrnější a proto v průzkumu mnohdy raději odpoví, že neznají odpověď na otázku, než aby odpověděly špatně. Díky uvědomění si žen o jejich nízkých finančních znalostech se tak mohou ženy stát ideálním cílem pro projekty

finančního vzdělávání. (Lusardi, a další, 2014) Přestože dle studie od Lusardi a Mitchell jsou rozdíly ve finanční gramotnosti dle pohlaví i u mladých lidí a dětí, šetření PISA organizované OECD tvrdí částečně opak. Zjištění z PISA 2012 i PISA 2015 jsou potvrzena rovněž v šetření PISA 2018, kde dle výsledků měření byl zjištěn jen nepatrný rozdíl mezi finančními znalostmi u dívek a chlapců. Určitý rozdíl byl v přístupu a finančním chování, ale i tento rozdíl nebyl považován za významný. Zda pohlaví má určitý vliv na finanční gramotnost mladistvých se odvíjelo též od zemí, ze kterých respondenti pocházeli a jejich ekonomik. V některých zemích měli chlapci ve finanční gramotnosti o trochu lepší výsledky než dívky, ale tyto genderové rozdíly mohou souviset s kombinací dalších faktorů, jako je například prostředí ve kterém chlapci a dívky žijí. V České republice se však vliv pohlaví na úroveň finanční gramotnosti mladistvých nijak významně neprojevil. (OECD, 2020)

Měření finanční gramotnosti PISA 2012 prokázalo, že úroveň finanční gramotnosti u mladých lidí je spojena také s jejich rodinou a prostředím, ve kterém vyrůstají. Především finanční kompetence a dovednosti dětí i mladých lidí jsou ovlivňovány finančními znalostmi a finančním chováním jejich rodičů. Rodiče tak vždy měli a budou mít hlavní roli při přenosu finančních hodnot, zvyků a dovedností jejich dětí. (OECD, 2014) Souvislost s finanční gramotností dětí má tak i dosažené vzdělání jejich rodičů a celkový příjem domácnosti, protože dle studie od Lusardi a Mitchell lidé s vyšším dosaženým vzděláním a s vyšším příjmem dosahovali vyšších výsledků v měření finanční gramotnosti dospělých. Vzdělání rodičů a jejich příjem tedy ovlivňuje finanční gramotnost rodičů, která se pak odráží na úrovni finanční gramotnosti dětí. (Lusardi, a další, 2014) Z tohoto důvodu je nezbytně nutné se ve finančním vzdělávání zaměřit nejen na děti a mladé lidi, ale současně i na jejich rodiče, aby svým dětem předávali správné informace a zkušenosti z finančního světa. (OECD, 2014)

Dalšími faktory, kterým se mezinárodní šetření věnují, jsou škola a také její umístění. Příležitost získat více finančních dovedností souvisí s typem školy, kterou žáci navštěvují a také s místem, kde se nachází. Určitý rozdíl ve finančním vzdělávání a tedy možnost získat vyšší úroveň finanční gramotnosti je na víceletých gymnáziích na rozdíl od základních škol. Značný význam má ale umístění školy, které zároveň vyjadřuje přibližný údaj o tom, kde studenti žijí. Výsledky šetření poukazují na určitý rozdíl úrovně finanční gramotnosti vzhledem k velikosti a hustotě osídlení měst či vesnic. Je to dáno

především tím, že zpravidla větší města mohou studentům poskytnout širší škálu možností, kde se s finančními produkty a službami setkat. Dalším faktorem je původ žáka a jeho rodičů, neboť děti, které se přistěhovali z jiné země, obvykle čelí komplikacím ve vzdělávání a to například v podobě neznalosti jazyka. (OECD, 2020)

4 Vlastní práce

V této kapitole budou analyzovány výsledky dotazníkového šetření zaměřeného na finanční gramotnost žáků devátých tříd základních škol a věkově odpovídající studenty víceletých gymnázií. Dále budou popsány vlivy faktorů a stanoveny hypotézy, které budou následně otestovány.

4.1 Dotazníkové šetření

Data potřebná pro praktickou část práce byla získána pomocí dotazníkového šetření, zaměřeného na zjištění úrovně finanční gramotnosti žáků. Šetření probíhalo prostřednictvím internetových stránek Vyplnto.cz.

Dotazník je rozdělen do tří částí. Nejprve je tvořen otázkami prověřující znalost finančních pojmů, druhá část pak zjišťuje finanční postoje a chování daných respondentů. Poslední část dotazníku je tvořena identifikačními otázkami, pomocí kterých lze rozdělit respondenty dle vybraných faktorů pro hodnocení dotazníku z hlediska vlivu daných faktorů. Jednotlivé otázky v dotazníku byly vytvořeny v souladu se standardem finanční gramotnosti.

Dotazník obsahoval celkem 19 otázek, a to jak uzavřených, tak otevřených. Šetření se zúčastnilo celkem 371 respondentů, 8 z nich však bylo z důvodu nevhodných odpovědí z dotazníkového šetření vyřazeno. Pro analýzu dotazníku tak bylo pracováno s odpověďmi 363 respondentů. Sběr dat probíhal od 11. 1. 2021 do 7. 2. 2021. Distribuce dotazníků provedena s pomocí ředitelů či zástupců jednotlivých škol, kteří online dotazník rozešlou žákům a studentům cílové skupiny.

4.1.1 Vyhodnocení otázek dotazníkového šetření

V této části práce budou vyhodnoceny jednotlivé otázky dotazníkové šetření, výsledky pak budou použity pro další analýzu dotazníku a zjištění úrovně finanční gramotnosti respondentů. Níže jsou nejprve zhodnoceny znalostní otázky, které zjišťují znalosti dospívajících žáků z pojmů z finančního světa. Na tuto část dále navazují dvě výpočetní otázky, zaměřující se na výpočty s úroky. Poté budou vyhodnoceny otázky zabývající se finančním chováním respondentů, a nakonec je graficky znázorněno rozdělení dotazovaných identifikačních otázek.

Otázka č. 1: Co je inflace?

První otázka byla zaměřena na pojem inflace, neboť již žáci druhého stupně základní školy by tomuto pojmu měli alespoň trochu rozumět a znát vliv inflace na hodnotu peněz. Respondenti měli na výběr ze čtyř možností odpovědí, včetně odpovědi „Nevím“.

Správnou odpověď „Nárůst cenové hladiny zboží a služeb v ekonomice v určitém období“ uvedlo celkem 71 % (258) respondentů. Překvapivým zjištěním však bylo, že druhou nejčastěji zvolenou odpovědí bylo, že se jedná o stabilitu cenové hladiny. Jak lze vidět z tabulky č. 3, rozdíl mezi počtem odpovědí pro „Pokles cenové hladiny“ a „Stabilita cenové hladiny“ je pouze 3 %, přestože se při vytváření dotazníku předpokládalo, že respondenti se budou více rozhodovat mezi nárůstem a poklesem cenové hladiny. Možnost „Nevím“ zvolilo 6 % (22) dotázaných, kteří tak pravděpodobně nechtěli riskovat, že zvolí špatnou odpověď.

Tabulka 3: Přehled odpovědí u otázky „Co je inflace?“

Možnosti odpovědí	Počet odpovědí	[%]
Nárůst cenové hladiny zboží a služeb v ekonomice v určitém období	258	71
Pokles cenové hladiny zboží a služeb v ekonomice v určitém období	36	10
Stabilita cenové hladiny zboží a služeb v ekonomice v určitém období	47	13
Nevím	22	6

Zdroj: vlastní zpracování

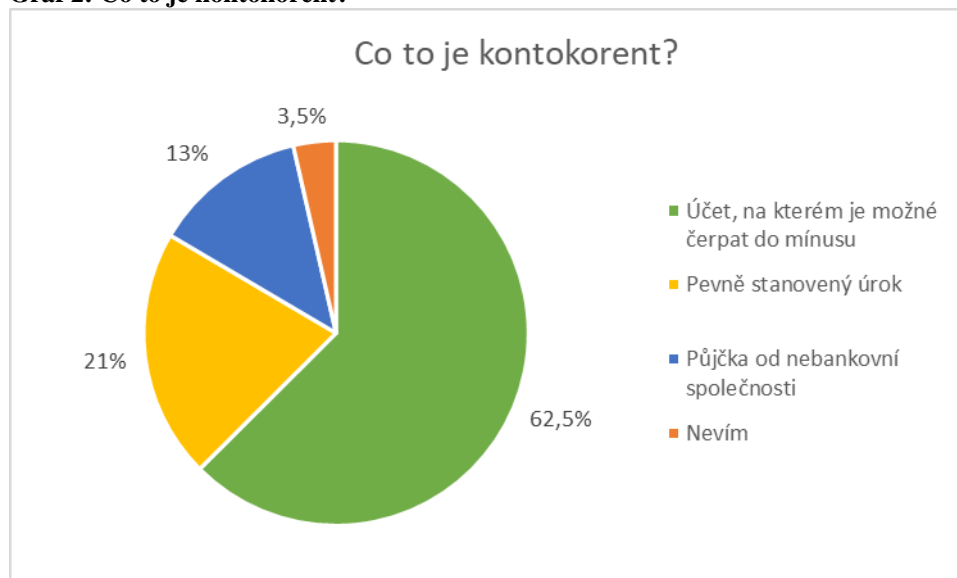
Otázka č. 2: Co to je kontokorent?

Na otázku „Co to je kontokorent?“ správně odpovědělo 62,5 % (227) dotázaných. Jak je z grafu č. 2 patrné, skoro čtvrtina si myslí, že se jedná o pevně stanovený úrok, 3,5 % odpovědělo, že vůbec neví a ostatní zvolili, že se jedná o půjčku od nebankovní společnosti. Z toho plyne, že téměř 40 % dotázaných odpovědělo špatně. Je předpokládáno, že je to z důvodu, že daní respondenti prozatím nebyli v situaci,

kdy by si potřebovali půjčit peníze, a proto nemají s tímto typem bankovního produktu zkušenosti.

Graf 2: Co to je kontokorent?

Zdroj: vlastní zpracování

Otázka č. 3: Jaký je rozdíl mezi debetní a kreditní kartou? Prosím uveďte:

Třetí otázka zjišťovala teoretické znalosti respondentů v oblasti platebních karet, konkrétně zde respondenti měli popsat rozdíl mezi debetní a kreditní kartou. Tato otázka se v dosavadních průzkumech opakovala velmi často a patří mezi ty problémové. Neznalost rozdílů těchto produktů může kvůli špatnému používání kreditní karty vést k dlouhodobému zadlužení a mít tak velmi nepříjemné důsledky během života daného občana. Vzhledem k tomu, že se jedná o otevřenou otázku a respondenti tak museli napsat slovní odpověď, jsou jako správné odpovědi brány pouze ty, u kterých je rozdíl opravdu správně popsán a nejedná se pouze o částečnou odpověď. Částečné odpovědi jsou u této otázky považovány jako špatné, v dotazníku jich bylo celkem 8.

Z grafu č. 3 vyplývá, že správně odpovědělo 53,4 % (194) žáků, zbylých 46,6 % (169) žáků odpovědělo zcela nebo částečně špatně. Přestože více jak polovina dotázaných odpověděla správně, stále je počet žáků, kteří neznají rozdíl mezi danými platebními kartami, alarmující.

Graf 3: Jaký je rozdíl mezi debetní a kreditní kartou?

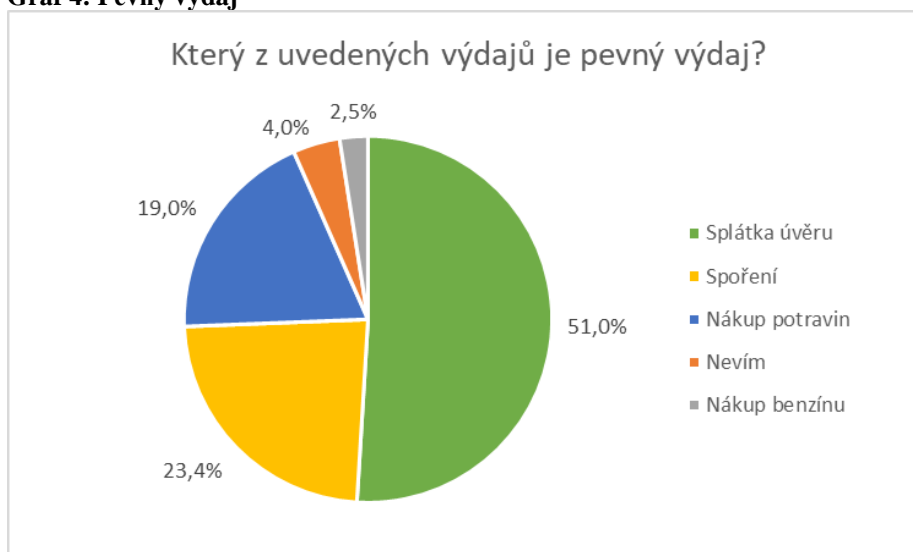

Zdroj: vlastní zpracování

Otázka č. 4: Který z uvedených výdajů je pevný výdaj?

U otázky zjišťující znalosti z oblasti rodinného rozpočtu zvolila správnou odpověď pouze polovina respondentů. Z grafu níže je patrné, že nejčastěji se opakující špatně zvolenou odpovědí bylo, že pevným výdajem je spoření, jež uvedla téměř čtvrtina žáků. Tato odpověď pro ně mohla být trochu matoucí, jelikož je možné, že si jejich rodina pravidelně spoří stejnou částku. Avšak správnou odpovědí byla splátka úvěru, jejíž výše se zpravidla nemění a na rozdíl od spoření je nutné ji platit pravidelně, aby se rodina kvůli nesplácení nedostala do finančních problémů.

Graf 4: Pevný výdaj

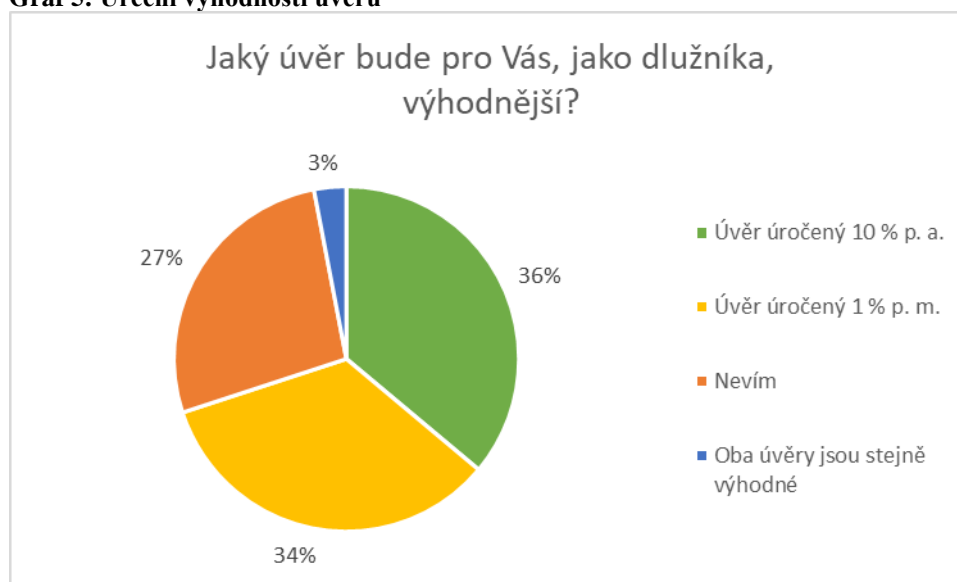
Zdroj: vlastní zpracování

Otázka č. 5: Jaký úvěr bude pro Vás, jako dlužníka, výhodnější?

U otázky č. 5 bylo zapotřebí nejen finančních znalostí, ale spíše vyžadovala logiku či jednoduchý matematický výpočet. Otázka zjišťovala, zda studenti dokážou zhodnotit, který úvěr je pro ně výhodnější. Přestože jim bylo v daných možnostech napověděno, co zkratky „p. m.“ a „p. a.“ znamenají, byla tato otázka pro žáky z celého testu nejtěžší. Správnou odpověď určilo pouze necelých 40 % respondentů, což je v porovnání s ostatními otázkami nejmenší procento správných odpovědí u jedné otázky. Zároveň zde byla nejvíce z celého testu zvolena odpověď „Nevím“, konkrétně ji zvolilo 27 % (98) dotázaných. Možnost, že jsou oba úvěry stejně výhodné odpovědělo jenom 3 % (11) žáků.

Z grafu č. 5, jenž se nachází níže, vyplývá, že u této otázky byl i nejmenší procentuální rozdíl mezi dvěma možnostmi odpovědí, jež si byly částečně podobné. Je proto možné, že žáci u této otázky mohli správnou odpověď spíše tipovat, než aby si byli jisti. Tomuto předpokladu napovídá též skutečnost, že více jak čtvrtina raději rovnou zvolila možnost „Nevím“. Jedná se tedy o nejhůře zodpovězenou otázku, neboť správnou odpověď nezná více jak dvě třetiny respondentů.

Graf 5: Určení výhodnosti úvěru

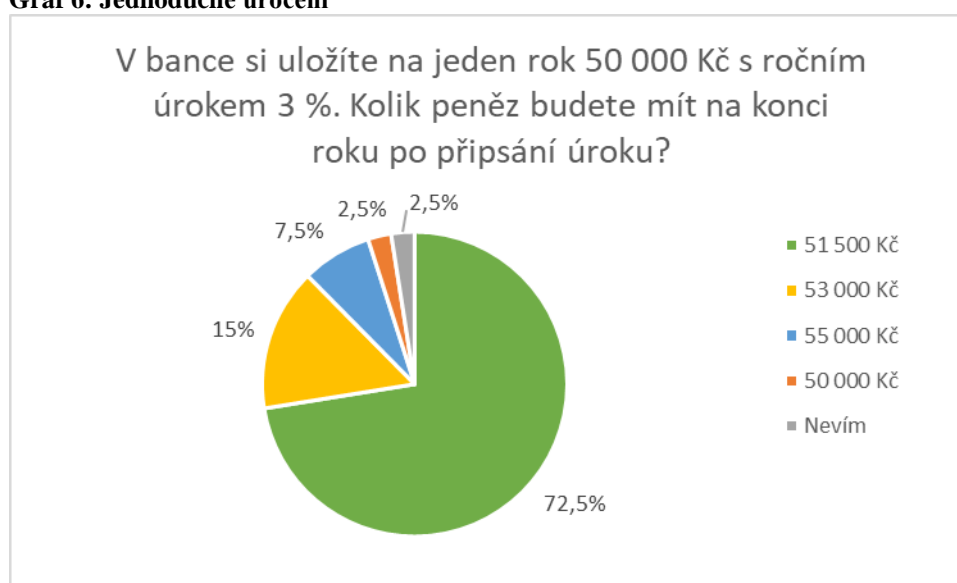

Zdroj: vlastní zpracování

**Otázka č. 6: V bance si uložíte na jeden rok 50 000 Kč s ročním úrokem 3 %.
Kolik peněz budete mít na konci roku po připsání úroku?**

U této otázky, taktéž jako u předchozí, bylo zapotřebí zvládnout jednoduchou matematickou operaci, pomocí které žáci měli zjistit jaký budou mít na konci roku konečný zůstatek na účtu při úročení dané částky úrokem 3 % p. a. Správnou odpověď 51 500 Kč vybralo celkem 72,5 % (263) dotázaných. Přestože se u předešlé otázky jednalo také spíše o matematickou úlohu, u této si žáci vedli mnohem lépe. Dokonce se jedná o otázku, u které respondenti zvolili správnou odpověď nejčastěji. Tento rozdíl mezi otázkami v podobném stylu si autorka vysvětluje zejména tím, že u první otázky byly použity pojmy, se kterými se studenti ještě sami nesečkali, naopak s výpočtem u druhé otázky se již jistě setkali v předmětu matematika. Z grafu č. 6 je zřejmé, že většina odpověděla správně, pouhých 15 % vybralo možnost „53 000 Kč“, ostatní možnosti zvolilo vždy méně než 10 % dotázaných.

Graf 6: Jednoduché úročení

Zdroj: vlastní zpracování

Otázka č. 7: Kolik peněz poslal zaměstnavatel Lence na její bankovní účet za odpracovaný měsíc červenec?

V otázce číslo 7 měli žáci za úkol na základě výplatní pásky (obr. č. 4) správně určit, kolik peněz obdrží od svého zaměstnavatele na svůj bankovní účet zaměstnankyně Lenka za odpracovaný měsíc červenec. Měli tedy za úkol identifikovat čistou mzdu na výplatní pásce.

Obrázek 4: Výplatní páska

VÝPLATNÍ PÁSKA

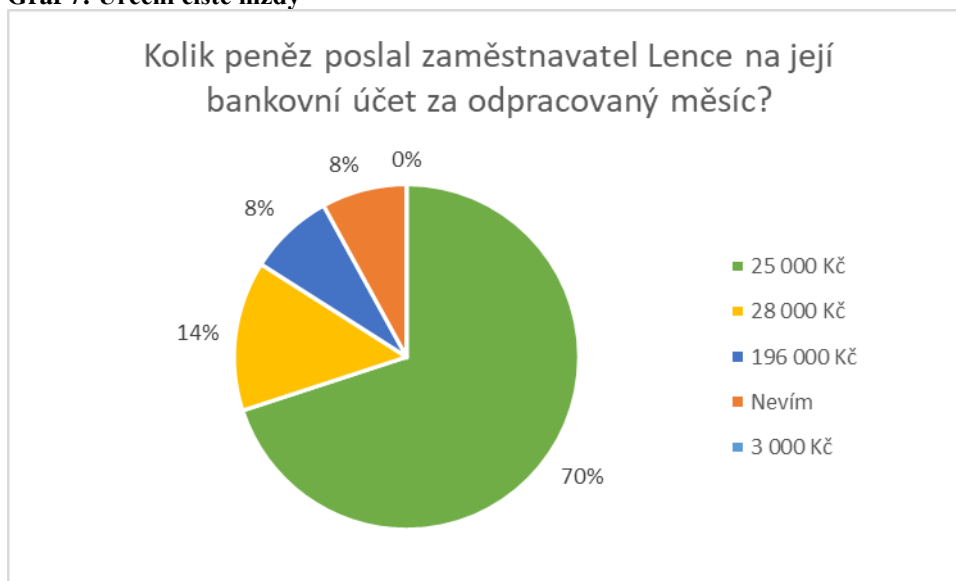
Každý měsíc přijde Lence na její bankovní účet výplata. Takto vypadá její výplatní páska za měsíc červenec.

JMÉNO ZAMĚSTNANCE: Lenka Novotná	
Pracovní zařazení: Manažerka	Období 1. 7. – 31. 7.
Hrubá mzda	28 000 Kč
Srážky	3 000 Kč
Čistá mzda	25 000 Kč
Hrubá mzda za letošní rok celkem	196 000 Kč

Zdroj: vlastní zpracování

Správně odpověděla většina žáků, konkrétně 70 % (254) dotázaných. Přestože je na výplatní pásce vyčíslena i přímo čistá mzda, z grafu 7 je patrné, že někteří si s touto otázkou nedokázali poradit. Část respondentů (14 %) zvolili možnost 28 000 Kč, tedy hrubou mzdu zaměstnankyně. Nevzali tak v potaz srážky mzdy, které v této otázce byly zjednodušeny a pouze vyčísleny jednou částkou. Zajímavé však bylo zjištění, že dokonce 8 % (29) dotázaných odpovědělo, že zaměstnankyně za jeden odpracovaný měsíc (červenec) obdrží na svůj účet výplatu ve výši 196 000 Kč. Přestože se většina z respondentů s výplatní páskou v praxi prozatím nesešla, je předpokládáno, že zvolili špatnou odpověď kvůli nepozornosti či špatně přečtenému zadání, neboť i z logického uvážení vyplyne, že za jeden odpracovaný měsíc neobdrží průměrný zaměstnanec téměř 200 000 Kč. Stejný počet žáků (8 %) zvolilo také možnost „Nevím“. Možnost 3 000 Kč (výši srážek) ne zvolil za správnou odpověď ani jeden žák.

Graf 7: Určení čisté mzdy

Zdroj: vlastní zpracování

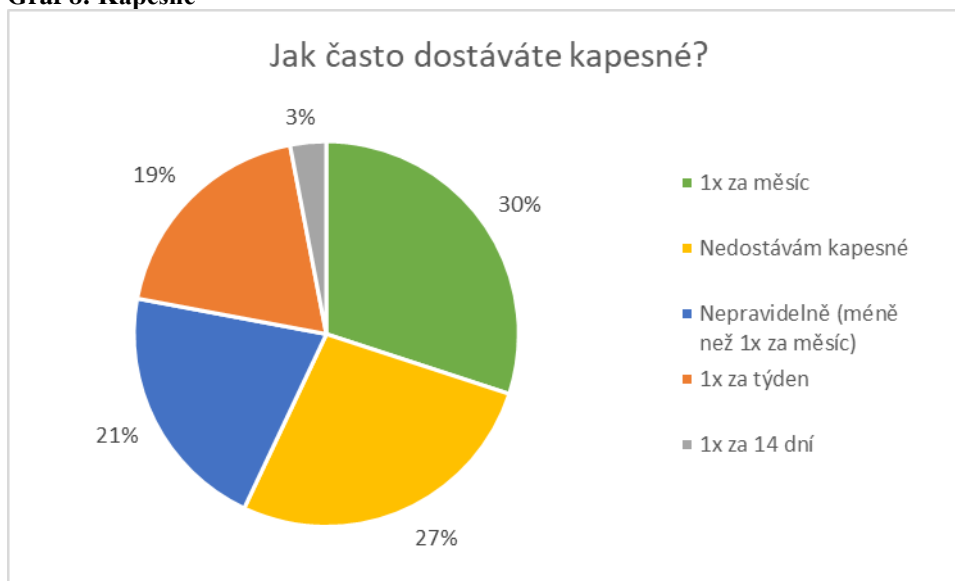
Ačkoliv většina dotázaných zvolila správnou odpověď, je stále vysoké procento žáků, kteří se v této oblasti potřebují zlepšit. Zejména v takovýchto praktických věcech a pojmech je důležité, aby se již mladí lidé orientovali, neboť se s nimi v běžném životě setká prakticky každý.

Otázka č. 8: Jak často dostáváte kapesné?

Následující otázky (č. 8-13) spolu úzce souvisí a jsou zaměřeny již více na problematiku finančně odpovědného chování a na hospodaření s penězi.

Konkrétně otázka č. 8 zjišťovala, zda žáci dostávají od svých rodičů, či jiné blízké osoby kapesné a pokud ano, tak rovnou museli zvolit jak často. Častost obdržení kapesného u respondentů je znázorněna v grafu 8.

Graf 8: Kapesné

Zdroj: vlastní zpracování

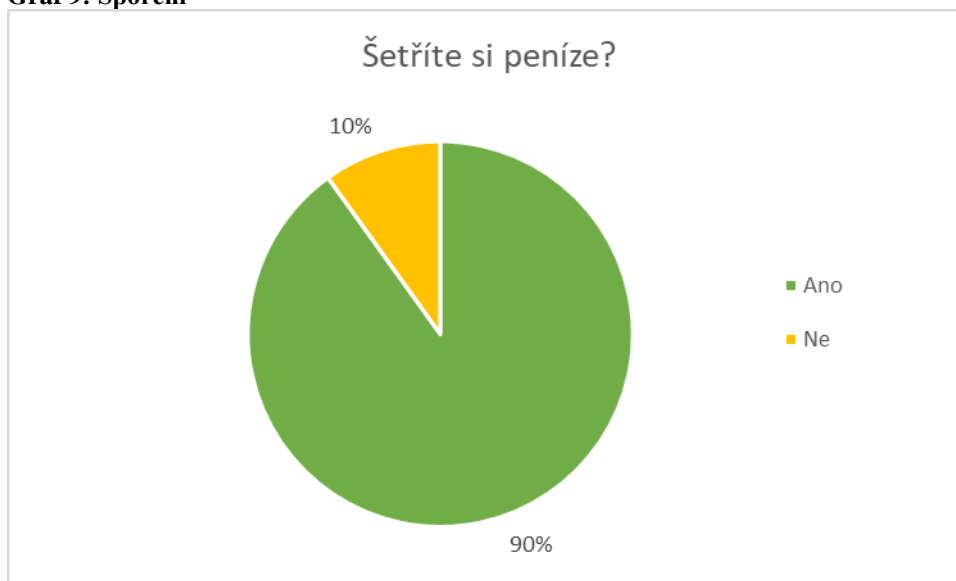
Jak je patrné z grafu č. 8, nejčastěji žáci dostávají kapesné 1x za měsíc (30 %), téměř stejný počet žáků však také uvedl, že kapesné vůbec nedostávají. Je ale velmi pravděpodobné, že pokud tito respondenti něco potřebují nebo chtějí, zpravidla jim na to rodiče přispějí. To se týká i respondentů (21 %), kteří odpověděli, že kapesné dostávají nepravidelně, tedy méně než 1x za měsíc. Velká část dotázaných (20 %) dostává peníze od rodičů 1x za týden, 3 % dotázaných pak 1x za 14 dní. Pro lepší porovnání by bylo vhodné znát také výši kapesného, to ale v dotazníkovém šetření nebylo zjišťováno.

Otázka č. 9: Šetříte si nějaké peníze? (např. peníze obdržené k narozeninám)

Důležitým aspektem při posuzování finančního chování je také spořivost mladých lidí, na což se zaměřovala otázka č. 9. Na ni pak navazuje otázka č. 10, která zjišťuje, zda mají žáci přehled o tom, kolik peněz mají okamžitě k dispozici.

Na otázku, zda si respondenti šetří nějaké peníze, obdržené například k narozeninám či svátku, odpovědělo 90 % (327) kladně. Pouhých 10 % (36) žáků, jak lze vyčíst z grafu č. 9, si peníze neodkládá stranou a vše utratí.

Graf 9: Spoření

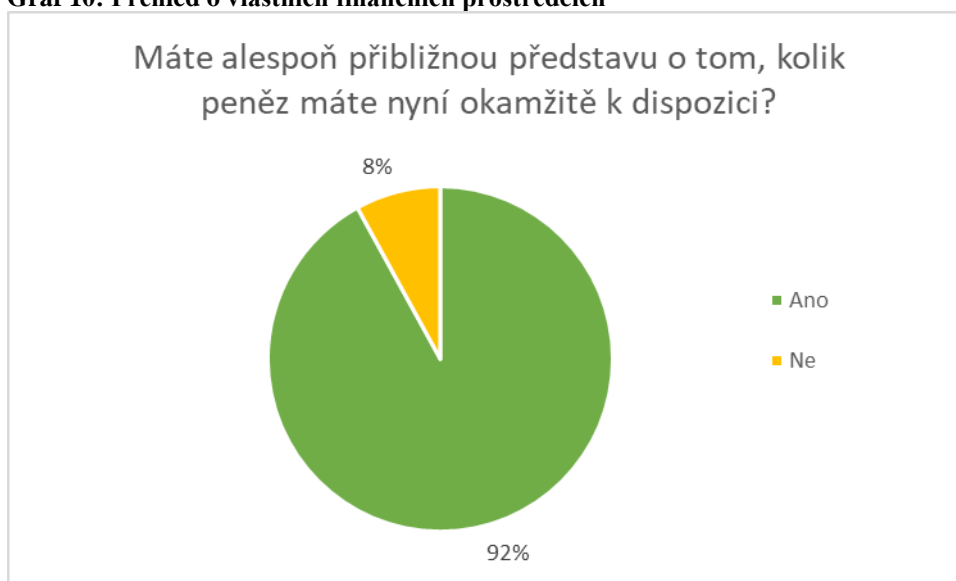

Zdroj: vlastní zpracování

Otázka č. 10: Máte alespoň přibližnou představu o tom, kolik peněz máte Vy osobně nyní okamžitě k dispozici? (v hotovosti, na běžném účtu apod.)

Účelem této otázky bylo prověřit, zda mají žáci přehled o svých finančních prostředcích a zdali dokážou určit, kolik peněz mají okamžitě k dispozici, a to ať v hotovosti, nebo i na běžném účtu. Jak je patrné z grafu č. 10, výsledky této otázky jsou velmi uspokojivé. Až 92 % (334) dotázaných žáků má přehled o svých finančních prostředcích. Pouze 8 % (29) dotázaných nemá představu, kolik peněz mají.

Graf 10: Přehled o vlastních finančních prostředcích

Zdroj: vlastní zpracování

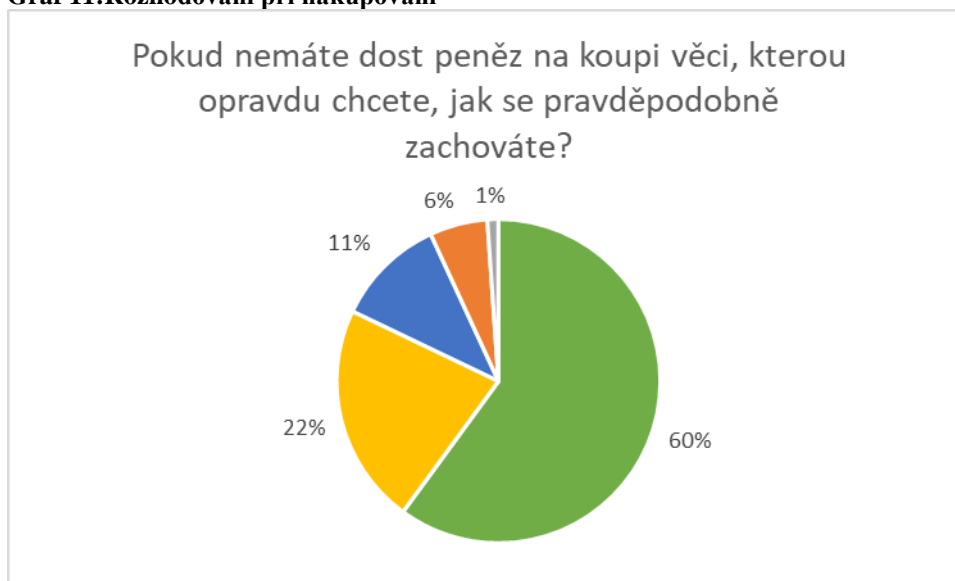
Přehled o vlastních finančních prostředcích mladých lidí a schopnost či ochota si nějaké peníze ušetřit, jsou dobrým ukazatelem, že se určitým způsobem o finance zajímají. Je vhodné je v této oblasti podporovat a naučit je, jak s penězi zároveň správně zacházet a spravovat je.

Otázka č. 11: Pokud nemáte dost peněz na to, abyste si koupili něco, co opravdu chcete (např. sportovní vybavení, elektronika), co s největší pravděpodobností uděláte?

Tato otázka zjišťovala subjektivní názor, jak by se daný respondent s největší pravděpodobností zachoval, pokud by si chtěl něco koupit a neměl by na to dostatek peněz. Šlo především o to zjistit, zda si i mladí lidé uvědomují, že půjčovat si peníze na takzvaně nepotřebné, nebo ne pro život nutně nezbytné věci není úplně vhodné.

Z grafu č. 11 vyplývá, že velká část dotázaných (60 %) by si na danou věc nejprve našetřila a až pak si to koupila, ale přesto se objevily případy (11 %), kdy by žáci upřednostnili koupit dané věci i na úkor toho, že peníze měli být správně použity na něco jiného, co si poté nebudou moci dovolit. Tuto odpověď lze pochopit, pokud by se respondent rozhodoval mezi koupí dvou věcí, které nejsou pro život důležité, například mezi hrou na počítač a novými sluchátky. Horší situace by však nastala, kdyby byly peníze původně určeny třeba na obědy ve škole či na jízdné. Je proto potřeba naučit již mladé lidi rozlišovat důležitost plánovaných výdajů. Druhou nejčastěji zvolenou odpovědí byla varianta, že si zkusí peníze půjčit od svých rodičů nebo sourozenců, tuto možnost odpovědělo 22 % (80) žáků. Od přátel by si peníze nepůjčil téměř nikdo, tuto možnost označilo pouze 1 % (4) studentů. Možnost, že si danou věc vůbec nekoupí, pak odpovědělo 6 % (21) žáků.

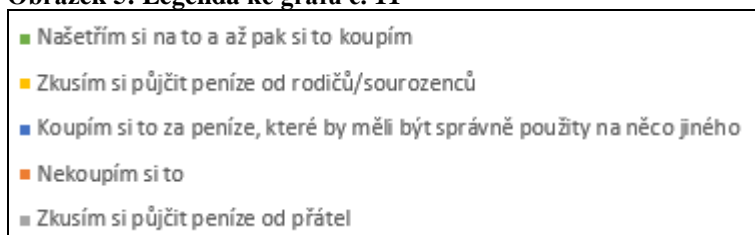
Graf 11: Rozhodování při nakupování

Zdroj: vlastní zpracování

Na obrázku č. 5 je zobrazena legenda ke grafu výše (č. 11)

Obrázek 5: Legenda ke grafu č. 11

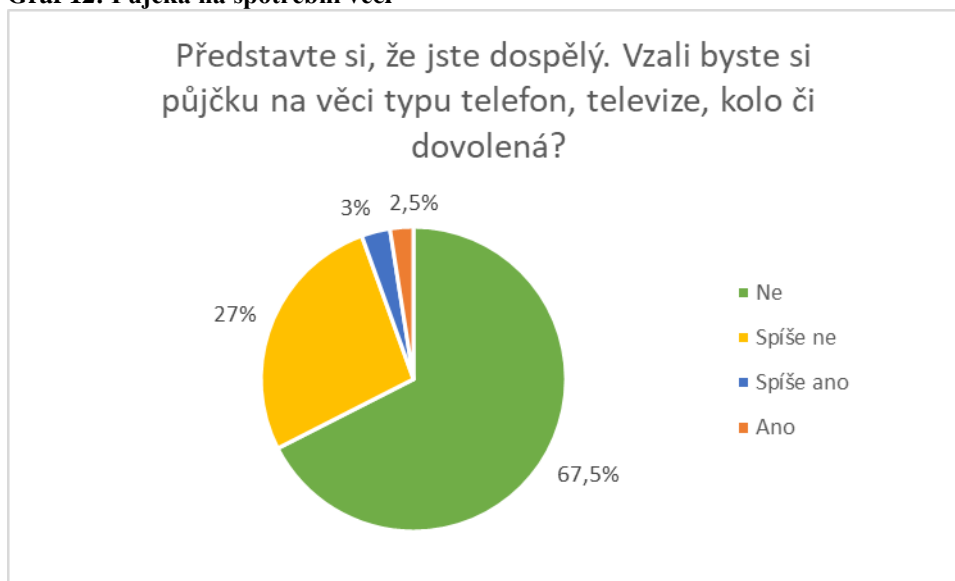

Zdroj: vlastní zpracování

Otázka č. 12: Představte si, že jste dospělý. Vzali byste si půjčku na věci typu telefon, televize, kolo či dovolená?

Na otázku, zda by si dotazovaní vzali v dospělosti půjčku na spotřební věci typu telefon, televize nebo například na dovolenou odpovědělo „ano“ pouze 2,5 % (9) žáků, další 3 % (11) zvolilo možnost „spíše ano“. Celkem 94,5 % (343) dotázaných by si na věci tohoto typu tedy peníze nepůjčila. V grafu 12 jsou znázorněny všechny možnosti odpovědí všech respondentů v procentech.

Graf 12: Půjčka na spotřební věci

Zdroj: vlastní zpracování

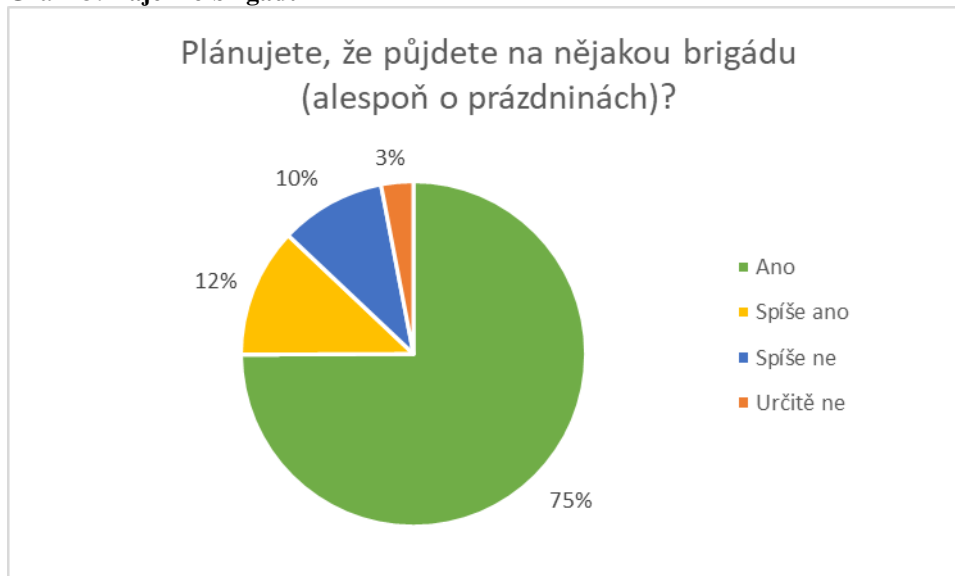
Při porovnání výsledků tohoto dotazníkového šetření s průzkumem České bankovní asociace – Nakupování Čechů na úvěr 2020, kde uvádějí, že jen za rok 2019 si peníze půjčila necelá třetina populace a s nakupováním na úvěr má zkušenost v České republice již 59 % populace (do této statistiky se nepočítají hypotéky, úvěry ze stavebního spoření, ani kreditní karty či kontokorent), vyšlo toto hodnocení velmi pozitivně. (Česká bankovní asociace, 2021) Z výsledků lze usuzovat, že mladí žáci si v budoucnu půjčovat zatím nechtějí, nicméně bude záležet, jak dobře budou během svého života finančně zabezpečeni. Výsledky z průzkumu České bankovní asociace vypovídají o tom, že se tento názor s věkem s největší pravděpodobností změní, a to nejspíše proto, že budou nuceni si příjem peněz zajišťovat sami a mohou se tak snáze dostat do situace, kdy nebudou mít dostatek finančních prostředků.

Otázka č. 13: Plánujete, že půjdete na nějakou brigádu (alespoň o prázdninách), abyste si vydělali peníze?

Tato otázka zjišťovala, zda si mladiství vůbec chtějí peníze sami vydělat a nebýt tak závislí pouze na penězích od rodičů. Jak je zřejmé z grafu č. 13, většina dotázaných (87 %) žáků má v plánu si zajistit brigádu (alespoň na léto), přivydělat si a zároveň se tak alespoň

trochu osamostatnit. Zbýlých 13 % dotázaných prozatím na brigádu jít neplánuje, konkrétně 10 % (36) zvolilo odpověď „Spíše ne“ a 3 % (11) odpovědělo „Určitě ne“.

Graf 13: Zájem o brigádu

Zdroj: vlastní zpracování

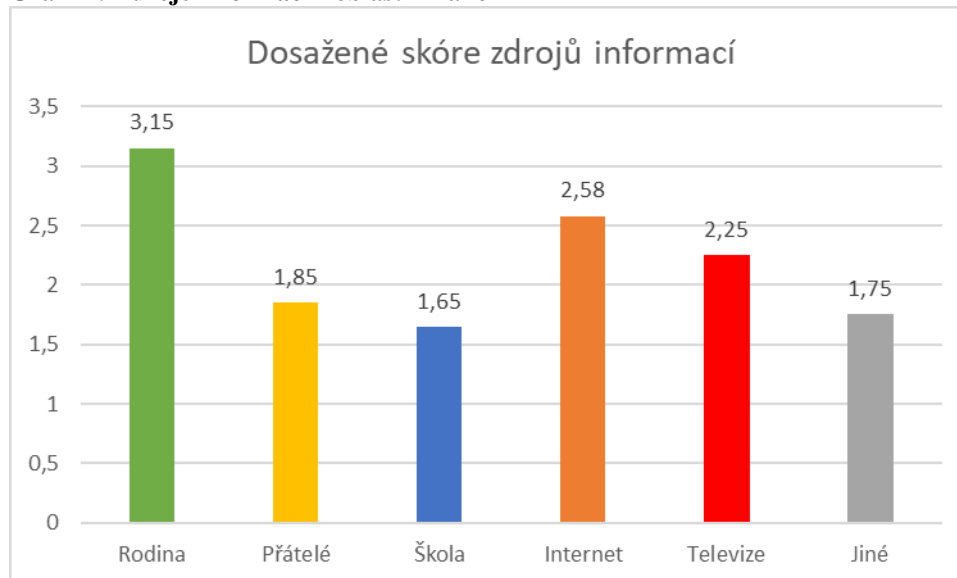
Otázka č. 14: Kde získáváte potřebné informace z oblasti financí?

Nejvýznamnějším zdrojem informací z oblastí financí a finanční gramotnosti mladistvých by měla být především rodina, následně škola. Z hlediska rodiny je při předávání informací z oblasti financí největší problém v tom, že rodiče často s penězi hospodařit neumí nebo sami některým pojmům nerozumí správně, a tak svým dětem mnohdy předávají chybné informace a učí je špatným návykům. Z pohledu školy, ve které je již zavedená povinná výuka finanční gramotnosti, je zapotřebí zajistit učitele s odbornými znalostmi, což leckdy není jednoduché.

Pomocí otázky č. 14 bylo zjišťováno, kde žáci nejvíce získávají potřebné informace a jakou váhu daným zdrojům informací dávají. Žáci v této otázce měli za úkol přiřadit jednotlivým zdrojům odpovídající hodnotu dle toho, jak daný zdroj k získávání informací využívají. Hodnotit tak museli každý zdroj zvlášť. Každému zdroji mohli přiřadit 1-4 body, kdy hodnota 1 znamenala nejméně používaný zdroj k získávání informací, hodnota 4 pak nejvíce používaný zdroj. Každý žák hodnotil celkem šest zdrojů a to: rodina, přátelé, škola,

internet, televize a jiné (např. knihy). U každého zdroje byl následně vypočítán aritmetický průměr dosažených bodů, který je znázorněn v následujícím grafu č. 14.

Graf 14: Zdroje informací z oblasti financí

Zdroj: vlastní zpracování

Z grafu je patrné, že jako nejvýznamnější zdroj k získávání informací ze světa financí, považují žáci rodinu. Hodnotu čtyř bodů tomuto zdroji přiřadilo celkem 200 dotazovaných žáků. Pouze 45 dotázaných uvedlo, že nepovažují rodinu jako dobrý zdroj informací a informace tak vyhledávají jiným způsobem. Zpravidla se jednalo o žáky, jejichž alespoň jeden rodič má nejvyšší dosažené vzdělání buď pouze základní či střední vzdělání bez maturity. Lze zde tedy chápat určitou souvislost mezi nejvyšším dosaženým vzděláním rodičů a významu rodiny jako informačního zdroje pro mladistvé. Druhým nejčastěji používaným zdrojem k získávání informací z oblastí financí uvedli dospívající internet, u kterého se však toto umístění očekávalo, neboť dnešní mladá generace je generací, která vyrůstá ve světě digitálních technologií a internet je jejich každodenní rutinou. Na třetím místě se umístila televize, která obzvláště v této současné situaci ve světě s onemocněním Covid-19 využila svých možností a začala vysílat pořady zaměřené na posílení finanční gramotnosti, jenž je nedostatečná u všech generací. Dále jako zdroj informací uvedli žáci své přátele a možnost „Jiné“, kde byly zařazeny například knihy apod. Nejhorší a nejméně využívaný zdroj informací se pro mladé studenty překvapivě jeví škola, kterou čtyřmi body ohodnotilo pouze 18 dotázaných. Téměř 60 %

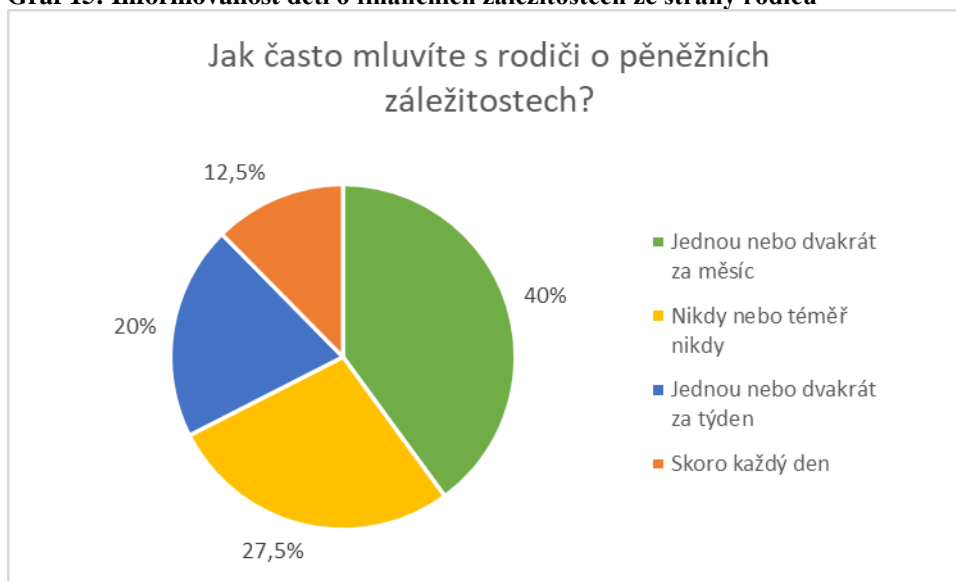
žáků škole jako zdroji informací přiřadilo pouze jeden bod, a to i přesto, že je ve škole povinná výuka finanční gramotnosti a měla by tak žákům předávat mnoho informací a zkušeností do života. Autorka předpokládá, že je to především tím, že každá škola si styl a průběh výuky finanční gramotnosti může částečně stanovit sama, a tak výuce finanční gramotnosti věnují pouze několik málo hodin. Autorka vychází i z komentářů, které bylo možné přidat po dokončení vyplňování dotazníku a kde několik žáků naznačilo, že výuka probíhala pouze omezeně a výklad byl nedostačující. Jako zářný příklad lze uvést komentář jednoho z respondentů, který uvedl, že sice dokáže vyjmenovat všechny typy antických sloupů, ale o tomhle ho ve škole zatím neučili, přestože dle standardů finanční gramotnosti pro žáky druhého stupně základních škol a víceletých gymnázií by pojmy obsažené v dotazníku již měli žáci umět.

**Otázka č. 15: Jak často mluvíte s rodiči o peněžních záležitostech?
(např. o utrácení, spoření, bankovníctví, investování)**

Prvotním zdrojem informací z oblastí financí jsou vždy rodiče či rodina jako celek. Už úplně malé děti se učí od svých rodičů a kopírují jejich chování. Jinak tomu není ani u mladistvých v oblasti financí, kdy se od svých rodičů učí hospodařit s penězi. Základní formou je tak například pravidelné dostávání kapesného. Neméně důležité je však seznámit své dítě i s finanční situací rodiny a hovořit s nimi o rodinném rozpočtu. Touto problematikou se proto zabývala otázka č. 15, která zjišťovala, zda žáci o peněžních záležitostech s rodiči mluví a pokud ano, tak jak často.

Z grafu č. 15 lze vyčíst, že většina dotázaných (72,5 %) se svými rodiči o peněžních záležitostech hovoří alespoň jednou nebo dvakrát za měsíc, někteří z nich dokonce častěji. Téměř 13 % (45) dotázaných s nimi o tom mluví dokonce skoro každý den. Bohužel je tu stále mnoho dětí, kterým se těchto informací od rodičů nedostává, neboť téměř třetina z respondentů uvedla, že s rodiči o tomto tématu nikdy nebo téměř nikdy nemluví.

Graf 15: Informovanost dětí o finančních záležitostech ze strany rodičů

Zdroj: vlastní zpracování

Otázka č. 16: Jaké je nejvyšší dosažené vzdělání vaší matky?

Pomocí otázek č. 16 a 17 bylo zjišťováno nejvyšší dosažené vzdělání rodičů jednotlivých respondentů. V grafu níže (č. 16) je znázorněno zastoupení jednotlivých úrovní dosaženého vzdělání matek respondentů. Žáci nejčastěji uvedli, že nejvyšší dosažené vzdělání jejich matky je střední vzdělání s maturitou, druhá nejčastější odpověď pak bylo vysokoškolské vzdělání.

Graf 16: Vzdělání matky

Zdroj: vlastní zpracování

Otázka č. 17: Jaké je nejvyšší dosažené vzdělání vašeho otce?

Tato otázka zjišťovala stejnou věc jako předchozí, tentokrát však z hlediska otce. Jak je patrné z grafu 17, v tomto případě žáci nejčastěji odpověděli, že jejich otec má vysokoškolské vzdělání. Druhá nejčastěji zvolená možnost pak bylo střední vzdělání bez maturity, o 1,5 % méně žáků pak zvolilo možnost střední vzdělání s maturitou.

Graf 17: Vzdělání otce

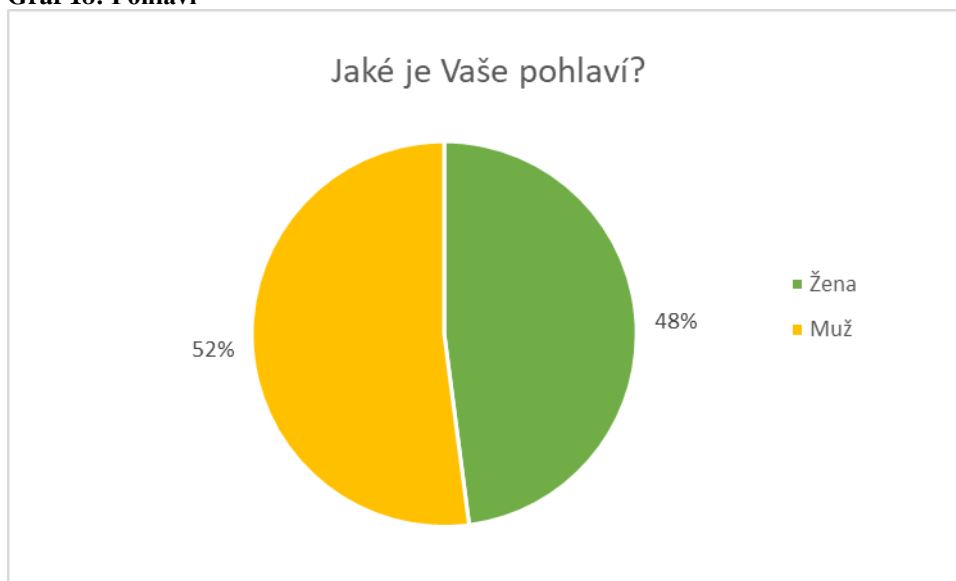
Zdroj: vlastní zpracování

Otázka č. 18: Jaké je Vaše pohlaví?

Procentuální zastoupení respondentů v dotazníkovém šetření z hlediska pohlaví je znázorněno v grafu č. 18. Dotazník vyplnilo celkem 363 žáků, z nichž bylo 174 žen a 189 mužů.

Graf 18: Pohlaví

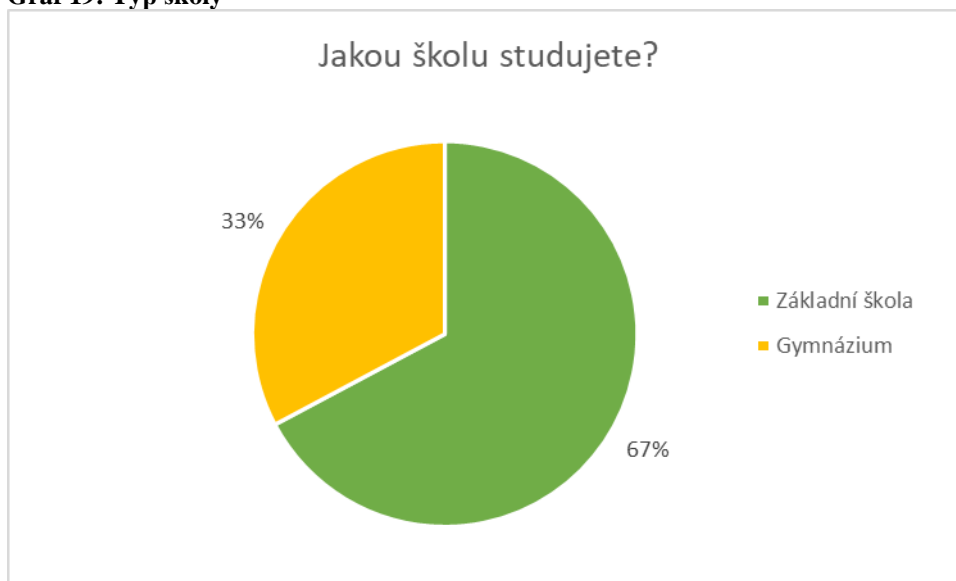

Zdroj: vlastní zpracování

Otázka č. 19: Jakou školu studujete?

Z důvodu dalšího hodnocení dotazníku z hlediska faktorů ovlivňující finanční gramotnost bylo zapotřebí zjistit, jaký typ školy respondenti studují. Dotazník byl určen pro žáky devátých tříd základních škol a tomu třídou odpovídající studenty na víceletém gymnáziu. Z grafu č. 19 je patrné, že dotazník vyplnilo více žáků základních škol, konkrétně 67 % (244) dotázaných. Zbýlých 33 % (119) respondentů studuje na víceletém gymnáziu.

Graf 19: Typ školy

Zdroj: vlastní zpracování

4.1.2 Shrnutí výsledků testu finanční gramotnosti

Na základě bodového hodnocení testu finanční gramotnosti byla vyhodnocena celková úspěšnost žáků základních škol a víceletých gymnázií. Žáci mohli získat celkem 3 993 bodů z celého testu, 2 541 bodů za znalostní otázky a 1 452 bodů z otázek zaměřených na finanční chování. Celková úspěšnost žáků v testu je 66,5 %, kdy z celkového možného počtu bodů získali 2 657 bodů. Jak je patrné z tabulky č. 4, lépe si vedli ve finančním chování, kde je jejich úspěšnost téměř 80 %.

Horší výsledky ze znalostí finančních pojmů je možné odůvodnit tím, že se s většinou z nich mladí respondenti prozatím v praxi nesetkali a při učení ve škole jim nepřikládali takovou váhu. Vhodným příkladem je otázka č. 5, která zjišťovala výhodnost úvěru dle úrokové sazby a kde byla celková úspěšnost respondentů pouhých 36 %. Autorka předpokládá, že takto nízké úspěšnosti bylo dosaženo kvůli kombinaci neznalosti zkratk „p. m.“ a „p. a.“, přestože byly u otázky vysvětleny a špatnému logickému uvážení, jak je více vysvětleno přímo u hodnocení této otázky.

K odpovědnému finančnímu chování má dle výsledků testu nakročena většina dotazovaných, je ale nutné si uvědomit, že se ve většině otázek jedná o subjektivní hodnocení daných žáků a skutečnost může být v konečném důsledku úplně jiná. Jak se daní mladí žáci budou v dospělosti chovat ovlivní během jejich života nespočet faktorů, jedním z nich je například právě věk dané osoby.

Tabulka 4: Výsledky testu

Test FG	Celkový počet možných bodů	Celkový počet získaných bodů	Celková úspěšnost
Celý test N = 363	3993	2657	66,5 %
Znalostní otázky N = 363	2541	1512	59,5 %
Finanční chování N = 363	1452	1145	78,8 %

Zdroj: vlastní zpracování

4.2 Vliv vybraných faktorů na úroveň finanční gramotnosti

V této části budou jednotlivé otázky z dotazníku zaměřeného na finanční gramotnost analyzovány a bodově hodnoceny z hlediska jednotlivých faktorů. Výsledky dotazníku budou analyzovány ve vztahu k vlivu faktoru pohlaví, typu školy, kterou daní žáci studují a nejvyšším dosaženým vzděláním jejich rodičů, pro každého rodiče zvlášť, kdy tyto čtyři faktory byly vybrány na základě získaných informací a dat v teoretické části diplomové práce.

4.2.1 Vliv pohlaví

Jak již bylo zjištěno v teoretické části práce, dle některých mezinárodních průzkumů by pohlaví jedince mohlo mít vliv na úroveň finanční gramotnosti dané osoby. Dle průzkumů PISA je ale rozdíl ve finanční gramotnosti u mladých žen a mužů nepatrný. Síla vlivu pohlaví na finanční gramotnost dětí se dle šetření odvíjí také od země, ze které dané dítě pochází. Z tohoto důvodu si autorka zvolila jako první zkoumaný faktor pohlaví, aby tak mohla zhodnotit jeho vliv na finanční gramotnost dětí přímo pro Českou republiku.

Dotazníkového šetření se zúčastnilo celkem 363 respondentů, z toho 174 mladých žen a 189 mladých mužů.

Vyhodnocení otázek z hlediska pohlaví

Otázka č. 1–3

První čtyři otázky v dotazníkovém šetření byly zaměřeny na znalost finančních pojmů, následující tři pak byly více zaměřené na schopnost žáků využít finančních znalostí při řešení úkolů a schopnost spočítat jednoduchý matematický výpočet. Ostatní otázky z dotazníku se zaměřovaly na finanční chování a rozhodování respondentů.

Z tabulky č. 5 vyplývá, že ženy si u znalostních otázek vedly lépe než muži, u první otázky správnou odpověď zvolilo dokonce téměř 90 % žen. Lepší znalost finančních pojmů potvrzují i výsledky u otázky č. 3, kde měli respondenti za úkol svými slovy popsat rozdíl mezi debetní a kreditní kartou a nemohli tak správnou odpověď pouze tipnout. U mužů zde napsala správnou odpověď pouze polovina. Jak lze vyčíst z tabulky, ženy

si u prvních třech otázek vedly nadprůměrně na rozdíl od mužů, kteří v porovnání s celkovými výsledky byly vždy pod průměrem.

Tabulka 5: Vyhodnocení otázek č. 1-3 (pohlaví)

Správné odpovědi	Otázka č. 1		Otázka č. 2		Otázka č. 3	
	Absolutní četnost	Relativní četnost	Absolutní četnost	Relativní četnost	Absolutní četnost	Relativní četnost
Ženy N = 174	153	88 %	113	65 %	99	57 %
Muži N = 189	105	55,5 %	114	60 %	95	50 %
Výzkumný soubor N = 363	258	71 %	227	62,5 %	194	53,4 %

Zdroj: vlastní zpracování

Otázka č. 4–6

V poslední otázce zaměřené na znalost finančních pojmů si opět vedly lépe ženy, které měly nadprůměrné výsledky. Jak je patrné z tabulky č. 6, procentuální rozdíl správných odpovědí u žen a mužů ale již není tak velký, u této otázky činí rozdíl pouze čtyři a půl procentních bodů. Převratná změna výsledků u zodpovězených otázek u mužů a žen nastává u hodnocení otázek praktického rázu, kde bylo zapotřebí zapojit logické myšlení nebo zvládnout jednoduchý výpočetní příklad. Tato změna vyplývá z výsledků u otázek č. 5-6, kde si muži poprvé vedli lépe než ženy. Otázka č. 5 zaměřená na poznání výhodnosti úvěru byla pro dospívající jednou z nejtěžších, neboť i celkové hodnocení této otázky nevyšlo nejlépe. Správnou odpověď zvolilo necelých 40 % respondentů. Výsledky mužů ale přesto byly u této otázky nadprůměrné, správně z nich odpovědělo 42 % dotázaných. U žen znala správnou odpověď jenom třetina z nich. U další otázky si vedla lépe obě pohlaví, ale lepších výsledků dosáhli opět muži.

Tabulka 6: Vyhodnocení otázek č. 4-6 (pohlaví)

Správné odpovědi	Otázka č. 4		Otázka č. 5		Otázka č. 6	
	Absolutní četnost	Relativní četnost	Absolutní četnost	Relativní četnost	Absolutní četnost	Relativní četnost
Pohlaví						
Ženy N = 174	93	53,5 %	51	29 %	124	71 %
Muži N = 189	92	49 %	80	42 %	139	73,5 %
Výzkumný soubor N = 363	185	51 %	131	36 %	263	72,5 %

Zdroj: vlastní zpracování

Otázka č. 7

V poslední otázce z praktické části dotazníku měli mladiství za úkol určit čistou mzdu zaměstnankyně Lenky. Z výsledků zobrazených v tabulce č. 7 je zřejmé, že lépe odpovídali opět muži, jejichž výsledky jsou znovu nadprůměrné. Z výsledků všech otázek lze tedy konstatovat, že ženy si lépe vedly ve znalostních otázkách, muži naproti tomu v otázkách praktických.

Tabulka 7: Vyhodnocení otázky č. 7 (pohlaví)

Správné odpovědi	Otázka č. 7	
	Absolutní četnost	Relativní četnost
Pohlaví		
Ženy N = 174	112	64 %
Muži N = 189	142	75 %
Výzkumný soubor N = 363	254	70 %

Zdroj: vlastní zpracování

Následně jsou vyhodnoceny vybrané otázky z druhé části dotazníku, jenž se zaměřují na finančně odpovědné chování. Nejprve bylo pomocí dotazníku zjišťováno, zda a případně jak často dostávají ženy a muži mladistvého věku kapesné. Ze šetření bylo zjištěno, že téměř čtvrtina žen a třetina mužů kapesné vůbec nedostává. Ostatní respondenti

uvedli, že nejčastěji dostávají kapesné jednou za měsíc, a to zpravidla ženy, u mužů pak byla častěji zvolena možnost, že kapesné dostávají nepravidelně. Po zjištění, že většina mladistvých určitým způsobem kapesné dostává, bylo zjišťováno, zda si nějaké peníze také ušetří. Dotazovaní mohli zvolit pouze dvě možnosti odpovědi a to buď „Ano“ nebo „Ne“. Pozitivním zjištěním bylo, že téměř 70 % mužů, kteří dostávají kapesné, si z něho zároveň něco odkládá stranou a spoří si. U žen je toto procento nižší a z kapesného si peníze šetří 60 % z nich. Skutečnost, že si nějaké peníze spoří ale uvedlo celkem 96 % mužů, tedy i ti, kteří nedostávají kapesné a spoří si tak peníze obdržené například k narozeninám. Ženy si spoří o trochu méně, přesto je 84 % žen, které tak činí. Muži nejen že šetří více než ženy, ale také mají větší přehled o svých finančních prostředcích, které mají okamžitě k dispozici. Přibližnou představu o stavu svých financí má celkem 98 % mužů a 86 % žen.

O lepším a finančně odpovědnějším chování mužů před ženami napovídají i výsledky následující otázky. Více mužů (70 %) by v případě nedostatku peněz na koupi určité věci, kterou opravdu chtějí ale určitým způsobem nutně nepotřebují, zvolili možnost, že si na danou věc nejprve ušetří a následně si ji koupí, nebo nad koupí nebudou vůbec přemýšlet, než aby si půjčovali peníze od rodiny a přátel. U žen by se takto rozhodlo 60 % z nich. Pokud by se však jednalo o půjčku peněz od bankovní či nebankovní instituce, ženy by dle šetření byly opatrnější a půjčku na spotřební věci by si nevzala téměř většina (96 %). Přestože by si někteří muži na spotřební věci byla schopna půjčit, stále je vysoký počet mužů (92 %), kteří by si spíše nebo určitě na tyto věci od banky nepůjčili.

Poslední dvě otázky zjišťovali, zda si mladí chtějí vydělat peníze i sami a zda doma s rodiči řeší věci z oblastí financí. Chuť vydělat si své vlastní peníze a jít kvůli tomu na brigádu má v plánu většina mužů i žen, nicméně mnoho z nich se svými rodiči nikdy nebo téměř nikdy o finančních záležitostech nemluví, konkrétně tedy třetina žen a čtvrtina mužů.

Shrnutí výsledků testu finanční gramotnosti z hlediska pohlaví respondentů

Z analýzy výsledků testu finanční gramotnosti zkoumaného z hlediska pohlaví vyplývá, že ženy jsou úspěšnější v otázkách zaměřených na znalost finančních pojmů a termínů a dokážou je lépe vysvětlit. Muži si naopak lépe vedou v praktických otázkách,

kde je zapotřebí logického uvážení a zároveň mají dle výsledků lépe nakročeno k finančně odpovědnému chování a rozhodování.

V tabulce č. 8 jsou znázorněné celkové výsledky mužů a žen v testu finanční gramotnosti určený pro mladistvé. Tabulka zobrazuje celkový počet možných bodů za správné odpovědi a celkový počet získaných bodů. Hodnoceny byly jak otázky zaměřené na znalosti finančních pojmů, tak na finanční chování respondentů. Jednotlivé znalostní otázky byly bodované jedním bodem za správnou odpověď a nula body za špatnou odpověď. U vybraných otázek na finanční chování, byly otázky hodnoceny stejně jako znalostí, u jedné z nich však respondenti mohli získat jeden bod za dvě různé odpovědi, tedy za správnou odpověď byly chápány dvě možnosti odpovědi.

Tabulka 8: Vyhodnocení testu (pohlaví)

Pohlaví	Celkový počet možných bodů	Celkový počet získaných bodů	Celková úspěšnost
Ženy N = 174	1914	1251	65 %
Muži N = 189	2079	1406	67,5 %

Zdroj: vlastní zpracování

Celková úspěšnost v testu finanční gramotnosti se z hlediska pohlaví příliš neliší. Jak lze vyčíst z tabulky č. 8, rozdíl mezi úspěšností v testu u mužů a žen je pouze 2,5procentních bodů, jenž svědčí o nízkém vlivu pohlaví na úroveň finanční gramotnosti mladistvých.

4.2.2 Vliv typu studující školy

Škola a její umístění by dle dosavadních mezinárodních průzkumů mohla mít větší vliv na finanční gramotnost mladistvých. Ovlivnit je tak může typ školy, kterou studují, přesněji řečeno, zda se jedná o školu státní nebo soukromou a jestli dokončí povinnou školní docházku na základní škole, nebo v průběhu studia přejde žák na víceleté gymnázium. Význam má také umístění školy. Pravděpodobněji bude mít vyšší úroveň finančních znalostí žák, který studuje ve velkém městě nežli žák chodící na základní školu v menší vesnici. Našeho šetření se zúčastnilo celkem 244 žáků základní školy a 119 žáků

víceletého gymnázia. Pro žáky základních škol bude v tabulkách použita zkratka „ZŠ“, pro žáky víceletého gymnázia pak zkratka „GYM“.

Z dotazníkového šetření vyplývá, že žáci víceletých gymnázií mají větší znalosti finančních pojmů a dokážou si lépe poradit s praktickými příklady zaměřenými na finanční oblast. Jak je patrné z tabulek č. 9 a 10, studenti víceletého gymnázia si ve všech otázkách vedli nadprůměrně. Pouze u otázky číslo 2 dosahovali horších výsledků. Žáci základních škol měli v porovnání s celkovým hodnocením vždy podprůměrné výsledky. V otázkách zaměřených na znalost daných finančních pojmů znala správnou odpověď vždy zhruba polovina z nich. Nejhorších výsledků dosáhli v otázce č. 5, která zjišťovala výhodnost úvěru a kde správně odpověděla pouze čtvrtina žáků základních škol.

Tabulka 9: Vyhodnocení otázek č. 1-3 (typ školy)

Správné odpovědi	Otázka č. 1		Otázka č. 2		Otázka č. 3	
	Absolutní četnost	Relativní četnost	Absolutní četnost	Relativní četnost	Absolutní četnost	Relativní četnost
Typ školy						
ZŠ N = 244	141	58 %	139	57 %	105	43 %
GYM N = 119	117	98 %	67	56 %	89	75 %
Výzkumný soubor N = 363	258	71 %	227	62,5 %	194	53,4 %

Zdroj: vlastní zpracování

Tabulka 10: Vyhodnocení otázek č. 4-6 (typ školy)

Správné odpovědi	Otázka č. 4		Otázka č. 5		Otázka č. 6	
	Absolutní četnost	Relativní četnost	Absolutní četnost	Relativní četnost	Absolutní četnost	Relativní četnost
Typ školy						
ZŠ N = 244	102	42 %	58	24 %	170	70 %
GYM N = 119	83	70 %	73	61 %	93	78 %
Výzkumný soubor N = 363	185	51 %	131	36 %	263	72,5 %

Zdroj: vlastní zpracování

Žáci základní školy si nejlépe vedli v otázkách č. 6 a 7. V otázce č. 6 museli žáci spočítat jednoduchý matematický úkol, u kterého se ale obešli bez finančních znalostí. Překvapivě dobrých výsledků dosáhli žáci základních škol v určení čisté mzdy zaměstnankyně v otázce č. 7, kde, jak je patrné z tabulky č. 11, správně odpovědělo 70 % z nich a dosahovali tak průměrných výsledků a zároveň byli u dané otázky stejně úspěšní jako studenti víceletých gymnázií.

Tabulka 11: Vyhodnocení otázky č. 7 (typ školy)

Správné odpovědi	Otázka č. 7	
	Absolutní četnost	Relativní četnost
ZŠ N = 244	170	70 %
GYM N = 119	84	70,5 %
Výzkumný soubor N = 363	254	70 %

Zdroj: vlastní zpracování

Naproti tomu odpovědněji se při rozhodování ve finančních záležitostech chovají spíše žáci základních škol, kteří se dle průzkumu více zajímají o své peníze a dle subjektivního hodnocení by si ani v budoucnu nevzali půjčku na věci, které nutně nepotřebují. Pozitivním zjištěním je skutečnost, že přestože více než 70 % žáků základních škol, tak víceletých gymnázií dostává kapesné pravidelně, téměř všichni respondenti si své peníze spoří. Kapesné pravidelně dostávají více žáci základních škol, u kterých je tak i větší procento (94 %) studentů, kteří si své peníze odkládají. Zároveň mají žáci na základní škole i větší přehled o svých finančních prostředcích nežli studenti gymnázií. V případě úvěrů by se obě skupiny žáků zachovali podobně. Přibližně 65 % žáků z obou typů škol by si na věci, které nejsou k životu nutně nezbytné půjčku nevzalo, a to ani od rodiny či přátel a na danou věc by si raději našetřili nebo by si věc vůbec nepořídili. I z pohledu nakupování spotřebních věcí na úvěr jsou na tom obě skupiny podobně a úvěr by si na typ těchto věcí nevzali, což by v případě zachování tohoto postoje k úvěrům i ve stáří, mohlo znamenat menší zadlužování populace, a tedy i méně exekucí a lidí v osobním bankrotu.

Možnost pracovat na letní brigádě zvažuje 75 % žáků z obou typů škol, tyto výsledky tak nasvědčují, že ochota pracovat je spíše závislá na povaze a postoji dané osoby než na typu studující školy. Přestože nebo možná právě proto, že studenti víceletých gymnázií dosahovali lepších výsledků ve znalostních otázkách z finanční oblasti, nemají takovou potřebu se svými rodiči hovořit o peněžních záležitostech a finanční situaci v rodině. I kvůli tomu tak mohou dosahovat horšího hodnocení z hlediska finančně odpovědného chování.

Shrnutí výsledků testu finanční gramotnosti z hlediska typu studující školy

V tabulce níže (č. 12) jsou zobrazeny výsledky testů z hlediska typu školy, kterou daní respondenti studují. Úspěšnost žáků základních škol v testu finanční gramotnosti v konečném výsledku není tak nízká, jak bylo předpokládáno na základě výsledků jejich znalostí finančních pojmů. Díky dobrému finančnímu chování jejich celkové výsledky testu dosahují 62 % úspěšnosti, tudíž lze jejich výsledky hodnotit jako dobré. Celkovou úspěšnost tak mají pouze o čtyři procentní body nižší, než je celková úspěšnost dotázaných. Studenti víceletých gymnázií si vedli velmi dobře jak ve znalostních otázkách, tak i ve finančním chování, kde sice získali méně bodů než žáci základních škol, ale stále se pohybují na přijatelné úrovni výsledků. V porovnání s celkovou úspěšností všech respondentů byli v hodnocení z první části testu, která byla zaměřena na znalostní otázky a praktické výpočetní příklady, žáci gymnázia dokonce o 13,5procentních bodů lepší.

Tabulka 12: Vyhodnocení testu (typ školy)

Typ školy	Celkový počet možných bodů	Celkový počet získaných bodů	Celková úspěšnost
ZŠ N = 244	2684	1672	62 %
GYM N = 119	1309	964	74 %

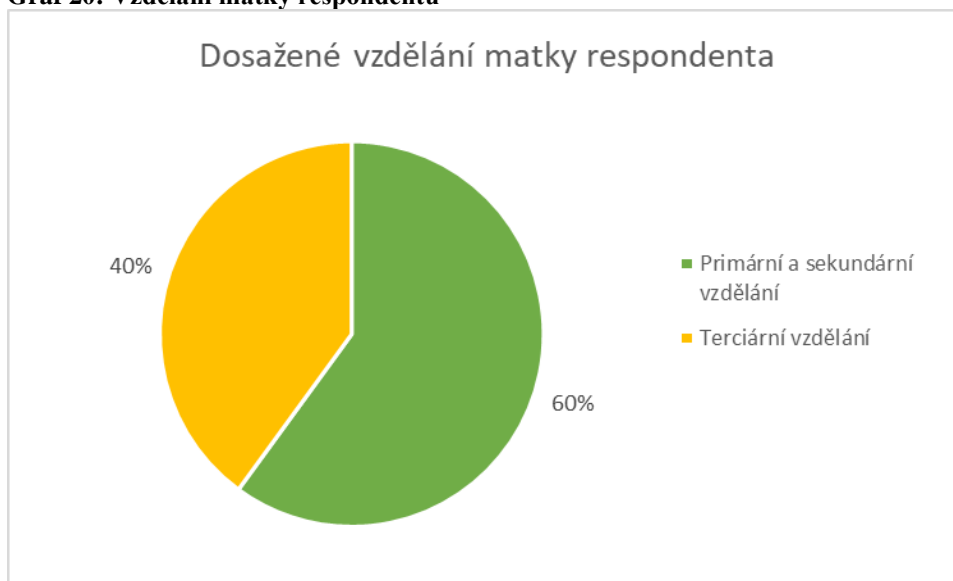
Zdroj: vlastní zpracování

4.2.3 Vliv vzdělání rodičů

Dalším analyzovaným faktorem je vzdělání rodičů mladistvých. Jak již bylo zmíněno v kapitole 3.6, z dosavadních průzkumů vyplývá, že vzdělání rodičů ovlivňuje také úroveň finanční gramotnosti rodičů a vzhledem k tomu, že již malé děti se od svých rodičů učí základní věci pro život (chodit, mluvit) a v pozdějším věku jsou pak ovlivňovány i jejich chováním, které určitým způsobem kopírují, i v případě finančních záležitostech je to neměnné. Rodiče by tak měli být hlavními předávajícími informací a znalostí z oblasti financí a už od malička vést své děti k odpovědnému finančnímu chování. Vzdělání rodičů tedy určitým způsobem ovlivňuje jejich finanční gramotnost, která se pak odráží na úrovni finanční gramotnosti dětí.

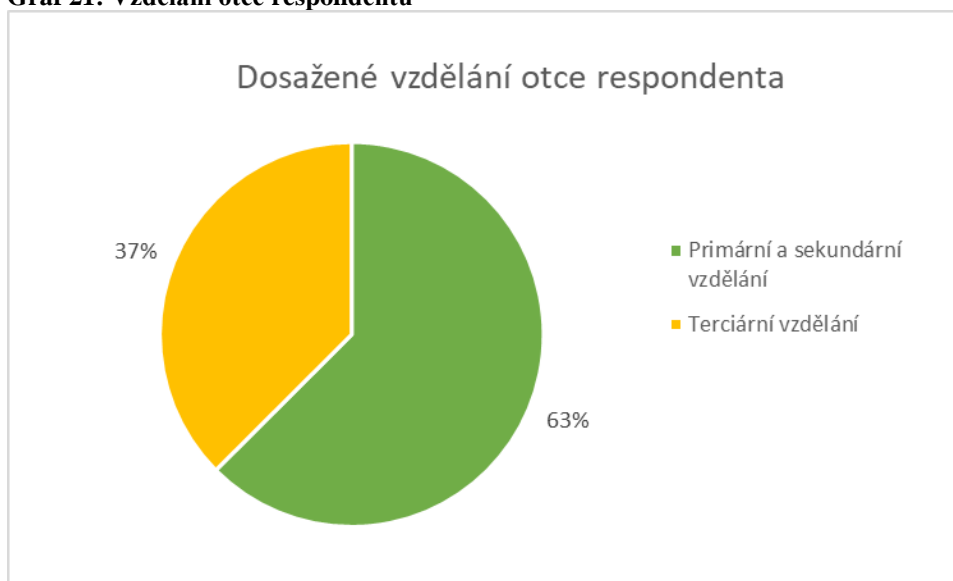
Na základě získaných dat o dosaženém vzdělání obou z rodičů respondentů, bude v této kapitole zjišťován vliv nejvyššího dosaženého vzdělání matky a otce na úroveň finanční gramotnosti žáka. Z důvodu nízkého zastoupení rodičů se základním vzděláním bude pro další účely výzkumu tato skupina spojena s respondenty, jejichž rodiče mají středoškolské vzdělání. Pro další práci s nimi budou tedy skupiny rozděleny na primární a sekundární vzdělání, kde budou zahrnuti respondenti s rodiči se základním vzděláním, se středním vzděláním bez maturity a se středním vzděláním s maturitou a na vzdělání terciární, pod které spadá vysokoškolské vzdělání. Zastoupení daných skupin pro oba rodiče je znázorněno v grafu 20 a 21. Většina rodičů respondentů má střední vzdělání, v případě matky respondentů je 218 z nich s primárním nebo sekundárním vzděláním a 145 s terciárním vzděláním. Z pohledu otce respondentů má 227 z nich primární nebo sekundární vzdělání, zbylých 136 pak vzdělání terciární. Pro rodiče s dosaženým primárním a sekundárním vzděláním bude v tabulkách použita zkratka „PaSV“, pro vzdělání terciární pak zkratka „TERV“.

Graf 20: Vzdelání matky respondentů

Zdroj: vlastní zpracování

Graf 21: Vzdelání otce respondentů

Zdroj: vlastní zpracování

V otázkách prověřujících znalost finančních pojmů si lépe vedli žáci, kteří mají matku s vysokoškolským vzděláním, kdy kromě dvou otázek dosáhli vždy nadprůměrných výsledků. Jak je patrné z tabulky č. 13, nejhůře zodpověděli otázku č. 2 („Co to je kontokorent?“). Otázka se týká úvěrové oblasti, se kterou dotazovaní prozatím nemají pravděpodobně žádnou zkušenost, a proto vliv vzdělání rodičů v této oblasti nemusí být tak významný.

Tabulka 13: Vyhodnocení otázek č. 1-3 (vzdělání matky)

Správné odpovědi	Otázka č. 1		Otázka č. 2		Otázka č. 3	
	Absolutní četnost	Relativní četnost	Absolutní četnost	Relativní četnost	Absolutní četnost	Relativní četnost
Vzdělání matky						
PaSV N =218	149	68 %	144	66 %	97	44,5 %
TERV N = 145	109	75 %	83	57 %	97	67 %
Výzkumný soubor N = 363	258	71 %	227	62,5 %	194	53,4 %

Zdroj: vlastní zpracování

Z hlediska vzdělání otce si v prvních dvou otázkách vedli lépe naopak respondenti, jejichž otec má středoškolské vzdělání. Z tabulky č. 14 vyplývá, že ovšem více jak polovina z nich nezná rozdíl mezi debetní a kreditní kartou, přestože už pravděpodobně většina z nich se s debetní kartou setkala a někteří ji dokonce vlastní. Druhá skupina měla opět problém s otázkou č. 2, jako tomu bylo u dotazovaných s vysokoškolským vzděláním matky. Může tu proto být určitá provázanost se vzděláním rodičů a s tím související celkový příjem rodičů, kteří nemají potřebu si prostřednictvím kontokorentu peníze půjčovat, a tedy seznamovat s tímto produktem i své děti.

Tabulka 14: Vyhodnocení otázek č. 1-3 (vzdělání otce)

Správné odpovědi	Otázka č. 1		Otázka č. 2		Otázka č. 3	
	Absolutní četnost	Relativní četnost	Absolutní četnost	Relativní četnost	Absolutní četnost	Relativní četnost
Vzdělání otce						
PaSV N =227	176	77,5 %	174	77 %	93	41 %
TERV N = 136	82	60 %	53	39 %	101	74 %
Výzkumný soubor N = 363	258	71 %	227	62,5 %	194	53,4 %

Zdroj: vlastní zpracování

Skupina žáků, kteří mají matku s terciálním vzděláním si vedli velmi dobře i v otázce č.5, která byla pro všechny dotazovaný jedna z nejtěžších. Jak je patrné z tabulky č. 15,

u této otázky odpovědělo správně 61 % z nich, u druhé skupiny, jejichž matka má pouze sekundární vzdělání, odpovědělo správně jen 20 %. Matky se středoškolským vzděláním se dle výsledků se svými dětmi o finančních záležitostech pravděpodobně moc nemluví, nebo jim samy nerozumí a jejich finanční znalosti tak nerozšiřují.

Tabulka 15: Vyhodnocení otázek č. 4-6 (vzdělání matky)

Správné odpovědi	Otázka č. 4		Otázka č. 5		Otázka č. 6	
	Absolutní četnost	Relativní četnost	Absolutní četnost	Relativní četnost	Absolutní četnost	Relativní četnost
Vzdělání matky						
PaSV N =218	104	48 %	43	20 %	147	68 %
TERV N = 145	81	56 %	88	61 %	116	80 %
Výzkumný soubor N = 363	185	51 %	131	36 %	263	72,5 %

Zdroj: vlastní zpracování

V otázkách 4-6 si dle vzdělání otce respondentů vedli lépe žáci otců s vysokoškolským vzděláním, kteří v těchto otázkách měli vždy nadprůměrné odpovědi. Z tabulky č. 16 je zřejmé, že horších výsledků dosahovali žáci s otcem se středoškolským vzděláním především v otázce č. 6, kde byl ve výsledcích rozdíl dokonce šestnáct procentních bodů. Horších výsledků tedy dosahovali v otázkách, které byly zaměřeny na výpočet úroků. Z výsledků vyplývá, že by u daných otázek mohl být určitý vliv faktoru dosaženého vzdělání otce respondenta.

Tabulka 16: Vyhodnocení otázek č. 4-6 (vzdělání otce)

Správné odpovědi	Otázka č. 4		Otázka č. 5		Otázka č. 6	
	Absolutní četnost	Relativní četnost	Absolutní četnost	Relativní četnost	Absolutní četnost	Relativní četnost
Vzdělání otce						
PaSV N =227	104	46 %	69	30 %	145	64 %
TERV N = 136	81	59,5 %	62	46 %	118	87 %
Výzkumný soubor N = 363	185	51 %	131	36 %	263	72,5 %

Zdroj: vlastní zpracování

U otázky č. 7, kde bylo za úkol určit čistou mzdu zaměstnankyně, si pokaždé vedli lépe žáci s rodičem (matkou či otcem) se středoškolským vzděláním. Jak je patrné z tabulky č. 17 a 18, v obou případech měli výsledky nadprůměrné. Naopak žáci s matkou i otcem s vysokoškolským vzděláním u této otázky nedosáhli ani průměrných výsledků. Přestože záleží, zda respondent měl oba rodiče se středoškolským vzděláním, či každý rodič má jiné dosažené vzdělání, lze konstatovat, že faktor dosaženého vzdělání rodičů u této otázky hrál určitou roli.

Tabulka 17: Vyhodnocení otázky č. 7 (vzdělání matky)

Správné odpovědi	Otázka č. 7	
	Absolutní četnost	Relativní četnost
Typ školy		
PaSV N =218	155	71 %
TERV N = 145	99	68 %
Výzkumný soubor N = 363	254	70 %

Zdroj: vlastní zpracování

Respondenti s otcem se středoškolským vzděláním v této otázce odpověděli nejlépe, je proto pravděpodobné, že otec se středoškolským vzděláním se se svým dítětem, tedy respondentem, o takovýchto věcech hovoří více než ostatní.

Tabulka 18: Vyhodnocení otázky č. 7 (vzdělání otce)

Správné odpovědi	Otázka č. 7	
	Absolutní četnost	Relativní četnost
Vzdělání otce		
PaSV N =227	172	76 %
TERV N = 136	82	60 %
Výzkumný soubor N = 363	254	70 %

Zdroj: vlastní zpracování

Přehled o svých financích má téměř většina žáků, u posuzování dle dosaženého vzdělání jejich rodičů má o svých penězích přehled dokonce 100 % žáků, jejichž otec má terciální vzdělání. Zajímavým zjištěním bylo, že více si peníze spoří žáci, jejichž matka či otec má středoškolské vzdělání a také, že více těchto žáků dostává kapesné nežli žáci s alespoň jedním rodičem s terciálním vzděláním. K úvěru na spotřební věci se staví skupiny velmi podobně, převážně by si na danou věc raději naspořili, nebo by si ji raději vůbec nekoupili, než aby si na danou věc vzali úvěr. Větší procentuální rozdíl byl v rozhodování žáků s různým vzděláním jejich otců. Respondenti s otcem, který má středoškolské vzdělání, by si na spotřební věci půjčila peníze spíše (40 %) a to především od svých rodičů či sourozenců. Z hlediska vzdělání matky jsou výsledky velmi podobné, více žáků s matkou se středoškolským vzděláním by si půjčilo peníze na věci tohoto typu. V tomto případě je vliv faktoru nejvyššího dosaženého vzdělání matky a otce zřejmý. Vliv vzdělání souvisí určitým způsobem také s příjmy daného rodiče, to pak může ovlivňovat, jestli si rodiče půjčují na nepotřebné věci a tím učí děti špatnému finančnímu chování. Zájem přivydělat si peníze mají všechny skupiny žáků velmi podobný, nejvíce se však projevil u žáků s otcem, který má sekundární vzdělání. Zde lze předpokládat, že dotazovaní, především muži, mohou chtít pracovat u otce, který je například vyučený zedník, nebo truhlář a na brigádu tak může jít k němu.

Shrnutí výsledků testu finanční gramotnosti z hlediska vzdělání matky a otce

V testu finanční gramotnosti byly úspěšnější žáci, jejichž matky mají terciální vzdělání. Na rozdíl od žáků s matkami primárního či sekundárního vzdělání dosáhli nadprůměrných výsledků a jejich úspěšnost v testu byla vyšší o 4procentní body nežli celková úspěšnost všech respondentů. Ve srovnání si vedli nejlépe ze všech skupin rozdělených dle vzdělání obou z rodičů. Své znalosti prokázali ve znalostních otázkách, kde získali nejvíce bodů ze všech. Ve finančně odpovědném chování jsou o trochu lepší děti těch matek, které mají primární či sekundární vzdělání, stále se však drží na úrovni průměrných výsledků. Jak dokládají následující tabulky č. 19 a 20, v konečném srovnání se tyto děti umístili na posledním místě v hodnocení testu a dosahují nejnižší úrovně finanční gramotnosti.

Tabulka 19: Vyhodnocení testu (vzdělání matky)

Vzdělání matky	Celkový počet možných bodů	Celkový počet získaných bodů	Celková úspěšnost
PaSV N = 218	2398	1531	64 %
TERV N = 145	1595	1126	71 %

Zdroj: vlastní zpracování

Jak je patrné z tabulky níže, nejnižší úrovně finančních znalostí z hlediska faktoru vzdělání otce dosahují žáci, jejichž otcové mají pouze základní či středoškolské vzdělání. Nejhorší si vedli v otázkách zaměřených na finanční pojmy, kde měli pouze 59 % úspěšnost. Ve finančním chování si nejlépe vedli žáci, jejichž otcové jsou vysokoškolsky vzdělání a kde bylo úspěšných 86 % z nich.

Tabulka 20: Vyhodnocení testu (vzdělání otce)

Vzdělání otce	Celkový počet možných bodů	Celkový počet získaných bodů	Celková úspěšnost
PaSV N = 227	2497	1611	64,5 %
TERV N = 136	1496	1048	70 %

Zdroj: vlastní zpracování

Při srovnání vlivu vzdělání obou rodičů zároveň byly úspěšnější ti žáci, co mají oba rodiče vysokoškolského vzdělání. Dle výsledků lze konstatovat, že vliv vysokoškolského vzdělání rodiče na úroveň finanční gramotnosti dětí je však možné nalézt více u matek těchto dětí, které pravděpodobně s dětmi o financích mluví více a snaží se je naučit hospodařit s penězi. Otcové s vysokoškolským vzděláním naopak dle výsledků učí své děti finančně odpovědnému chování, neboť respondenti těchto otců dosáhli v této části dotazníku nejlepšího hodnocení. Z analýzy dotazníku vyplývá, že existuje určitá závislost mezi vzděláním rodiče a úrovní finanční gramotnosti dítěte, neboť při srovnání finančních znalostí a finančního chování dosahovali skupiny žáků se stejným dosaženým vzděláním matky nebo otce podobných výsledků. Úspěšnost respondentů jejichž matka má primární

či sekundární vzdělání byla v testu 64 %, u respondentů s otci se stejným vzděláním byla úspěšnost pouze o půl procenta vyšší, tedy 64,5 %. Podobné výsledky lze najít i u studentů s rodiči s vysokoškolským vzděláním, kdy skupina žáků s matkami terciálního vzdělání měli úspěšnost 70,5 %, u otců toho vzdělání pak 70 %. Vzdělání rodičů dotazovaných tedy hraje určitou roli v úrovni finanční gramotnosti dítěte, a to také zejména proto, že se toto přímo ve výchově či nepřímo, například v neúmyslném poskytování vzorů, promítá do chování dětí.

4.3 Hypotézy

Na základě rešerše odborné literatury, která se danou problematikou zabývá, jsou vybrány konkrétní faktory, u kterých je zkoumán jejich vliv na úroveň finanční gramotnosti, a dle toho stanoveny pracovní hypotézy.

4.3.1 Stanovení hypotéz

Pro přesnější vymezení oblastí, které mají být zkoumány, byly formulovány výzkumné otázky, pomocí kterých byly následně stanoveny pracovní hypotézy.

Výzkumné otázky:

1. Liší se finanční gramotnost žáků podle jejich pohlaví?
2. Ovlivňuje úroveň finanční gramotnosti patnáctiletých žáků typ školy, kterou studují?
3. Má na finanční gramotnost žáka vliv vzdělání jejich matky a otce?

Byly stanoveny následující pracovní hypotézy:

H₁: Finanční gramotnost žáků se liší dle jejich pohlaví.

H₂: Finanční gramotnost žáků se liší u žáků základních škol a víceletých gymnázií.

H₃: Finanční gramotnost žáků se liší u žáků s různým stupněm vzdělání jejich matky.

H₄: Finanční gramotnost žáků se liší u žáků s různým stupněm vzdělání jejich otce.

4.3.2 Testování pracovních hypotéz

V této části budou otestovány jednotlivé pracovní hypotézy.

Testování první pracovní hypotézy.

Jako první byla testována pracovní hypotéza H_1 , která byla stanovena takto:

H_1 : Finanční gramotnost žáků se liší dle jejich pohlaví.

K tomu byla stanovena nulová hypotéza:

H_0 : Finanční gramotnost žáků se neliší dle jejich pohlaví.

Nejprve byla hypotéza otestována pomocí F-testu pro testování rozdílu dvou rozptylů, prostřednictvím kterého se zjišťuje, zda rozptyly obou souborů se významně liší nebo neliší. Tedy v tomto případě, zda rozptyl úrovně finanční gramotnosti je stejný u mužů a žen. Pro vyhodnocení testu je potřeba určit hladinu významnosti testu, která byla stanovena na 0,05. Následně byl proveden výpočet testovacího kritéria, na jehož základě se provádí rozhodnutí o platnosti či neplatnosti nulové pracovní hypotézy.

V tabulce č. 21 jsou zobrazeny výsledky výpočtu F-testu, kde střední hodnota je aritmetický průměr, který značí průměrnou hodnotu správných odpovědí u mladých mužů a žen. Rozptyl znázorňuje míru variability a udává, jak jsou hodnoty v testovaném souboru rozptýleny.

Tabulka 21: F-test (pohlaví)

Dvouvýběrový F-test pro rozptyl		
	<i>Muži</i>	<i>Ženy</i>
Střední hodnota	7,439153439	7,189655172
Rozptyl	4,119948216	3,171915487
Pozorování	189	174
Rozdíl	188	173
F	1,29888335	
F krit (1)	1,279472207	
Porovnání testovacího kritéria F s kritickou hodnotou F krit:		
F = 1,29888335	>	F krit = 1,279472207

Zdroj: vlastní zpracování

Jak je patrné z tabulky č. 21, testovací kritérium F vyšlo větší než F kritické, a proto se nulová hypotéza H_{01} zamítá. Rozptyly obou souborů se tedy významně liší. Úroveň finanční gramotnosti je variabilnější (má větší rozptyl) u mužů než u žen.

Poté byl pro posouzení významnosti rozdílu středních hodnot proveden dvouvýběrový t-test. Na základě výsledku F-testu byl zvolen odpovídající postup pro jeho výpočet. Jelikož F vyšlo větší než F krit a rozptyly se tedy u souborů významně liší, byl použit dvouvýběrový t-test s nerovností rozptylů. V tabulce č. 22 jsou zobrazeny výsledky výpočtu t-testu, kde bylo vypočítáno testovací kritérium t a kritická hodnota t krit, které se následně porovnaly.

Tabulka 22: T-test (pohlaví)

Dvouvýběrový t-test s nerovností rozptylů		
	<i>Muži</i>	<i>Ženy</i>
Střední hodnota	7,439153439	7,189655172
Rozptyl	4,119948216	3,171915487
Pozorování	189	174
Hyp. rozdíl stř. hodnot	0	
Rozdíl	360	
t Stat	1,247053895	
P(T<=t) (1)	0,106594218	
t krit (1)	1,649097298	
P(T<=t) (2)	0,213188436	
t krit (2)	1,96657546	
Porovnání testovacího kritéria t s kritickou hodnotou t krit:		
t = 1,247053895	<	t krit = 1,96657546

Zdroj: vlastní zpracování

Po porovnání hodnot bylo zjištěno, že testovací hodnota t vyšla menší než t kritická, tedy pracovní hypotézu H_{01} nelze zamítnout. To znamená, že zde není žádný významný rozdíl.

Závěr: Finanční gramotnost žáků se neliší dle jejich pohlaví.

Testování druhé pracovní hypotézy

H_2 : Finanční gramotnost žáků se liší u žáků základních škol a víceletých gymnázií.

H_{02} : Finanční gramotnost žáků se neliší u žáků základních škol a víceletých gymnázií.

Následně bylo provedeno testování druhé pracovní hypotézy H_2 . I tato hypotéza byla nejdříve otestována pomocí F-testu pro testování rozdílu dvou rozptylů, aby bylo zjištěno, zda rozptyl finanční gramotnosti žáků je stejný u žáků základní školy a žáků víceletého gymnázia. Hladina významnosti testu byla opět stanovena na 0,05. V tabulce č. 23 jsou zobrazeny výsledky výpočtu F-testu.

Tabulka 23: F-test (typ školy)

Dvouvýběrový F-test pro rozptyl		
	ZŠ	GYM
Střední hodnota	6,852459016	8,100840336
Rozptyl	2,908183229	3,091439966
Pozorování	244	119
Rozdíl	243	118
F	0,940721237	
F krit (1)	0,77492334	
Porovnání testovacího kritéria F s kritickou hodnotou F krit:		
F = 0,940721237	>	F krit = 0,77492334

Zdroj: vlastní zpracování

Jak vyplývá z tabulky č. 23, testovací kritérium F vyšlo větší než F kritické, a proto se nulová hypotéza H_{02} zamítá. Rozptyly obou souborů se tedy významně liší. Finanční gramotnost žáků je v tomto případě variabilnější u žáků víceletého gymnázia než u žáků základních škol.

Poté byl opět proveden dvouvýběrový t-test. Testovací kritérium F vyšlo větší než F kritické, a proto byl opět použit dvouvýběrový t-test s nerovností rozptylů. V tabulce č. 24 jsou zobrazeny výsledky výpočtu t-testu, kde bylo vypočítáno testovací kritérium t a kritická hodnota t krit, které se následně porovnaly.

Tabulka 24: T-test (typ školy)

Dvouvýběrový t-test s nerovností rozptylů		
	ZŠ	GYM
Střední hodnota	6,852459016	8,100840336
Rozptyl	2,908183229	3,091439966
Pozorování	244	119
Hyp. rozdíl stř. hodnot	0	
Rozdíl	228	
t Stat	-6,412735003	
P(T<=t) (1)	4,07042E-10	
t krit (1)	1,651564228	
P(T<=t) (2)	8,14085E-10	
t krit (2)	1,970423195	
Porovnání testovacího kritéria t s kritickou hodnotou t krit:		
t = 6,412735003	>	t krit = 1,970423195

Zdroj: vlastní zpracování

V tomto případě vyšla testovací hodnota t větší než t kritická, tudíž je zde nalezen významný rozdíl a nulovou pracovní hypotézu H_0 zamítáme.

Závěr: Finanční gramotnost žáků se liší u žáků základních škol a víceletých gymnázií.

Testování třetí pracovní hypotézy.

H_3 : Finanční gramotnost žáků se liší u žáků s různým stupněm vzdělání jejich matky.

H_0 : Finanční gramotnost žáků se neliší u žáků s různým stupněm vzdělání jejich matky.

I v tomto případě bylo provedeno testování pracovní hypotézy pomocí F-testu pro testování rozdílu dvou rozptylů. Bylo tak zjišťováno, zda rozptyl finanční gramotnosti žáků je stejný u žáků s různým stupněm vzdělání jejich matky. Hladina významnosti testu je stejná jako u předchozích, tedy 0,05. V tabulce č. 25 jsou zobrazeny výsledky výpočtu F-testu.

Tabulka 25: F-test (vzdělání matky)

Dvouvýběrový F-test pro rozptyl		
<i>Matka</i>	<i>PaSV</i>	<i>TERV</i>
Střední hodnota	7,02293578	7,765517241
Rozptyl	3,976430051	2,861302682
Pozorování	218	145
Rozdíl	217	144
F	1,38972716	
F krit (1)	1,289711449	
Porovnání testovacího kritéria F s kritickou hodnotou F krit:		
F = 1,38972716	>	F krit = 1,289711449

Zdroj: vlastní zpracování

Jak lze vyčíst z tabulky č. 25, testovací kritérium F vyšlo v testu větší než F kritické. Rozptyly obou souborů se tedy významně liší a nulová hypotéza H_0 se zamítá. Finanční gramotnost žáků je v tomto případě variabilnější u žáků, jejichž matka má primární nebo sekundární vzdělání.

Na základě výsledku F-testu byl následně proveden t-test pro různé rozptyly. V tabulce č. 26 jsou zobrazeny výsledky výpočtu t-testu, kde bylo vypočítáno testovací kritérium t a kritická hodnota t krit, které se následně porovnaly.

Tabulka 26: T-test (vzdělání matky)

Dvouvýběrový t-test s nerovností rozptylů		
<i>Matka</i>	<i>PaSV</i>	<i>TERV</i>
Střední hodnota	7,02293578	7,765517241
Rozptyl	3,976430051	2,861302682
Pozorování	218	145
Hyp. rozdíl stř. hodnot	0	
Rozdíl	340	
t Stat	-3,81068512	
P(T<=t) (1)	8,2231E-05	
t krit (1)	1,649347611	
P(T<=t) (2)	0,000164462	
t krit (2)	1,966965734	
Porovnání testovacího kritéria t s kritickou hodnotou t krit:		
t = 3,81068512	>	t krit = 1,966965734

Zdroj: vlastní zpracování

Testovací hodnota vyšla větší než hodnota kritická, a proto zamítáme nulovou pracovní hypotézu H_0 . Lze zde nalézt významný rozdíl, to znamená, že střední hodnota obou souborů se od sebe liší.

Závěr: Finanční gramotnost žáků se liší u žáků s různým stupněm vzdělání jejich matky.

Testování čtvrté pracovní hypotézy.

H_4 : Finanční gramotnost žáků se liší u žáků s různým stupněm vzdělání jejich otce.

H_{04} : Finanční gramotnost žáků se neliší u žáků s různým stupněm vzdělání jejich otce.

U poslední pracovní hypotézy bylo, stejně jako u předchozích, testování provedeno pomocí F-testu pro testování rozdílu dvou rozptylů. Prostřednictvím tohoto testu bylo zjišťováno, zda rozptyl finanční gramotnosti žáků je stejný u žáků s různým stupněm vzdělání jejich otce. Hladina významnosti testu byla stanovena opět na 0,05. V tabulce č. 27 jsou zobrazeny výsledky výpočtu F-testu.

Tabulka 27: F-test (vzdělání otce)

Dvouvýběrový F-test pro rozptyl		
<i>Otec</i>	<i>PaSV</i>	<i>TERV</i>
Střední hodnota	7,0969163	7,705882353
Rozptyl	2,689680714	2,564705882
Pozorování	227	136
Rozdíl	226	135
F	1,048728719	
F krit (1)	1,294963889	
Porovnání testovacího kritéria F s kritickou hodnotou F krit:		
F = 1,048728719	<	F krit = 1,294963889

Zdroj: vlastní zpracování

Z tabulky č. 27 je zřejmé, že testovací kritérium F je menší než F kritické. Proto nulovou hypotézu H_0 nelze zamítnout a předpokládá se, že platí. Rozptyly obou souborů se tedy významně neliší.

Na základě výsledku F-testu, kde bylo zjištěno, že rozptyly obou souborů lze považovat za shodné, byl následně proveden t-test s rovností rozptylů. V tabulce č. 28 jsou zobrazeny výsledky výpočtu t-testu, kde bylo vypočítáno testovací kritérium t a kritická hodnota t krit, které se následně porovnaly.

Tabulka 28: T-test (vzdělání otce)

Dvouvýběrový t-test s rovností rozptylů		
<i>Otec</i>	<i>PaSV</i>	<i>TERV</i>
Střední hodnota	7,0969163	7,705882353
Rozptyl	2,689680714	2,564705882
Pozorování	227	136
Společný rozptyl	2,642944974	
Hyp. rozdíl stř. hodnot	0	
Rozdíl	361	
t Stat	-3,454443496	
P(T<=t) (1)	0,000308498	
t krit (1)	1,649085513	
P(T<=t) (2)	0,000616997	
t krit (2)	1,966557085	
Porovnání testovacího kritéria t s kritickou hodnotou t krit:		
t = 3,454443496	>	t krit = 1,966557085

Zdroj: vlastní zpracování

Testovací hodnota vyšla větší než hodnota kritická, tedy je zde nalezen významný rozdíl a nulovou pracovní hypotézu H_0 zamítáme a přijímáme alternativní pracovní hypotézu H_4 .

Závěr: Finanční gramotnost žáků se liší u žáků s různým stupněm vzdělání jejich otce.

5 Výsledky a diskuse

5.1 Výsledky testu finanční gramotnosti

Finanční svět se neustále vyvíjí a nabízí stále nové a nové produkty, ve kterých je mnohdy těžké se zorientovat. Finanční gramotnost je tak procesem celoživotního vzdělávání, se kterým je důležité začít co nejdříve. Je nezbytné se finančně vzdělávat již od mladého věku, neboť s finančními produkty se během svého života setká každý z nás. Proto se autorka v práci zaměřila již na žáky devátých tříd základních škol a tomu věkově odpovídající žáky víceletých gymnázií (zpravidla ve věku patnácti let), kteří se začínají částečně finančně osamostatňovat a někteří z nich budou po dokončení základní školy již pracovat. V této skupině mladistvých lze také spatřovat velký potenciál pro efektivní finanční vzdělávání.

V práci byla zjišťována současná finanční gramotnost mladistvých v České republice a zároveň zkoumány faktory, které by finanční vzdělávání a úroveň finanční gramotnosti mladistvých mohli ovlivňovat. Z hlediska hodnocení úrovně finanční gramotnosti mladistvých zjišťované prostřednictvím dotazníkového šetření si dotazovaní žáci vedli velmi dobře. Celková úspěšnost žáků v testu byla 66,5 %. Test byl zaměřen na takzvané znalostní otázky a otázky zaměřené na finanční chování, protože finanční gramotnost není jenom o znalosti finančních pojmů, ale také o postojích lidí k financím, jejich finanční chování či rozhodování na finančním trhu. Pod finančním chováním si lze představit nejen jak odpovědně lidé hospodaří s financemi, ale také zda znají svá práva a povinnosti a umí je jako spotřebitelé na finančním trhu uplatnit. Dle výsledků testu jsou mladí žáci úspěšnější v hodnocení finančního chování. Je ale zapotřebí vzít v úvahu, že výsledky mohou být částečně zkreslené, neboť se jedná o subjektivní hodnocení žáků a zároveň žáci mohli v některých otázkách odpověď spíše podle toho, jak si myslí, že by to mělo být, ne dle toho, jak to opravdu je.

Nižší úspěšnost žáků ve znalostních otázkách (menší znalost finančních pojmů) lze vysvětlit tím, že žáci se s danými pojmy v praxi prozatím nesešli a z výuky ve škole je proto mohli rychleji zapomenout. Případně je ve výuce vůbec neprobírali, přestože by je dle standardů finanční gramotnosti pro danou kategorii měli znát. První otázka se zaměřovala na pojem inflace, kterou by dle standardů měli žáci devátých tříd již znát a umět ve stručnosti vysvětlit, jak ovlivňuje hodnotu našich peněz. Správně odpovědělo

71 % dotázaných žáků. Stále však existuje vysoké procento mladých lidí, kteří tento pojem neznají, 6 % dotázaných dokonce raději zvolilo možnost nevím, než aby riskovali špatnou odpověď.

Další dvě otázky zjišťovaly, zda respondenti vědí, co je to kontokorent a zda znají rozdíl mezi debetní a kreditní kartou. Přibližně 40 % dotázaných žáků odpovědělo na otázku ohledně kontokorentu špatně, velká část z nich (21 %) si myslí, že se jedná o pevně stanovený úrok. Rozdíl mezi debetní a kreditní kartou zná pouze polovina dotázaných žáků. Tento výsledek je alarmující, poněvadž většina z nich již debetní kartu k účtu vlastní a měli by tak znát rozdíl mezi oběma typy. Nesprávné využívání kreditní karty může způsobit zadlužení dané osoby a dostat ji tak do finanční tísně. Přestože lze téměř s jistotou říct, že nikdo z nich si peníze prozatím půjčovat nemusel a v praxi se tedy s úvěrovými produkty nesetkali, je potřeba, aby už takto mladí lidé dokázali rozeznat základní finanční produkty a znali o nich alespoň základní informace.

Další otázka se zaměřovala na osobní rozpočet, kdy žáci měli určit, který z uvedených výdajů je pevný výdaj. Správnou odpověď zvolila polovina z nich. Z důvodu, že rozpočet by si měl tvořit každý, je nutné, aby se této oblasti ve škole věnovali více do hloubky. Následující část dotazníku se zabývala úroky (otázky č. 5 a 6). V první z nich měli žáci zjistit, který z úvěrů je pro ně dle úrokové sazby výhodnější, v druhé se pak jednalo o úročení uložené částky úrokem 3 %. Výhodnost úvěru dokázalo správně posoudit necelých 40 % - tato otázka byla pro respondenty nejtěžší. S jednoduchým úročením si poradilo více žáků, správně odpovědělo téměř 75 % z nich. Poslední znalostní otázka byla zaměřena více na praktickou oblast. Žáci měli za úkol na základě výplatní pásky určit, kolik peněz dostane za odpracovaný měsíc zaměstnankyně Lenka. Přestože je na výplatní pásce vyčíslena přímo čistá mzda, 30 % z dotázaných odpovědělo špatně. Vzhledem k tomu, že s výplatní páskou se během života setká téměř každý z nás, je potřeba v této oblasti zvýšit znalosti dětí a snažit se jim tyto věci vysvětlit na praktických příkladech.

Ačkoli znalosti finančních pojmů jsou relativně nízké, k odpovědnému finančnímu chování má dle výsledků nakročena většina z respondentů. Přesně 90 % z nich si již v mladém věku spoří peníze, které dostanou od rodiny, ať už jako kapesné, nebo jako finanční dar k narozeninám. Důkazem odpovědného finančního chování je i skutečnost, že již tito žáci mají přehled o svých penězích. Je zde proto velký předpoklad, že by si v budoucnu mohli sestavovat osobní rozpočet a mít tak i v dospělosti přehled o své

finanční situaci. Toto je, jak současná pandemie COVID-19 názorně ukázala, velmi důležité proto, aby lidé mohli finančně zvládnout složité životní situace, kvůli kterým mohou například přijít o svůj finanční příjem a dostat se tak do nepříjemného stavu, kdy budou nuceni v případě nedostatečné finanční rezervy si vzít nevýhodný úvěr a dostanou se tak do dluhů, v horším případě do dluhové pasti.

O správném finančním chování mladých dětí nasvědčuje také jejich postoj k půjčkám na nepotřebné věci, ať už od rodiny nebo přátel nebo k úvěrům na spotřební věci. Již takto mladí si uvědomují, že půjčovat si peníze na věci, které nejsou nutné pro život, není nejlepším řešením. Z výsledků průzkumu vyplývá, že více jak dvě třetiny žáků by si raději na danou věc nejprve našetřily, nebo by si ji vůbec nekoupily. Téměř nikdo z dotázaných by si peníze na takovéto věci nepůjčil od přátel, tuto možnost zvolilo pouze 1 % z nich. Na dovolenou, televizi či telefon by si peníze v dospělosti nepůjčilo 95 % z dotázaných. Otázkou však je, jak se mladí žáci zachovají v dospělosti.

Dle průzkumu České bankovní asociace má s nákupem na úvěr zkušenost v České republice už 60 % obyvatel, a proto je zde velká pravděpodobnost, že s věkem se tento názor žáků změní a budou se orientovat dle jejich aktuální finanční situace. Nikdo si na tyto zbytné věci peníze půjčovat nechce, ale ne všichni si je mohou bez úvěru dovolit. Je proto důležité, aby už takto mladým dětem bylo vštěpováno, že ne vždy je možné si udržet svoji životní úroveň. Občas je zapotřebí se smířit například s tím, že člověk nebude mít nejnovější telefon za spoustu tisíc pořízený prostřednictvím úvěru, který by mohl ztížit jeho finanční situaci na roky dopředu. Již jedna nezaplacená splátka nás totiž posouvá blíže k dalšímu nesplácení a nutnosti si půjčit další a další peníze na splacení předešlých půjček (dluhová spirála). Jen v roce 2019 si nějakým způsobem půjčila třetina obyvatel (statistika navíc nezahrnuje hypotéky, úvěry ze stavebního spoření ani kreditní karty či kontokorent). Zadluženost tedy neustále roste. V současné době, kdy svět a ekonomiku částečně zastavila současná pandemie, se zadluženost lidí zvyšuje a mnoho z nich se dostává do osobního bankrotu.

Tuto situaci lze ale chápat také jako příležitost názorně ukázat a lépe vysvětlit svým dětem, co je z hlediska financí zapotřebí, jak moc je důležité si odkládat peníze stranou a spořit si na neočekávané výdaje, jak zhodnocovat své peníze a hospodařit s nimi. Z hlediska postojů mladistvých k samotnému získání peněz, je dle šetření většina ochotna jít na brigádu, přivydělat si a alespoň částečně se finančně osamostatnit.

Dalším faktorem, který také ovlivní úroveň finanční gramotnosti mladých lidí, jsou zdroje, ze kterých získávají potřebné informace a rozšiřují si své znalosti. Podle průzkumu vyšlo, že za nejvýznamnější zdroj k získávání finančních informací považují rodinu. Celkem 200 respondentů tomuto zdroji přiřadilo nejvyšší hodnotu, tedy nejvyšší váhu. Zde se nabízí otázka, zdali všichni rodiče dokážou předat svým dětem správné informace z finanční problematiky a zda jsou schopni naučit děti správnému finančnímu chování. I z tohoto důvodu bylo dále zjišťováno, zda existuje souvislost mezi nejvyšším dosaženým vzděláním rodičů a úrovní finanční gramotnosti dětí.

Dle různých průzkumů však vyšlo najevo, že rodiče samotní si myslí, že by hlavním zdrojem měla být škola a o finanční gramotnost by se tak měl starat školní systém. Škola jako zdroj finančních informací však v hodnocení vyšla nejhůře a více jak 60 % dotazovaných žáků ji přiřadila nejmenší možnou váhu. Z tohoto výsledku lze usuzovat, že povinné výuce finanční gramotnosti není ve školách věnována taková pozornost, jaké by bylo potřeba. V komentářích, které bylo možné přidat po dokončení dotazníku, žáci komentovali výuku finanční gramotnosti na jejich škole a sami uznali, že této problematice není věnováno tolik času, kolik by mělo být. Školy by tak měly výuku prohloubit, aby se nestávalo, že žáci devátých tříd budou sice schopni vyjmenovat všechny typy antických sloupů, ale základní pojmy z finanční problematiky nebudou znát, nebo jim nebudou rozumět, jak uvedl jeden z respondentů. Nejlepší hodnocení rodiny jako zdroje informací bylo v práci předpokládáno, protože děti se od svých rodičů učí a kopírují jejich chování už od malička a z pohledu finančního chování tomu není jinak. Velmi pozitivním výsledkem pak je, že více jak 70 % žáků s rodiči o peněžních záležitostech mluví, téměř čtvrtina z nich dokonce skoro každý den.

Na grafu č. 22 je znázorněna procentuální úspěšnost žáků v testu s porovnáním úspěšnosti dle jednotlivých faktorů, jejichž výsledky budou shrnuty níže.

Graf 22: Porovnání úspěšnosti jednotlivých kategorií

Zdroj: vlastní zpracování

5.2 Výsledky vlivu vybraných faktorů

Finanční gramotnost člověka je během života ovlivněna nespočtem faktorů a její úroveň se v průběhu života neustále mění. Z důvodu zaměření práce na žáky základních škol a víceletých gymnázií autorku zajímalo, jak finanční gramotnost dětí ovlivňuje například škola a rodina, neboť v českých zdrojích jsou pouze omezené informace o jejich vlivu. Zahraniční studie se této oblasti věnují již více, stále je zde ale mnoho prostoru pro hlubší zkoumání. Vliv jednotlivých faktorů byl hodnocen podle výsledků z dotazníkového šetření a následně ověřován pomocí testování pracovních hypotéz, které byly stanoveny na základě sekundárního šetření v první části práce. Jejich výsledky budou hodnoceny níže.

Celkem byly stanoveny čtyři pracovní hypotézy:

- H₁: Finanční gramotnost žáků se liší dle jejich pohlaví.
- H₂: Finanční gramotnost žáků se liší u žáků základních škol a víceletých gymnázií.
- H₃: Finanční gramotnost žáků se liší u žáků s různým stupněm vzdělání jejich matky.
- H₄: Finanční gramotnost žáků se liší u žáků s různým stupněm vzdělání jejich otce.

H₁: Finanční gramotnost žáků se liší dle jejich pohlaví.

Jako první byla testována pracovní hypotéza H₁, která ověřovala, zda má pohlaví žáka nějaký vliv na jeho finanční gramotnost. Jak již bylo zmíněno v teoretické části práce, dle některých mezinárodních průzkumů by pohlaví jedince mohlo mít určitý vliv na jeho úroveň finanční gramotnosti, kdy lepších výsledků v testech finanční gramotnosti dosahují častěji spíše muži.

Tohoto průzkumu se zúčastnilo celkem 189 mladých mužů a 174 mladých žen. Obě pohlaví si vedla lépe v jiné části testu. Ženy byly úspěšnější ve znalostních otázkách, kde dosáhly nadprůměrných výsledků a jejich celková úspěšnost v této oblasti byla 61 %. Nejlépe si vedly u první otázky, která zjišťovala, co je inflace a na kterou správně odpovědělo téměř 90 % žen. Dobře si vedly i v následujících otázkách, za zmínku stojí i otázka č. 3, která zjišťovala rozdíl mezi debetní a kreditní kartou. Daný rozdíl měli popsat svými slovy, tedy odpověď nemohly tipovat jako v ostatních otázkách. Tato otázka se vyskytuje v mnoha mezinárodních testech finanční gramotnosti a patří mezi ty více problémové. Úspěšnost žen v této otázce byla 57 %, u mužů správně odpověděla pouze polovina. Značný propad v úspěšnosti žen nastal v otázce č. 5, kde byla zjišťována výhodnost úvěru. U této otázky zvolilo správnou odpověď pouze necelých 30 % žen, u mužů byly výsledky o trochu lepší, správně odpovědělo 42 % mužů. Přestože muži v dané otázce dosáhli nadprůměrných výsledků, stále je zde velmi neuspokojivé procento žáků, kteří nedokážou určit výhodnější úvěr na základě daných podmínek.

Z dotazníku vyplývá, že muži si u znalostních otázek vedli lépe v případě, že u nich bylo zapotřebí i logického myšlení či jednoduchý výpočetní příklad. Díky tomu dosáhli lepších výsledků v obou otázkách zaměřených na úroky. Lépe si muži vedli i v praktické otázce, kde byla zjišťována čistá mzda zaměstnankyně. Správnou odpověď zde zvolilo 142 mužů, tedy 75 % z nich.

Z hlediska finančního chování a postojů k financím jsou dle průzkumu muži ti gramotnější. Muži si dle výsledků nejen více spoří, ale také mají větší přehled o stavu svých finančních prostředků. Peníze si šetří 96 % z mužů, přehled o svých financích má téměř většina (98 %). Ani ženy si ale v této oblasti nevedly nejhůře, peníze si spoří 84 % z nich, přehled o svých financích pak má 86 % žen. V přístupu k úvěrům na zbytné

věci byly v případě půjčování peněz od bankovní či nebankovní instituce postoje velmi podobné, téměř většina mladých mužů i žen by si takto peníze nepůjčila. Horších výsledků však bylo dosaženo v případě půjčování od rodiny či přátel, kdy 30 % mužů by si od rodiny peníze půjčilo, možnost půjčit si peníze od přátel však ne zvolil ani jeden z nich. Ženy jsou v případě půjčování peněz od rodiny a přátel méně opatrné, tímto způsobem by si peníze půjčilo dokonce 40 % z nich.

Z analýzy výsledků lze vyvodit, že ženy jsou úspěšnější v otázkách znalostních a mají tak více přehled, co jaký pojem znamená a dokážou jej lépe vysvětlit. Muži jsou naproti tomu odpovědnější v případě zacházení s penězi a lépe si vedou v otázkách, kde je zapotřebí logického uvážení. Jak je patrné z grafu č. 22 (kapitola 5.1) muži dosáhli v konečném hodnocení lepších výsledků, které byly dokonce nadprůměrné. Z hodnocení lze tedy potvrdit výsledky mezinárodních průzkumů, neboť i podle tohoto průzkumu mají výsledky finanční gramotnosti lepší muži. Rozdíl v celkové úspěšnosti však činí pouze 2,5procentní body, a proto je tento rozdíl považován za zanedbatelný.

Na základě výsledků byla následně statisticky testována pracovní hypotéza H_1 , u které bylo pomocí F-testu pro testování rozdílu dvou rozptylů zjištěno, že rozptyly obou souborů se statisticky významně liší. Větší rozptyl ve výsledcích byl zaznamenán u mužů, ženy měly výsledky více vyrovnané. Dále byl proveden dvouvýběrový T-test s nerovností rozptylů pro zhodnocení dvou výběrových průměrů. Pomocí tohoto testu bylo zjištěno, že mezi výsledky mužů a žen nejsou žádné statisticky významné rozdíly a nulová hypotéza H_{01} nemůže být zamítnuta. Není zde tedy viditelný žádný výrazný rozdíl ve finanční gramotnosti dle pohlaví.

Závěr: Finanční gramotnost žáků se neliší dle jejich pohlaví.

H_2 : Finanční gramotnost žáků se liší u žáků základních škol a víceletých gymnázií.

Příležitost získat finanční znalosti vzniká také ve škole, kterou mladiství studují. Ne ve všech školách jsou však stejné podmínky a metody výuky finanční gramotnosti. Přestože je výuka finanční gramotnosti v České republice povinná od roku 2013, způsob výuky si každá škola může zvolit jiný. Škola, kterou žáci studují a také její umístění tedy

ovlivňuje, jaké znalosti z finanční problematiky mladiství získají. Na základě tohoto poznatku bylo zjišťováno, zda existuje rozdíl mezi finanční gramotností žáků základních škol a víceletých gymnázií.

V otázkách zjišťujících znalost finančních pojmů si z hlediska typu školy vedli lépe žáci víceletých gymnázií. Výsledky tohoto šetření potvrzují předpoklad, že úroveň finanční gramotnosti tak ovlivňuje škola, kterou daný žák studuje, neboť u všech otázek kromě jedné (otázka č. 2) dosahovali žáci víceletých gymnázií nadprůměrných výsledků. Žáci základních škol naproti tomu v porovnání s celkovým hodnocením dosahovali vždy horších výsledků a jejich úspěšnost byla vždy podprůměrná.

Za zajímavé lze považovat výsledky žáků gymnázií u otázky č. 5, která, jak již bylo zmíněno v předešlých kapitolách, byla pro všechny respondenty nejtěžší. V této otázce, která zjišťovala výhodnost úvěrů, správně odpovědělo 61 % dotázaných z gymnázií (24 % ze základních škol), což opět nasvědčuje určitému vlivu z hlediska typu školy.

Téměř totožné úspěšnosti dosáhli žáci z obou typů škol v otázce č. 7, kde bylo zapotřebí určit čistou mzdu. Žáci základních škol měli 70% úspěšnost, studenti víceletých gymnázií byli lepší pouze o 0,5procentního bodu. Výsledky u této otázky lze považovat za pozitivní, neboť se jedná o praktickou otázku a s výplatní páskou, které se otázka týkala, se setká téměř každý a je nezbytné se v ní správně orientovat.

Zajímavý obrat ve výsledcích však nastal při hodnocení finančního chování respondentů a jejich rozhodování ve finančních záležitostech. Dle průzkumu se o své finance ve větší míře zajímají žáci základních škol. Více z nich odpovědělo, že má alespoň přibližnou představu, kolik svých peněz mají okamžitě k dispozici a zároveň si více z nich spoří na rozdíl od studentů gymnázií. Postoj k nakupování věcí na úvěr mají obě skupiny podobný, 69 % žáků základních škol a 64 % studentů víceletých gymnázií by si spotřební věci na úvěr nekoupilo. V případě docílení tohoto postoje u více respondentů a jeho udržení i v dospělosti, by mohlo být dosaženo nižšího zadlužení populace. I z tohoto důvodu je nezbytné, aby výuka na školách byla více prohloubena a vyučovala se i praktická část, například prostřednictvím různých her a simulací reálných situací, které žáky lépe připraví na budoucnost. Je nutné podotknout, že ani žáci víceletých gymnázií si v těchto oblastech nevedli špatně. Přestože získali méně bodů než žáci základních škol, jejich výsledky byly uspokojivé.

Celková úspěšnost v testu finanční gramotnosti byla u žáků základních škol 62 %, studenti víceletých gymnázií pak dosáhli vyšší úspěšnosti o 12 procentních bodů, jejich úspěšnost v testu byla tedy 74 % (vyhodnocení znázorněno v tabulce 12, kapitola 4.2.2). Studenti víceletých gymnázií tedy dle konečného vyhodnocení prokázali lepší finanční gramotnost než žáci z druhé skupiny.

Výsledky byly ověřovány i prostřednictvím testování stanovené hypotézy. Ta byla, stejně jako v předchozím případě, testována pomocí F-testu pro zjištění rozdílu rozptylu mezi oběma skupinami škol a následně pomocí t-testu pro zjištění rozdílu průměrů mezi typy škol. Prostřednictvím F-testu bylo zjištěno, že rozptyly obou souborů se významně liší. Variabilnějších výsledků v tomto případě dosahovali žáci víceletého gymnázia. Pomocí dvouvýběrového t-testu s nerovností rozptylů bylo následně zjištěno, že zde existuje významný rozdíl ve finanční gramotnosti obou skupin, a proto se nulová hypotéza H_0 zamítá.

Závěr: Finanční gramotnost žáků se liší u žáků základních škol a víceletých gymnázií.

H₃: Finanční gramotnost žáků se liší u žáků s různým stupněm vzdělání jejich matky.

Vzhledem k tomu, že děti se učí od malička od svých rodičů a kopírují jejich chování, mají rodiče velký vliv i na finanční gramotnost svých dětí. Rodiče tak vždy měli a budou mít hlavní roli při přenosu finančních hodnot, zvyků a dovedností svých dětí. Dle průzkumu od Lusardi a Mitchell má na finanční gramotnost dospělých vliv i jejich dosažené vzdělání. Lidé s vyšším dosaženým vzděláním dosahovali vyšších výsledků v měření finanční gramotnosti. Z toho plyne, že i vzdělání samotných rodičů ovlivňuje jejich finanční gramotnost, a tím i finanční gramotnost jejich dětí. (Lusardi, a další, 2014)

Na základě těchto zjištění bylo dále analyzováno, zda i v tomto šetření lze tyto poznatky potvrdit, tedy zdali dosažené vzdělání obou rodičů má nějaký vliv na finanční gramotnost daného žáka. Z důvodu nízkého zastoupení rodičů s primárním vzděláním byla pro další účely výzkumu tato skupina spojena s respondenty, jejichž rodiče mají vzdělání sekundární.

Znalost finančních pojmů prokázali především ti žáci, jejichž matky mají terciální vzdělání. Jejich úspěšnost byla kromě dvou otázek vždy nadprůměrná. Horší výsledky měli v otázce zjišťující, co je to kontokorent. S tímto finančním produktem však s největší pravděpodobností dosud nemají žádnou zkušenost, a proto tu vliv vzdělání rodičů nemusí být tak významný, jelikož prozatím nemuseli mít důvod tento pojem svým dětem vysvětlovat. Druhá otázka, ve které získali horší výsledky než žáci s matkami se sekundárním vzděláním, byla zaměřená na čistou mzdu zaměstnankyně. Jejich výsledky byly však pouhé dva procentní body pod průměrem, správně odpovědělo 68 % žáků z této skupiny a jejich výsledky jsou tak stále uspokojivé. Žáci, jejichž matky mají primární či sekundární vzdělání, měli naopak výsledky vždy podprůměrné, kromě již zmíněných otázek zaměřených na kontokorent a čistou mzdu. V těchto otázkách dosáhli dokonce nadprůměrných výsledků. Úspěšnost v těchto otázkách mohla ale být částečně ovlivněna také díky tipování správné odpovědi, kdy není možné potvrdit, zda správnou odpověď opravdu znají, nebo ji pouze náhodně zvolili.

Rozdíl v celkové úspěšnosti z hlediska finančního chování je u žáků s matkami obou skupin vzdělání opravdu nepatrný. Rozdíl činí pouze jeden procentní bod, kdy si dle výsledků o trochu lépe vedli žáci, jejichž matky mají primární a sekundární vzdělání. Z hlediska celkového hodnocení testu byly však úspěšnější žáci, jejichž matky mají terciální vzdělání, jejich úspěšnost v testu byla celkem 70,5 %, u druhé skupiny pak pouze 64 % (vyhodnocení znázorněno v tabulce 19, kapitola 4.2.3).

Následně byla stejně jako v předchozích případech testována hypotéza pomocí dvouvýběrového F-testu pro zjištění významnosti rozdílu dvou rozptylů a z hlediska významnosti rozdílu dvou výběrových průměrů pomocí t-testu. Z výsledků bylo zjištěno, že rozptyly obou skupin se významně liší a finanční gramotnost je variabilnější u žáků, jejichž matka má primární či sekundární vzdělání. Po otestování hypotézy prostřednictvím t-testu bylo zjištěno, že je zde významný rozdíl. Nulová hypotéza H_0 byla proto zamítnuta. Finanční gramotnost žáků s rozdílným vzděláním jejich matky se tedy liší.

Závěr: Finanční gramotnost žáků se liší u žáků s různým stupněm vzdělání jejich matky.

H4: Finanční gramotnost žáků se liší u žáků s různým stupněm vzdělání jejich otce.

I otcové mají svůj podíl na finanční gramotnosti svých dětí. Při předávání finančních znalostí a učení hospodaření s penězi mnohdy záleží, ke kterému z rodičů má dítě blíže, aby si tyto věci vzalo k srdci. Z hlediska vlivu vzdělání otců na finanční gramotnost těchto žáků bylo analýzou zjištěno, že lepších výsledků v testu finanční gramotnosti dosáhli ti žáci, jejichž otcové mají terciální vzdělání. V části zaměřené na znalosti finančních pojmů si v prvních dvou ale lépe vedli žáci, jejichž otcové mají sekundární vzdělání. Velmi úspěšní byli v otázce zaměřené na kontokorent, kde správně odpovědělo 77 %, v druhé skupině znalo správnou odpověď pouze 39 %. Vzhledem k tomu, že u této otázky měli v obou případech problém více žáci s rodiči terciálního vzdělání, může tu být určitá provázanost se vzděláním a celkovými příjmy rodičů, kteří v případě vyšších příjmů nemají potřebu si peníze prostřednictvím kontokorentu půjčovat, a proto nevidí důvod s tímto produktem seznamovat své děti. Důvodů horších výsledků žáků s rodiči s terciálním vzděláním v této otázce však může být více. V dalších znalostních otázkách si však žáci s otcí s terciálním vzděláním vedli mnohem lépe a kromě otázky č. 7 dosahovali nadprůměrných výsledků.

Žáci, jejichž otcové mají sekundární vzdělání, si více šetří. Druhá skupina má zase větší přehled o svých penězích. Z hlediska postojů k úvěrům a půjčování peněz od rodiny či přátel si lépe vedou žáci s otcí s terciálním vzděláním – možnost, že by si peníze půjčili, zvolilo 20 % z nich. U druhé skupiny již bylo procento vyšší – konkrétně by si peníze bylo ochotno půjčit 40 % žáků, jejichž otec má sekundární vzdělání, a to jak od rodiny, tak i od bankovní či nebankovní instituce. Z toho vyplývá jednoznačný vliv vzdělání rodiče na finanční chování dítěte.

V celkovém hodnocení testu byli úspěšnější žáci, jejichž otcové mají terciální vzdělání, již dosáhli 70% úspěšnosti, naproti tomu druhá skupina měla úspěšnost 64,5 % (vyhodnocení znázorněno v tabulce 20, kapitola 4.2.3).

Následně byla opět otestována hypotéza pomocí dvouvýběrového F-testu. Dle výsledku bylo zjištěno, že rozptyly obou souborů se významně neliší a lze je tak považovat za shodné. Následně byl proveden t-test s rovností rozptylů, pomocí kterého

bylo zjištěno, že je zde statisticky významný rozdíl, a proto se nulová pracovní hypotéza H_0 zamítá. Finanční gramotnost je tedy odlišná dle vzdělání otce daného žáka.

Závěr: Finanční gramotnost se liší u žáků s různým stupněm vzdělání jejich otce.

Dle průzkumu bylo potvrzeno, že vzdělání rodičů daných žáků ovlivňuje jejich finanční gramotnost. Proto je důležité se v rámci finančního vzdělávání zaměřit nejen na děti a mladé lidi, ale také na jejich rodiče. Úspěšnější jsou ti žáci, kteří mají oba rodiče s vysokoškolským vzděláním. O trochu větší vliv lze najít u matek těchto dětí, které tak pravděpodobně se svými dětmi o finanční problematice hovoří více.

5.3 Doporučení

Na základě vyhodnocených testů a získaných výsledků byla v této kapitole navržena základní doporučení pro zlepšení finanční gramotnosti mladistvých.

Hlavním návrhem je zavést finanční gramotnost jako samostatný povinný předmět do výuky na všech základních školách a vyučovat jej alespoň v jednom roce. Nejlépe pak v osmé či deváté třídě, kdy žáci dokážou lépe pochopit finanční pojmy a již si alespoň trochu uvědomují důležitost této problematiky. V případě prvního stupně by výuka finanční gramotnosti mohla zůstat součástí jiného předmětu. Na druhém stupni je však již zapotřebí výuku zintenzivnit a tím lépe připravit žáky na budoucí život a úskalí plynoucí z nezodpovědného finančního chování. Ve výuce finanční gramotnosti jako samostatného povinného předmětu je třeba pokračovat i na středních školách.

Dalším doporučením je již na základních školách výuku zaměřit více na praktickou část, aby si tak žáci mohli vyzkoušet aplikovat nabyté zkušenosti v konkrétních reálných situacích a mohli se tak lépe připravit na využití získaných znalostí a zkušeností v běžném životě. Možností, jak zlepšit finanční gramotnost žáků je však více. Například využití výukových her, výuková videa, přednášky od odborníků z praxe, nebo zástupců bank, či účast v soutěži Finanční gramotnost, která žáky může motivovat k samostatnému vyhledávání informací z oblasti finančního světa.

V neposlední řadě je důležité umět přizpůsobit výuku potřebám jednotlivých žáků, respektive určitým skupinám. Dle průzkumu bylo zjištěno, že ženy si vedou ve znalostních otázkách lépe než muži, ve finančně odpovědném chování již ale dosahovaly horších

výsledků. Muži to měli přesně naopak, a proto je vhodné v rámci možností škol či prostřednictvím externistů zajistit dostatečnou pozornost daným skupinám v té části problematiky, ve které jsou si méně jistí. S tím souvisí i průběžné testy finanční gramotnosti, které by mohli přimět žáky se více z této oblasti naučit.

Nejdůležitější je však dokázat vysvětlit takto mladým lidem význam finanční gramotnosti pro jejich budoucí život a naučit je odpovědnému finančnímu chování, neboť definici finančních pojmů si v dnešní době budou moci najít během několika minut na internetu. Nezbytné je však žáky motivovat, a to jak pozitivně, tak i negativně a ukázat jim, jak významný vliv může mít nezodpovědné finanční chování na velkou část jejich života a naučit je tak přemýšlet o dopadech jejich finančních rozhodnutí.

Chut' a ochota samotných žáků zjišťovat si správné, ověřené informace a činit rozhodnutí až na základě těchto informací, by mělo být jedním z cílů učitelů základních škol, neboť škola vyšla jako nejhůře hodnocený zdroj, což je nutné změnit.

6 Závěr

Finanční gramotnost je v dnešní době velmi důležitá a měla by být jednou z běžných součástí všeobecného vzdělání. Stejně jako se od dětí, které ukončí povinnou školní docházku, očekávají určité znalosti například z matematiky, fyziky nebo informatiky, tak stejně by měli být finančně gramotní adekvátně svému věku. Bez těchto základů pro ně bude jinak v dospělosti obtížné se orientovat v tomto složitém a neustále se vyvíjejícím finančním světě. S příchodem pandemie se naplno projevilo, jak rozdílná je finanční gramotnost lidí, a to například tím, jak nezodpovědně někteří do té doby přistupovali k vytváření finančních rezerv a úspor.

V této diplomové práci byla zjišťována současná finanční gramotnost mladistvých v České republice a zároveň zkoumány vybrané faktory z hlediska jejich vlivu na finanční gramotnost. Mezi zkoumané faktory patří pohlaví, typ školy a vzdělání každého z rodičů. Celková úspěšnost žáků v testu finanční gramotnosti byla 66,5 %. Test byl zaměřen na takzvané znalostní otázky a otázky zaměřené na finanční chování, ve kterém jsou dle výsledků mladí žáci úspěšnější. Je ale potřeba brát v úvahu skutečnost, že výsledky z oblasti finančního chování mohou být částečně zkreslené, poněvadž se jedná o subjektivní hodnocení žáků, kteří zároveň mohli odpovídat spíše podle toho, jak si myslí, že se od nich očekává. Nižší znalost finančních pojmů může být dána tím, že se s danými pojmy prozatím v praxi nesetkali. Právě proto je ale zapotřebí zvýšit jejich znalost, aby ve chvíli, kdy se s danými pojmy setkají, věděli, čeho se týkají a jak je v dané situaci uplatnit.

Nejvíce překvapující výsledky byly u odpovědi na otázku č. 3, kde žáci měli uvést rozdíl mezi debetní a kreditní kartou. Přestože většina mladistvých v tomto věku již vlastní bankovní účet, jehož součástí je debetní karta, správnou odpověď uvedlo pouze 40 % z žáků. V této otázce museli odpověď napsat svými slovy a díky tomu se tak prokázalo, kdo těmto pojmům opravdu rozumí. Tento výsledek je však alarmující, neboť většina již debetní kartu používá a měla by tak rozdíl znát. Nesprávné využívání kreditní karty totiž může mít negativní důsledky pro danou osobu a způsobit zadlužení na podstatnou část jejího života.

Z hlediska finančního chování je velmi pozitivní, že většina si i přes jejich mladý věk peníze spoří a má přehled o svých financích. O správném finančním chování mladých dětí nasvědčuje také jejich postoj k půjčkám na nepotřebné věci, neboť již takto mladí

si uvědomují, že půjčovat si peníze na věci, které nejsou nutné pro život, není nejlepším řešením.

Vliv jednotlivých faktorů byl hodnocen podle výsledků z dotazníkového šetření a následně ověřován pomocí testování pracovních hypotéz, které byly stanoveny na základě sekundárního šetření v první části práce. Prvním hodnoceným faktorem bylo pohlaví, u kterého nebyly nalezeny statisticky významné rozdíly ve výsledcích finanční gramotnosti. Vliv pohlaví na finanční gramotnost se tedy neprokázal. Zajímavým zjištěním však bylo, že ženy byly úspěšnější ve znalostních otázkách. Ovšem v případě, kdy je bylo možné vyřešit pomocí logického uvážení, dosahovali lepších výsledků již muži, kteří mají zároveň lepší výsledky z hlediska finančně odpovědného chování.

U druhého faktoru, jímž byl typ školy, kterou daní žáci studují, naopak určité rozdíly byly nalezeny. Lepších výsledků v testu dosahovali žáci víceletých gymnázií, kteří měli v celkovém hodnocení testu úspěšnost vyšší o dvanáct procentních bodů. Na základě výsledků bylo dále zjištěno, že existuje statisticky významný rozdíl ve finanční gramotnosti u těchto žáků. Finanční gramotnost se tedy liší u žáků základních škol a víceletých gymnázií.

Jako poslední byl zjišťován vliv vzdělání rodičů na finanční gramotnost jejich dětí. Vliv byl prokázán jak z hlediska vzdělání matky, tak i vzdělání otce. V testu finanční gramotnosti byli úspěšnější ti žáci, kteří mají oba rodiče s terciálním vzděláním. O trochu větší vliv pak byl nalezen u matek těchto žáků. Špatných výsledků dosahovali především žáci, jejichž oba rodiče mají primární či sekundární vzdělání.

Ve srovnání s průzkumem PISA 2012 a dalšími mezinárodními průzkumy, byly v testování vlivu jednotlivých faktorů na finanční gramotnost zjištěny podobné výsledky. Vliv těchto faktorů tak i během let stále trvá, ne-li narůstá.

Na základě výsledků je v první řadě doporučeno zavést finanční gramotnost jako povinný samostatný předmět do výuky na všech základních školách a vyučovat jej alespoň v jednom roce, nejlépe pak v osmé či deváté třídě, kdy jsou žáci už více schopni pochopit finanční pojmy a odnést si z této výuky co nejvíce informací. Dalším doporučením je zaměřit výuku finanční gramotnosti více na praktické příklady a reálné situace, které žákům mohou poskytnout lepší představu, jak se v konkrétní situaci zachovat.

Lepší finanční gramotnost mladistvých je opravdu nezbytná. Vzhledem k velmi rychlému vývoji digitalizace v bankovníctví a finančních službách bude finanční

gramotnost s výhledem do budoucna nabývat stále na důležitosti, a to například z pohledu kyberbezpečnosti, která je také její součástí. Díky digitalizaci je totiž mnohem snazší a rychlejší získat finanční produkt, a to bez nějakého většího uvážení a potřebných informací.

7 Seznam použitých zdrojů

- Bárta, Zbyněk. *Finanční gramotnost: výpočty v Excelu*. Praha: Wolters Kluwer, a.s., 2014. ISBN 978-80-7478-483-5.
- Brabec, Jiří a kolektiv. *Finanční gramotnost srozumitelně a bez překážek*. Plzeň: ABC Finančního vzdělávání, o.p.s., 2016. ISBN 978-80-905057-1-1.
- Círus, Lukáš a Círus, Aleš. *Informační a finanční gramotnost*. Ústí nad Labem: Pedagogická fakulta Univerzity J. E. Purkyně v Ústí nad Labem, 2016. ISBN 978-80-7561-044-7.
- Česká bankovní asociace. Bankovní produkty. *Finanční vzdělávání*. [Online] 2020. <https://www.financnivzdelavani.cz/svet-financi/bankovnictvi/bankovni-produkty/bankovni-produkty>.
- Česká bankovní asociace. Nakupování Čechů na úvěr 2020. *Česká bankovní asociace*. [Online] 2021. [Citace: 28. Únor 2021.] <https://cbaonline.cz/nakupovani-cechu-na-uver-2020>.
- Česká národní banka. Cílování inflace v ČR. *Česká národní banka*. [Online] 2021. <https://www.cnb.cz/cs/menova-politika/cilovani/>.
- Česká národní banka. Finanční a ekonomická gramotnost. *Česká národní banka*. [Online] 2020. https://www.cnb.cz/cs/o_cnb/financni-a-ekonomicka-gramotnost/.
- Česká školní inspekce. PISA. *Česká školní inspekce*. [Online] 2020. <https://www.csicr.cz/Prave-menu/Mezinarodni-setreni/PISA>.
- Českomoravská konfederace odborových svazů. Vývoj míry inflace v roce 2008 a její prognóza na rok 2009. *Českomoravská konfederace odborových svazů*. [Online] 2008. <https://www.cmkos.cz/obsah/223/vyvoj-miry-inflace-v-roce-2008-jeji-prognoza-na-rok-2009/11753>.
- Český statistický úřad. Inflace - druhy, definice, tabulky. *Český statistický úřad*. [Online] 2021. https://www.czso.cz/csu/czso/mira_inflace.
- Filip, Miloš. *Osobní a rodinné bohatství. Kam s penězi*. Praha : C.H. Beck, 2006. ISBN 80-7179-416-3.
- Grossová, Marie. *Finanční právo se zaměřením na daňové právo*. Ostrava : Key Publishing, 2008. ISBN 978-80-87071-77-9.
- Hlačina, Tibor, a další. *Bankovnictví a pojišťovnictví*. Kunovice : Evropský polytechnický institut, s.r.o., 2017. ISBN 978-80-7314-382-4.
- Kancelář finančního arbitra. Finanční arbitr - základní informace. *Kancelář finančního arbitra*. [Online] Praha 2021. <https://finarbitr.cz/cs/financni-arbitr/zakladni-informace.html>.
- KB Penzijní společnost, a.s. Doplnkové penzijní spoření. *KB Penzijní společnost*. [Online] 2021. <https://www.kbps.cz/doplnekove-penzijni-sporeni1/>.

- Lusardi, Annamaria a Mitchell, Olivia S. The Economic Importance of Financial Literacy: Theory and Evidence. *Journal of Economic Literature*. 2014.
- Ministerstvo financí ČR. Finanční arbitr. *Ministerstvo financí ČR*. [Online] 2017. <https://financnigramotnost.mfcr.cz/cs/ochrana-spotrebitele/financni-arbitr>.
- Ministerstvo financí ČR. Národní registr projektů finančního vzdělávání. *Finanční gramotnost aneb Proč se finančně vzdělávat?* [Online] 2020. <https://financnigramotnost.mfcr.cz/cs/narodni-registr-projektu>.
- Ministerstvo financí ČR. Národní strategie finančního vzdělávání. *Ministerstvo financí*. [Online] 2010. <https://financnigramotnost.mfcr.cz/cs/pro-odborniky/strategicke-dokumenty#narodni-strategie>.
- Ministerstvo financí ČR. Národní strategie finančního vzdělávání 2.0. *Ministerstvo financí*. [Online] 2020. <https://financnigramotnost.mfcr.cz/cs/pro-odborniky/strategicke-dokumenty#strategie-2.0>.
- Ministerstvo financí ČR. Ochrana spotřebitele. *Ministerstvo financí Česká republika*. [Online] 2021. <https://financnigramotnost.mfcr.cz/cs/ochrana-spotrebitele>.
- Ministerstvo financí ČR. Standard finanční gramotnosti. *Finanční gramotnost aneb proč se finančně vzdělávat?* [Online] 2017. <https://financnigramotnost.mfcr.cz/cs/pro-odborniky/strategicke-dokumenty#standard>.
- Ministerstvo financí ČR. Systém budování finanční gramotnosti na základních a středních školách. *Ministerstvo financí*. [Online] Prosinec 2007. <https://financnigramotnost.mfcr.cz/cs/pro-odborniky/strategicke-dokumenty#gramotnost>.
- Ministerstvo průmyslu a obchodu. Finanční arbitr. *Ministerstvo průmyslu a obchodu*. [Online] 2016. <https://www.mpo.cz/cz/ochrana-spotrebitele/spotrebitelsky-asistencni-system/financni-arbitr--252171/>.
- Ministerstvo životního prostředí. Organizace pro ekonomickou spolupráci a rozvoj (OECD). *Ministerstvo životního prostředí*. [Online] 2020. https://www.mzp.cz/cz/organizace_pro_ekonomickou_spolupraci.
- Mitášová, Barbora. Finanční arbitr. *Sdružení obrany spotřebitelů - Asociace*. [Online] 2017. <https://www.asociace-sos.cz/tag/financni-arbitr/>.
- Nacher, Patrik. *Konec finančních negramotů v Čechách, aneb, Staré pravdy nerezaví*. Praha : Plot, 2015. ISBN 978-80-7428-268-3.
- Noveský, Ivan. *Slabikář finanční gramotnosti: učebnice základních 7 modulů finanční gramotnosti*. Praha : COFET, a.s., 2009. ISBN 80-254-4207-4.
- Oddělení statistiky spotřebitelských cen ČSÚ. Vývoj indexů spotřebitelských cen ve 4. čtvrtletí 2020 a v roce 2020. *Český statistický úřad*. [Online] 2021. <https://www.czso.cz/documents/10180/123244142/cisc011321analiza.pdf/dab749c2-a6b6-4eac-9144-d9d89ee0ca5f?version=1.0>.
- OECD. About. *OECD*. [Online] 2021. <http://www.oecd.org/about/>.

OECD. OECD International Network on Financial Education. *OECD Financial Education*. [Online] 2021. <https://www.oecd.org/financial/education/oecd-international-network-on-financial-education.htm>.

OECD. PISA 2012 Results: Students and Money: Financial Literacy Skills for the 21st Century (Volume VI). *PISA*. [Online] 2014. https://www.oecd-ilibrary.org/education/pisa-2012-results-students-and-money-volume-vi_9789264208094-en.

OECD. PISA 2018 Results (Volume IV): Are Students Smart about Money? *PISA*. [Online] 2020. https://www.oecd-ilibrary.org/education/pisa-2018-results-volume-iv_48ebd1ba-en.

Ondřej, Jan a kolektiv. *Spotřebitelské smlouvy a ochrana spotřebitele: Ekonomické, právní a sociální aspekty*. Praha : C. H. Beck, 2013. ISBN 978-80-7400-446-9.

Opletalová, Alena a Kvintová, Jana. *Vybrané aspekty finanční gramotnosti v podmínkách základních a středních škol*. 2014. ISBN 978-80-244-4519-9.

Polouček, Stanislav. *Bankovníctví*. Praha : C. H. Beck, 2013. ISBN 978-80-7400-491-9.

Pracovní skupina pro finanční vzdělávání. Strategické dokumenty. *Ministerstvo financí*. [Online] 2017. <https://www.psfv.cz/cs/pro-odborniky/strategicke-dokumenty#strategie>.

Rejnuš, Oldřich. *Finanční trhy*. Praha : Grada Publishing, a.s., 2014. ISBN 978-80-247-3671-6.

Soukal, Ivan a Univerzita Hradec Králové. *Ekonomická gramotnost*. Hradec Králové : Gaudeamus, 2015. ISBN 978-80-7435-554-7.

Syrový, Petr a Tyl, Tomáš. *Osobní finance: řízení financí pro každého*. Praha : Grada Publishing, a.s., 2020. ISBN 978-80-271-2886-0.

Škvára, Miroslav. *Finanční gramotnost*. Praha : Reproteam Praha a.s., 2016. ISBN 978-80-904823-3-3.

Veber, Jaromír, a další. *Řízení jakosti a ochrana spotřebitele*. Praha : Grada Publishing, a.s., 2011. ISBN 978-80-247-1782-1.

Yourchance o.p.s. Home. *Global Money Week*. [Online] 2021. <https://globalmoneyweek.org/>.

Yourchance o.p.s. Global Money Week. *Finanční gramotnost do škol*. [Online] 2021. <http://www.fgdoskol.cz/gmw/>.

8 Přílohy

Příloha 1: Standard finanční gramotnosti pro základní vzdělávání (verze 2007)

Peníze	
1. stupeň ZŠ	2. stupeň ZŠ
Obsah	Obsah
- hotovostní a bezhotovostní forma peněz	- nakládání s penězi
- způsoby placení	- tvorba ceny
- banka jako správce peněz	- inflace
Výsledky	Výsledky
- používá peníze v běžných situacích	- na příkladech ukáže vhodné využití různých nástrojů hotovostního a bezhotovostního placení
- odhadne a zkontroluje cenu nákupu a vrácené peníze	- na příkladu ukáže tvorbu ceny jako součet nákladů, zisku a DPH
	- objasní vliv nabídky a poptávky na tvorbu ceny a její změny
	- popíše vliv inflace na hodnotu peněz

Hospodaření domácnosti	
1. stupeň ZŠ	2. stupeň ZŠ
Obsah	Obsah
- rozpočet, příjmy a výdaje domácnosti	- rozpočet domácnosti, typy rozpočtu, jejich odlišnosti
- nárok na reklamaci	- základní práva spotřebitelů
Výsledky	Výsledky
- na příkladu ukáže, proč není možné realizovat všechny chtěné výdaje	- sestaví jednoduchý rozpočet domácnosti, uvede hlavní příjmy a výdaje domácnosti, rozliší pravidelné a jednorázové příjmy a výdaje, zvaží nezbytnost jednotlivých výdajů
	- objasní princip vyrovnaného, schodkového a přebytkového rozpočtu
	- vysvětlí, jak se bránit v případě porušení práv spotřebitele

Finanční produkty	
1. stupeň ZŠ	2. stupeň ZŠ
Obsah	Obsah
- úspory	- služby bank, aktivní a pasivní operace
- půjčky	- produkty finančního trhu pro investování a pro získání prostředků
	- pojištění
	- úročení
Výsledky	Výsledky
- vysvětlí, proč spořit, kdy si půjčovat a jak vracet dluhy	- uvede příklady použití debetní a kreditní platební karty, vysvětlí jejich omezení
	- uvede a porovná nejobvyklejší způsoby nakládání s volnými prostředky (spotřeba, úspory, investice)
	- uvede a porovná nejčastější způsoby krytí deficitu (úvěry, splátkový prodej, leasing)
	- vysvětlí význam úroku placeného a přijatého
	- uvede nejčastější druhy pojištění a navrhne, kdy je využít

Příloha 2: Standard finanční gramotnosti pro střední vzdělávání (verze 2007)

Peníze	
Obsah	Výsledky
- placení (v tuzemské i zahraniční měně)	- používá nejběžnější platební nástroje, smění peníze za použití kursovní listku
- tvorba ceny	- stanoví cenu jako součet nákladů, zisku a DPH - vysvětlí, jak se cena liší podle zákazníků, místa, období... - rozpozná běžné cenové triky (cena bez DPH...) a klamavé nabídky
- inflace	- vysvětlí podstatu inflace a její důsledky na příjmy obyvatelstva, vklady a úvěry, dlouhodobé finanční plánování a uvede příklady, jak se důsledkům inflace bránit

Hospodaření domácnosti	
Obsah	Výsledky
- rozpočet domácnosti	- rozliší pravidelné a nepravidelné příjmy a výdaje a na základě toho sestaví rozpočet domácnosti - navrhne jak řešit schodkový rozpočet a jak naložit s přebytkovým rozpočtem domácnosti

Finanční produkty	
Obsah	Výsledky
- přebytek finančních prostředků	- navrhne způsoby, jak využít volné finanční prostředky (spoření, produkty se státním příspěvkem, cenné papíry, nemovitosti...) - vybere nejvýhodnější produkt pro investování volných finančních prostředků a vysvětlí proč
- nedostatek finančních prostředků	- vybere nejvýhodnější úvěrový produkt s ohledem na své potřeby a zdůvodní svou volbu - posoudí způsoby zajištění úvěru a vysvětlí, jak se vyvarovat předlužení - vysvětlí způsoby stanovení úrokových sazeb a rozdíl mezi úrokovou sazbou a RPSN
- pojištění	- vybere nejvýhodnější pojistný produkt s ohledem na své potřeby

Práva spotřebitele	
Obsah	Výsledky
- předpisy na ochranu spotřebitele	- na příkladu vysvětlí jak uplatňovat práva spotřebitele (při nákupu zboží a služeb včetně produktů finančního trhu)
- obsah smluv	- na příkladu ukáže možné důsledky neznalosti smlouvy včetně jejich všeobecných podmínek

Příloha 3: Standard finanční gramotnosti (verze 2017)

A. Nakupování a placení

1. ZŠ

1.1 I. stupeň

1. používá hotové, případně bezhotovostní peníze
2. odhadne a zkontroluje cenu nákupu a doklad, případně vrácenou hotovost
3. při nákupu srovnává zboží podle ceny či jednotkové ceny

1.2 II. stupeň

1. nakupování
  - a. vysvětlí stanovení ceny podle nákladů, poptávky a konkurence
  - b. na příkladu vysvětlí, jak reklamovat zboží či službu, a na koho se obrátit v případě stížnosti či sporu
  - c. popíše vliv inflace na hodnotu peněz
  - d. rozpozná nekalé obchodní praktiky
2. bezhotovostní placení
  - a. popíše výhody a rizika bezhotovostního placení a vysvětlí, jak bezpečně platit
  - b. vysvětlí odlišnosti a omezení debetní a kreditní karty
  - c. popíše možnosti kontroly pohybu a stavu prostředků na účtu

2. SŠ

1. nakupování
  - a. zkontroluje ukázky vzorového dokladu a smlouvy
  - b. uvede příklad důsledků neznalosti smlouvy, včetně všeobecných podmínek
  - c. kriticky posoudí nabídku zboží a služeb (podle vlastních či vyhledaných informací)
2. placení
  - a. vybere vhodný způsob placení
  - b. vybere vhodnou možnost směny cizí měny a vypočte částku potřebnou pro tuto směnu
3. inflace
  - a. vysvětlí vliv inflace na příjmy, vklady, úvěry
  - b. navrhne, jak se občan může chránit proti mírné a proti vysoké inflaci

B. Hospodaření domácnosti

1. ZŠ

1.1 I. stupeň

1. porovná své potřeby a přání s finančními možnostmi
2. sestaví jednoduchý rozpočet a v příkladu rozliší vyrovnaný, přebytkový a schodkový rozpočet
3. uvede příklady zvýšení příjmů a snížení výdajů

1.2 II. stupeň

1. rozpočet
  - a. sestaví rozpočet jednotlivce i domácnosti
  - b. odliší čistý a hrubý příjem
  - c. odliší pravidelné, nepravidelné a jednorázové příjmy
  - d. odliší pevné, kontrolovatelné a jednorázové výdaje
  - e. zváží nezbytnost výdajů
2. porovná majetek a závazky domácnosti v bilanci
3. úvod do finančních služeb
  - a. charakterizuje jednotlivé finanční produkty a jejich využití
  - b. provádí výpočty jednoduchého úročení a popíše princip složeného úročení
  - c. charakterizuje úrok a poplatky a jejich vliv na cenu finančního produktu
  - d. porovná finanční produkty, zejména z hlediska rizika, výnosu a likvidity
4. plánování
  - a. stanoví své krátkodobé a dlouhodobé finanční cíle a rozhodne o způsobu dosažení těchto cílů
  - b. určí rizika ohrožující dosažení finančních cílů a navrhne způsob jejich zmírnění

2. SŠ

1. prohloubit úroveň osvojení

C. Přebytek rozpočtu domácnosti

1. ZŠ

1.1 I. stupeň

1. vysvětlí proč spořit
2. uvede příklady jak spořit

1.2 II. stupeň

1. odliší spotřebu, úspory a investice a jejich využití
2. v příkladu navrhne řešení přebytku rozpočtu
3. odliší druhy pojištění
4. v příkladu navrhne vhodné využití pojištění

2. SŠ

1. spoření
  - a. vybere vhodné spoření
  - b. vypočte jak dlouho spořit na určitý účel
2. investice
  - a. posoudí různé druhy investic, včetně investic do majetku
  - b. na příkladu ukáže nutnost rozložení rizika
3. pojištění
  - a. v příkladu vybere vhodný druh pojištění
  - b. uvede příklady povinných pojištění
4. popíše možnosti zabezpečení na stáří

D. Schodek rozpočtu domácnosti

1. ZŠ

1.1 I. stupeň

1. objasní vznik dluhů a nutnost jejich placení
2. objasní rizika půjček a vysvětlí, v jakém případě je vhodné si půjčit
3. uvede příklady jak si půjčit

1.2 II. stupeň

1. navrhne řešení schodku rozpočtu domácnosti
2. půjčování
  - a. rozhodne, v jaké situaci je vhodné a nevhodné si půjčit
  - b. porovná nabídky úvěrů
  - c. uvede příklady spotřebitelských úvěrů
  - d. vysvětlí postup získání úvěru včetně posouzení schopnosti splácet
3. důsledky nesplácení
  - a. vysvětlí příčiny a důsledky nesplácení dluhu
  - b. vysvětlí postup vymáhání dluhu
  - c. v příkladu navrhne řešení zadlužení
  - d. vysvětlí jak se vyvarovat předlužení

2. SŠ

1. úroky, úvěry
  - a. vysvětlí způsoby stanovení úrokových sazeb a využití RPSN
  - b. odhaduje nebo vyhledá obvyklou úrokovou sazbu a RPSN běžných druhů úvěrů
  - c. v příkladu vybere nejvhodnější úvěr
  - d. v příkladu posoudí úvěruschopnost a možnost zajištění úvěru
2. důsledky nesplácení
  - a. navrhne řešení situace předlužení
  - b. vysvětlí důsledky oddlužení

Příloha 4: Dotazník

povinná otázka

1. Co je inflace?

- Nárůst cenové hladiny zboží a služeb v ekonomice v určitém období
- Pokles cenové hladiny zboží a služeb v ekonomice v určitém období
- Stabilita cenové hladiny zboží a služeb v ekonomice v určitém období
- Nevím

povinná otázka

2. Co to je kontokorent?

- Půjčka od nebankovní společnosti
- Pevně stanovený úrok
- Účet, na kterém je možné čerpat do mínusu
- Nevím

povinná otázka

3. Jaký je rozdíl mezi debetní a kreditní kartou? Prosím uveďte:

povinná otázka

4. Který z uvedených výdajů je pevný výdaj?

- Nákup benzínu
- Nákup potravin
- Splátka úvěru
- Spoření
- Nevím

povinná otázka

5. Jaký úvěr bude pro Vás, jako dlužníka, výhodnější?

- Úvěr úročený 1 % p. m. (měsíčně)
- Úvěr úročený 10 % p. a. (ročně)
- Oba úvěry jsou stejně výhodné
- Nevím

povinná otázka

6. V bance si uložíte na jeden rok 50 000 Kč s ročním úrokem 3%. Kolik peněz budete mít na konci roku po připsání úroku?

- 50 000 Kč
- 51 500 Kč
- 53 000 Kč
- 55 000 Kč
- Nevím

povinná otázka

VÝPLATNÍ PÁSKA

Každý měsíc přijde Lence na její bankovní účet výplata. Takto vypadá její výplatní páska za měsíc červenec.

JMÉNO ZAMĚSTNANCE: Lenka Novotná	
Pracovní zařazení: Manažerka	Období 1. 7. – 31. 7.
Hrubá mzda	28 000 Kč
Srážky	3 000 Kč
Čistá mzda	25 000 Kč
Hrubá mzda za letošní rok celkem	196 000 Kč

7. Kolik peněz poslal zaměstnavatel Lence na její bankovní účet za odpracovaný měsíc červenec?

- 3 000 Kč
- 25 000 Kč
- 28 000 Kč
- 196 000 Kč
- Nevím

povinná otázka

8. Jak často dostáváte kapesné?

- Nedostávám kapesné
- 1x za týden
- 1x za 14 dní
- 1x za měsíc
- Nepravidelně (méně než 1x za měsíc)

povinná otázka

9. Šetříte si nějaké peníze? (např. peníze obdržené k narozeninám)

- Ano
- Ne

povinná otázka

10. Máte alespoň přibližnou představu o tom, kolik peněz máte Vy osobně nyní okamžitě k dispozici? (v hotovosti, na běžném účtu apod.)

- Ano
- Ne

povinná otázka

11. Pokud nemáte dost peněz na to, abyste si koupili něco, co opravdu chcete (např. sportovní vybavení, elektronika), co s největší pravděpodobností uděláte?

- Koupím si to za peníze, které by měli být správně použity na něco jiného
- Zkusím si půjčit peníze od rodičů/sourozenců
- Zkusím si půjčit peníze od přátel
- Našetřím si na to a až pak si to koupím
- Nekoupím si to

povinná otázka

12. Představte si, že jste dospělý. Vzali byste si půjčku na věci typu telefon, televize, kolo či dovolená?

- Ano
- Spíše ano
- Spíše ne
- Ne

povinná otázka

13. Plánujete, že půjdete na nějakou brigádu (alespoň o prázdninách), abyste si vydělali peníze?

- Ano
- Spíše ano
- Spíše ne
- Určitě ne

povinná otázka

14. Kde získáváte potřebné informace z oblasti financí?

Prosím přiřadte odpovídající hodnotu ke každému zdroji informací. Hodnota **1=nejméně** používaný zdroj k získání informací, hodnota **4=nejvíce** používaný zdroj k získání informací.

U každé podotázky prosím zvolte odpověď v rozpětí 1–4:

Rodina:	1 ☐	2 ☐	3 ☐	4 ☐
Přátelé:	1 ☐	2 ☐	3 ☐	4 ☐
Škola:	1 ☐	2 ☐	3 ☐	4 ☐
Internet:	1 ☐	2 ☐	3 ☐	4 ☐
Televize:	1 ☐	2 ☐	3 ☐	4 ☐
Jiné (např. knihy,..):	1 ☐	2 ☐	3 ☐	4 ☐

povinná otázka

15. Jak často mluvíte s rodiči o peněžních záležitostech? (např. o utrácení, spoření, bankovníctví, investování)

- Skoro každý den
- Jednou nebo dvakrát za týden
- Jednou nebo dvakrát za měsíc
- Nikdy nebo téměř nikdy

povinná otázka

16. Jaké je nejvyšší dosažené vzdělání vaší matky?

- Základní vzdělání
- Střední vzdělání bez maturity
- Střední vzdělání s maturitou
- Vysokoškolské vzdělání

povinná otázka

17. Jaké je nejvyšší dosažené vzdělání vašeho otce?

- Základní vzdělání
- Střední vzdělání bez maturity
- Střední vzdělání s maturitou
- Vysokoškolské vzdělání

povinná otázka

18. Jaké je Vaše pohlaví?

- Žena
- Muž

povinná otázka

19. Jakou školu studujete?

- Základní škola
- Gymnázium